STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04103

YAAKOV BOTOSHANSKI

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יעקב באָטאָשאַנסקי,
צ׳ זיינע זעכציק יאָר.

יעקב באָטאָשאַנסקי

צו זיינע זעכציק יאָר

צוזאַמענגעשטעלט:
יצחק יאַנאַסאָוויטש
שלמה סוסקאָוויטש

•

אַרויסגעגעבן דורך אַ גרופּע חברים
בוענאָס־איירעס 1955

יעקב באָטאָשאַנסקי

יעקב באָטאָשאַנסקי

אַזוי זע איך זיך אַליין

באָטאָשאַנסקי בעת אַ לעקציע
וועגן ליטעראַטור.

דיכטער שרייבן אָפט אויטאָ־פּאָרטרעטן. אין אונדזער פּאָעזיע געהערן די בעסטע אויטאָ־פּאָרטרעטן צו די פּעדערס פון משה לייב האלפּערן און מאַני לייב. מאָלער טוען עס נאָך אָפטער. פּאַראַן גרויסע מאָלער, וואָס זייערע אויטאָ־פּאָרטרעטן געהערן צו זייערע בעסטע ווערק.

אָבער איך בין דאָך נישט קיין דיכטער, נישט קיין מאָלער, נאָר אַ פּשוטער פּראָזע־שרייבער, וואָס איז פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין א טאָג־טעגלעכן זאָגער און אַ פּראָסט־פּשט־שרייבער וועגן דער יידישער ליטעראטור (אַמאָל וועגן ליטעראַטור בכלל) און וועגן יידישן לעבן. איך בין דאָך אַזאַ איינער, וואָס שרייבט טאָג־איין, טאָג־אויס וועגן אנדערע, ווי קום איך צו שרייבן וועגן זיך אַליין?

אָבער... צוריק מיט אַ פערטל יאָרהונדערט האָב איך פֿאַרן ניויאָרקער „טאָג“ אָנגעשריבן אַן אינטערוויו מיט זיך אַליין און איך האָב געקריגן קאָמפּלימענטן, נישט בלויז פון אברהם רייזען, וואָס איז געווען ביי אונדז דער שר־הקאָמפּלימענטן, נאָר אויך פון שטורמישן און נישט־מילדן ב. ריווקין. נו, וועל איך פּרוּוון געבן א מין אויטאָ־פּאָרטרעט, אויטאָ־כאַראַקטעריסטיק און — ווי דאָס מזל וועט שוין אויסטראָגן. רייזען און ריווקין וועלן טאַקע שוין נישט מאַכן קיין קאָמפּלימענטן, אָבער — — —

איך וואָלט געדאַרפט אָנהייבן מיט די ווערטער פון משה לייבס „מיין פּאָרטרעט“:

יאָ, אז איך בין נישט קיין שיינער,
דאָס איז זיכער, שיינע פרוי.

איך בין אַ מיטלוווקסיקער, אַ ברוינער, האָב אַ גאַנץ היפּשע נאָז. זאַפּטיקע ליפּן... משה לייב זאָגט: „אָבער אויגן האָב איך בלאָע, אויגן בלאָע גוט און מילד״. נו, איך האָב נישט קיין בלאָע, נאָר טונקל־קאַרע אויגן, אין וועלכע עס האָט אַמאָל געברענט אַ שטאַרק פייער. אַ טייל פון יענעם פייער איז אין זיי נאָך פאַרבליבן ער היום. אָבער גערעדט האָט מען בעיקר וועגן מיינע האָר, שוואַרצע האָר פון אַ ציגיינער, וואָס אייזערנע קעמלען האָבן זיי נישט געמאכט ליגן גלייך. נישט איין קעמל האָט זיך צעבראָכן אין זיי. נישט איין מיידל, אָדער ווייבל, האָט זיך אָפּגעבריט אין זיי.

יאָ, מיינע האָר זענען שוין היינט נישט אַזוי געדיכט, ווי זיי זענען געווען, אָבער נאָך גענוג וועדליק פאַר אַ זעכציק־יאָריקן און אפילו גראָ ווי „געהעריק״ ווערן זיי נישט.

ה. לייוויק האָט מיך צוריק מיט פינף יאָר געפרעגט בסוד, צי איך פאַרב זיי. אָבער נאָך צוריק מיט אַריבער צוואנציק יאָר האָט מיך אַ לייענער געפרעגט צי איך פאַרב מיינע האָר און איך האָב אים געענטפערט, אַז איך טראָג אַ פּאַרוק...

איך געהער צו די סאַמע נאַכלעסיקסטע מענטשן. איך קען זיך אויסערלעך נישט פּוצן. אַ נאָענטער צו טעאַטער דורך און דורך, אַן אָרגאַניש פאַרבונדענער מיט דעם, אָן וועלכן איך קען נישט לעבן, פּונקט ווי איך קען נישט לעבן אָן דער צערטלעכקייט פון אַ פרוי, בין איך פּערזענלעך קיינמאָל נישט געווען טעאַטראַליש. איך האָב, ווי אַ רעדנער, קיינמאָל נישט געשמינקט אויסערלעך מיין וואָרט, און איך האָב בעיקר געהאַלטן ריין און קלאָר דעם תוך פון מיין וואָרט. ווען איך האָב — צוריק אפשר מיט אַ יאָרטויזנט — נאָך רעזשיסירט פון צייט צו צייט אַ פּיעסע, האָב איך

יעקב באָטאָשאַנסקי און זלמן רייזען ע״ה. אויף דער פאָטאָגראַפיע געפינט זיך די צושריפט: 1-7-1392. טייערער פריינט. איך האָב דיך דערקענט אין דיין נייער היים און איך וועל אייביק פאַרבלייבן דיין איבערגעגעבענער פאַרערער און חבר.

זלמן רייזען.

נישט געקענט מוחל זיין די קלענסטע נאַכלעסיקייט אין דער קליידונג פון די שוישפּילער און זיי פלעגן מיר טיטשען אין די אויגן אַריין:

— און איך אַליין זענט אַזוי נאַכלעסיק!

— איך בין נישט קיין אַקטיאָר — פלעג איך ענטפערן — איך מעג...

זייער אַ סך האָבן מיך גערופן „ציגיינער". מיין ציגיינערישקייט איז אויסערלעך פאַראַן מער ווי אַלץ אין מיינע האָר. איך האָב יידישע אויגן און ציגיינערישע האָר.

איך האָב אַ יאָרצענדליק פון מיין פריער יוגנט אויסגעשטורעמט אינעם באַלקאַנישן פּאַריז, אין בוקאַרעשט. אַ שטיקל צייט איז מיר אויסגעקומען צו לעבן אויף אַ גאַס וואָס הייסט דודעשט און צייכנט זיך אויס דערמיט, וואָס זי איז באַוווינט פון יידן און ציגיינער. אין די ערשטע דריי פערטל פון אָט דער גאַס וווינען יידן און אין דעם לעצטן פערטל, וואָס ווערט פאַרלוירן אין פעלד, וווינען ציגיינער. עס פלעג מיך שטענדיק אינטריגירן צו פאַרגלייכן די דאָזיקע צוויי וואַנדער־פעלקער. יידן האָבן אויף דודעשט געלעבט ווי מענטשן, געהאַט ריינע וווינונגען, בעטן מיט איבערבעטן (פּערינעס), קישן, קאָלדרעס, בילדער אויף די ווענט; ציגיינער האָבן געלעבט ווי — ציגיינער, געשלאָפן אויף דער ערד, אין נאַקעטע צימערן, אָדער גאָר אינדרויסן. יידישע מאַמעס האָבן געלערנט די טעכטער זיך אויפצופירן צניעותדיק, קריגן אַ חתן און חתונה האָבן כדת משה וישראל. ציגיינערישע מאַמעס האָבן געלערנט די טעכטער, ווי צו פאַרכישופן מענער און זיי פאַרנאַרן, בכדי אויסצונאַרן ביי זיי געלט. איך האָב דעמאָלט פאַרעפנטלעכט אין דער רומעניש־ציוניסטישער צייטונג פון מיין יוגנט־פריינט ל. ל. זיסו אַן עסיי, וואָס האָט געהייסן „דודעשט", אין וועלכן איך האָב אַביסל אין אַ ציגיינערישער פאָרעם אויסגעדריקט מיין שטאָלץ מיט מיין יידישער אָנגעהעריקייט און מיין אָפּגעבריטקייט מיט ציגיינערישקייט. אין אַ געוויסער מאָס איז יידישקייט געווען מיין יצר־טוב און ציגיינערישקייט — מיין יצר־הרע. די ציגיינערישקייט איז מיר נישט געפעלן און האָט מיך גערייצט, און — עפּעס פון דער ציגיינערישער אויסערלעכקייט האָט זיך צו מיר דאָך צוגעקלעפּט.

איך בין געבוירן געוואָרן אין עקזאָטישסטן טייל פון בעסאַראַביע, אין אַ געגנט, וואָס געפינט זיך ביים בלאָסטן און זיסטן טייך אין דער וועלט, ביים דונאַי (ביי אונדז האָט מען אים גערופן „טינע") און איז באַפעלקערט פון אוקראַאינער, רוסן, מאָלדאַוואַנעס (רומענער), בולגאַרן און גאַגאַוזן (טאַטאַרן). געלערנט האָב איך פריער אין דער קעשענעווער ישיבה פון שלום פערלמוטער אויפן אַלטן שטייגער און געהאַלטן ביי באַקומען סמיכה אויף רבנות, אָבער עס האָט זיך פאַרטשעפּעט, ווייל מ׳האָט דערפילט, אַז איך בין געוואָרן אַן אַפּיקורס. איך האָב דערנאָך געלערנט עטלעכע יאָר

אין אָדעס, סיי אַלס עקסטערן, סיי אין דער מאָדערנער ישיבה, אונטער דער אָנפירערשאַפט פון ר׳ חיים טשערנאָוויץ (רב צעיר), ווו ח. נ. ביאַליק און יוסף קלויזנער זענען געווען לערער פון תנ״ך און ייִדישער געשיכטע, רייף געוואָרן בין איך אין רומעניע, ווו איך בין געוואָרן אַ שרייבער און אַ רעדנער אין ייִדיש. אין אָדעס האָב איך געהאַט געפּרוווט מיין כוח אין העברעיִש, רוסיש און ייִדיש. נישט האָבנדיק קיין מעגלעכקייט צוצוקומען צו די ייִדישע לייענער דורך ייִדיש, ווייל קיין ייִדישע אויסגאַבן זענען כמעט נישט געווען, האָב איך זיך זייער אַ סך געדרוקט אויף רומעניש, אין איבערזעצונגען פון פּריינט. אינאיינעם מיטן דיכטער יעקב שטערנבערג האָב איך געגרינדעט אַ רעווי־טעאַטער אויף ייִדיש אין בוקאַרעשט, וואָס האָט אייגנטלעך פאַרנומען דעם פּלאַץ פון אַ ייִדישער צייטונג. אונדזערע רעוויס זענען בעצם געווען געשפּילטע צייטונגען. אין 1917, ווען די דייטשע אָקופּאַנטן האָבן אָנגעהויבן פאַרלירן בוקאַרעשט, בין איך געווען דער דאָזיקער, וואָס האָט דערשמעקט, אַז עס גרייט זיך אַ פּאָגראָם קעגן ייִדן און איך האָב געהאַט דעם גרעסטן חלק אין דעם, וואָס מ׳האָט געגרינדעט אַ זעלבשוץ און מ׳האָט די כוליגאַנעס געגעבן איבער די לאַפּעס, איידער זיי האָבן עפּעס באַוויזן צו טון. דעם סיגנאַל דערצו האָב איך געגעבן טאַקע אין אַ רעווי־סצענע. אָט דערפאַר פלעג מען מיך באַגעגענען מיט אַ „בראַוואָ״ אַ לאַנגע צייט נאָך דעם, ווען און ווו איך האָב זיך באַוויזן אין אַ ייִדישער גאַס פון רומעניעס הויפּטשטאָט.

רומעניע איז געוואָרן גרויס. ס׳איז איר צוגעקומען בעסאַראַביע, בוקאָווינע, טראַנסילוואַניע. זייענדיק אַ בעסאַראַבער, וואָס איז „רומעניזירט״ געוואָרן און וואָס האָט אַ שטיק צייט געלעבט אויך אין טשערנאָוויץ, דער הויפּטשטאָט פון דער בוקאָווינע, ווו עס האָט געברויזט אַ ייִדיש־פּאַרטייאישער קאַמף און אַ בשותּפותדיקע ייִדישע קולטור־טעטיקייט, וואָס האָט זיך קאָנצענטרירט אַרום דעם עלצטן און גרעסטן פון די ייִדישע שרייבער אין רומעניע, אַרום דעם פּאַבוליסט אליעזר שטיינבאַרג, בין איך אייגנטלעך דער גאַנצסטער „רומענישער״ צווישן די ייִדישע וואָרטזאָגער אין רומעניע.

מיין איבערגאַנג פון אַלגעמיינעם ציוניזם צום פּועלי־ציוניזם, פּריִער דעם געמישטן און דערנאָך צום לינקן, האָט מיך דערפירט ביז צו כמעט ליקווידאַציע פון ציוניזם. מ׳האָט דעמאָלט געמיינט, אַז אָט־אָט ברענגט דאָס זעקסטל וועלט די גאולה פאַר דער גאַנצער וועלט... אָבער, אַז איך האָב דערקענט אַביסל נעענטער די „גאולהשקייט״ פון רויטן סאָציאַליזם, האָב איך אין זיין אינעווייניק אַריין קיינמאָל נישט געקענט אַריינקומען. איבערהויפּט האָב איך נישט געקענט פאַרדייען דאָס איגנאָרירן טעאָרעטיש די עקזיסטענץ פון ייִדישן פאָלק. און ווען איך בין אין 1923 אָנגעקומען קיין אַרגענטינע, ווו עס האָט געדאַרפט איניגיכן פאָרקומען אַ ייִדיש־וועלט־

לעכע שול־קאָנפערענץ, האָב איך אָנגענומען אַ מאַנדאַט ביי די לינקע פּועלי־ציון און געקעמפט קעגן דער דעמאָלט נייער טעאָריע פון די יידסעקן, אַז יידיש איז בלויז אַ מיטל און נישט קיין ציל. און מיין באַציונג צו די אומקאָנדיציאָנעלע אָנהענגער פון רויטן זעקסטל וועלט איז פאַרבליבן אַ העגנגענדיקע און אַ כבדהו וחשדהודיקע. עפּעס האָט זיך געדאַכט, אַז איך אַלגעמיין האַלט ביים קומען פון דאָרט די גאולה, אָבער אין פּרט פון יידישן פאָלק איז די טעאָריע ערגער פון דער פּראַקטיק. אליעזר שטיינבאַרג פלעגט זאָגן, אַז זאָלן זיי ברענגען די גאולה בכלל, דאָס יידישע לעבן וועלן מיר אַליין מאַכן כדבעי. ווי נאַיוו ער איז געווען... שלמה ביקל, צו לאַנגע יאָרן אים, האָט געהאַלטן, אַז „אַבי עס וועט קומען די סאָציאַלע רעוואָלוציע אין ענגלאַנד, וועט שוין אַלץ זיין גוט"...

איך בין אַוועק פון אַרגענטינע צוריק קיין אייראָפּע, אַ וואַנדער געטון באַנייס איבער רומעניע און אָנהייב 1926 האָב איך זיך דעפיניטיוו באַזעצט אין דאָזיקן לאַנד, וווּ עס האָט געלעבט זייט אַ לאַנגע צייט מיין עלטערע שוועסטער מרים, וועלכע האָט מיך געבראַכט ס'ערשט מאָל אַהער און ווו עס האָט זיך שוין אויך געפינען מיין יינגערער ברודער לייב. אפשר, ווייל דאָ האָט געוואַרט אויף מיר מיין זיווג, מיין פרוי מרים.

— פאַרוואָס איך האָב זיך באַזעצט גראָד אין אַרגענטינע?

— אַ סך האָבן מיר געשטעלט אָט די פראַגע. ווען איך בין אַ פּאַטאַ־ליסט, וואָלט איך מיסתמא געענטפערט, אַז אַזוי איז געווען באַשערט. דער אמת איז פשוטער: מ'האָט מיך קיין אַרגענטינע געבראַכט. דאָס ערשטע מאָל, ווי געזאָגט, מיין שוועסטער, דאָס צווייטע מאָל — „די פּרעסע" — קיין מאָדים צו גיין בעטן עפּעס בין איך קיינמאָל נישט געווען. נישט איין מאָל האָבן מיר גרויסע יידישע שרייבער געזאָגט, אַז מיין פּלאַץ איז געווען אין אַ גרעסערן ישוב, ווי אין אַרגענטינע — ווו איך בין אָפּט געווען פאַר היגע יידישע וואָרטזאָגער אַנדערסענס „מיאוסע קאַטשקע" — און מיין ענטפער איז געווען: אין קיין גרעסערן ישוב האָט מען מיך נישט געבעטן.

און נישט איין מאָל קלער איך, אַז ערגעץ איז געווען אין דעם דער ווונק פון דער השגחה: איך בין עפּעס ווי צוגעגרייט געווען פאַרן דאָזיקן ישוב, וועלכן איך האָב אַוועקגעגעבן דעם סאַמע עיקר פון מיין לעבן — 32 יאָר פון די ערשטע זעכציק!...

איך האָב אָט דעם ישוב געהאָלפן אויסרייניקן פון אַ מוראדיקער פּעסט און אַ שלעכטן נאָמען, אים געהאָלפן באַקאַנט מאַכן אין דער גאַנצער יידי־שער וועלט, אים פאַרבונדן מיט דער וועלט בכלל און דער יידישער בפרט. איך האָב געמאַכט אַ סך נסיעות, אָבער באַזונדער וויל איך דאָ דערמאָנען מיין נסיעה צום יובל־צוזאַמענפאָר פון ייוואָ אין ווילנע אין יאָר 1935 און

מײַן נסיעה צו דער גרינדונג פון מדינת ישראל אין יאָר 1948, מײַן רײַזע צו דער וועלט־אויסשטעלונג אין ניו יאָרק אין 1939 און צו דער גרינדונג פון דער „יון״ אין סאַן פראַנציסקאָ. דאָס גרויסע אַרגענטינער לאַנד האָב איך אויך אויסגעמאָסטן אין דער לענג און ברייט. איך בין געווען דער ערשטער ייִדישער שרײַבער אין דער גאַנצער וועלט, וואָס איז געווען אין פײַערלאַנד, דאָס וווּנדערלעכע אינדזל, וואָס האָט דעם לעצטן ישוב אויפן וועג צום דרום־פּאָל.

איך האָב קיינמאָל נישט שלום געמאַכט מיטן געדאַנק, אַז ייִדן וועלן טאַקע בלײַבן אַן עקס־טעריטאָריאַל פאָלק. איך האָב קיינמאָל נישט געוואָלט אײַנגאַנצן זיך אָפּזאָגן פון טעריטאָריאַליזם בכלל און ארץ־ישראל בפרט. און דאָך האָב איך אין משך פון אַריבער אַ צענדליק יאָר אַ סך מאָל באַקעמפט דעם ציוניזם, כאָטש מיר איז שטענדיק נאָכגעגאַנגען אַ געוויין פון בוקאַ־רעשטער יונגלײַט, מײַנע געוועזענע תּלמידים און חסידים, וועלכע זענען אין 1921 מיר געקומען בעטן, אַז איך זאָל נישט ווערן אויס ציוניסט. אין 1936 האָב איך אָנגעהויבן פילן, אַז דער עקסטעריטאָריאַליזם איז אַ סך שווערער ווי דער ציוניזם, ס׳הייסט: ס׳איז אַ סך שווערער צו בלײַבן אַ פאָלק אין בלויז גלות, ווי אויסצובויען ארץ־ישראל. אין 1938 האָב איך ווידער געקויפט אַ שקל און אויב איך האָב זוכה געווען צו זײַן דער איינ־ציקער ייִדישער זשורנאַליסט אין דער וועלט, וואָס איז ספּעציעל געפלויגן צו דער גרינדונג פון מדינת־ישראל און בין אַהין אָנגעקומען אין צײַט און בײַגעווען די הכרזה, האָב איך געפילט, אַז מיר איז פאַרגעבן געוואָרן מײַן נישט־ציוניסטישע אַנטיטעזע.

אין 1935 בין איך געווען אין אייראָפּע, איך בין געווען אויך אין היטלער־דײַטשלאַנד. אין פראַנקרײַך האָב איך געזען דעם פאַרייניקטן פראָנט, געזען ווי דאָס פאָלק שאַפט אים און געוואָרן זײַנער אַן אָנהענגער. אין 1936 האָבן זיך אָנגעהויבן די טרויעריק־באַרימטע מאָסקווער פּראָצעסן און איך בין זייט דעמאָלט געוואָרן אויס מחותּן מיט דעם רויטן צד און ווען איך בין דאָך אַריינגעשלעפּט געוואָרן אויף אַ קורץ שטיקל צײַט אין „ייִקוף״, זענען־אין דעם בעיקר געווען „שולדיק״ י. אָפּאַטאָשו ע״ה און ה. לייוויק, צו לענגערע יאָר אים, ווייל איך האָב בכלל דורכגעמאַכט דעם זעלביקן וועג, וואָס זיי.

זייענדיק אַ ציוניסט, זייענדיק איבערגעגעבן מיט לייב און לעבן דעם אויפבוי פון מדינת ישראל, האָבנדיק ליב בלב־ונפש העברעיש, זייענדיק איבערצייגט, אַז העברעיש איז נישט בלויז די ערשטע שפּראַך פון ייִדישן פאָלק, נאָר אויך זײַן אייביקע שפּראַך, — פיל איך דאָך אַז אַן עוולה גע־שעט דעם ייִדישן פאָלק דורך דעם, וואָס דער ציוניזם און מדינת־ישראל גראָבן אונדז אונטער ביודעים ובלא יודעים די לעצטע יסודות פון ייִדיש — — —

אָבער — דאָס איז שוין מער מיינונג, ווי אויטאָ־כאַראַקטעריסטיק. טאָ לאָמיר זיך אומקערן צו דער שילדערונג פון מיין גאַנג. אפשר וואָלט איך געווען געוואָרן אַ גרעסערער שרייבער, ווען איך וואָלט געלעבט אין אַן אַנדער ישוב, איך וואָלט אָבער געוויס אין ערגעץ נישט געווען אַזוי אויפן פלאַץ, ווי איך בין אין אַרגענטינע. איך בין נישט אַזאַ למדן, ווי עס איז געווען מיין עלטערער און גרויסער חבר אליעזר שטיינבאַרג, אָבער איך בין פאַר אונדזער ישוב גענוג למדן און איך ווייס ווו צו זוכן, וואָס איך געדענק נישט, אָדער קען נישט. איך האָב גענוג יידיש וויסן צו געבן מיינע לייענער דעם יידישן צוגאַנג און דעם יידישן שליסל. איך בין אַ רגע נישט געווען נישט קיין נאַציאָנאַלער ייד און איך האָב כסדר געלערנט מיינע לייענער — אויך בעת דער נישט־ציוניסטישער אַנטיטעזע — צו זיין יידן, דורכאויס יידן, שטענדיק יידן. אין דעם יידישן שולוועזן אין אַרגענטינישן לאַנד איז פאַראַן אויך מיין שוויס, בלוט און מאַרך. איך בין נישט אַזאַ גרויסער ליטעראַטור־קריטיקער ווי בעל־מחשבות ע״ה און ש. ניגער, צו לענגערע יאָר אים. איך בין נישט אַזאַ גרויסער טעאַטער־קריטיקער, ווי עס איז ד״ר א. מוקדוני, אָבער איך קען גענוג ליטעראַטור און טעאַטער צו קענען זיין אַ לערער פון אָט די צוויי קעגנשטאַנדן פאַר די אַרגענטינער יידישע מאַסן. איך בין אַ לערער פון ליטעראַטור און טעאַטער. איך האָב מקיים געווען דעם זאָג פון פרק: והעמידו הרבה תלמידים...

...און ווען איך שרייב אָט די שורות וועגן זיך אַליין, דאַכט זיך מיר, אַז איך געפין זיך אויף דריי פראָנטן. איין פראָנט געפינט זיך ביי די גרענעצן פון מדינת־ישראל. אַ צווייטער פראָנט איז מיט די לינקע, די אומ־קאָנדיציאָנעלע אָנהענגער פון מאָסקווע, וואָס זענען לעצטנס געוואָרן באַ־זונדער אַקטיוו און זוכן באַנייס צו פאַרכאַפּן דאָס יידישע לעבן. און דער דריטער פראָנט איז אין אַרגענטינע, ווו עס ווערט אונטערגעגראָבן דער יסוד פון יידיש.

עס איז אַ חילוק, צווישן די ערשטע צוויי פראָנטן און דעם דריטן. די ערשטע צוויי פראָנטן זענען מיט שונאים, וואָס מיר ווייסן ווי אָנצורופן זיי. אין ישראל זענען עס די אַראַבער. אין דער גאַנצער וועלט זענען עס די רויטע מיסיאָנערן, וואָס פאַרשטעלן זיך פאַר יידן. ווייסנדיק ווער די שונאים זענען, וועלן מיר וויסן, ווי זיי מנצח צו זיין. אַנדערש איז מיטן אונטערגראָבן יידיש אין אַרגענטינע, ווו עס איז פאַראַן די לעצטע שטאַרקע פּאָזיציע פון אונדזער פאָלק־לשון. דאָ ווייסט מען נישט ווער דער שונא איז און אפשר איז טאַקע נישט פאַראַן קיין אויסגעשפּראָכענער שונא. און דערפאַר איז דאָס אַ טראַגעדיע. אַן אומגליק ווערט אַ גרויסע טראַגעדיע, ווען עס זענען נישטאָ קיין אויסגעשפּראָכן שולדיקע.

דאָס גרויסע אומגליק איז, וואָס אין פרט פון דערהאַלטן די

פּאָזיציע פון יידיש ביי אונדז, זענען ליידער נישט פאַראַן. די דאָזיקע, וואָס זאָלן ענערגיש פירן דעם קאַמף קעגן אונטערגראָבן. א.קאַראַלניק האָט אין זיין עסיי „אָן מזל״ אָנגעוויזן, אַז יידיש האָט נישט קיין מזל צו האָבן מעצע־נאַטן. און ער האָט פאָרויסגעזאָגט, אַז „עס וועט זיין אַ צייט, ווען יידיש וועט זיין אַ פאַרגאַנגענהייט... און עס וועט זיך פאַרבענקען די ענגליש־ריידנדיקע, די פויליש־ריידנדיקע, די העברעיש־ריידנדיקע, נאָכן אייגנאַר־טיקן טאָן פון דער שפּראַך, וואָס דורות און דורות פון יידן האָבן גערעדט. עס וועט זיך זיי פאַרבענקען נאָך די קלאַנגען פון דער יידישער איינזאַמ־קייט, יידישער התעוררות און אינטימיטעט און טרויער און וויץ: קלאַנגען, אָנגעזאַפּטע מיטן האַרצבלוט פון אַ פאָלק״. עס האַלט נאָך נישט דערביי ביי אונדז אין אַרגענטינע, אָבער עס קען חלילה קומען דערצו. און מ׳קען נאָך אַ סך, אַ סך ראַטעווען.

עס איז נייטיק אַ יידישע מיטל־ און הויכשול. אַזאַ שול, ווו יידיש זאָל נישט זיין אַ טאָלערירטע אַלטע באָבע, וועלכע מען שענקט אַ שמייכל, נאָר ווו יידיש זאָל שטיין אין צענטער און זאָל געלערנט ווערן איניינעם און גלייך מיט לשון־קודש. עס איז נייטיק אַ גוטער יידישער טעאַטער, אַן עכטער, אַן אמתדיקער, אַ געזעלשאַפטלעך־קאָנטראָלירטער. אין אָט די ביי־דע אַנשטאַלטן דאַרף און קען אויסגעמיטן ווערן דער פּאַרטייאישער קאַמף. אָט די צוויי אַנשטאַלטן דאַרפן אונדז אויך אַנדערע ישובים העלפן אויס־בויען, ווייל זיי וועלן נישט זיין בלויז פאַר אונדז. עס איז אויך נייטיק אַ גוטער דאָקומענטאַלער פילם וועגן דעם בראשית פון אונדזער לעבן (די ליטעראַרישע באַזע איז פאַר אים פאַראַן אין מרדכי אַלפּערסאָנס „30 יאָר אין אַרגענטינע״ — מעמואַרן פון אַ יידישן פּויער). דעם רעאַליזירן פון אָט די דריי זאַכן וועל איך ווידמען דאָס דאָזיקע לעבן מיינס, וואָס וועט מיר געשענקט ווערן. ווי איר זעט, דערצייל איך דאָ נישט בלויז, וואָס איך האָב געטון, בייערט אויך, וואָס איך קלייב זיך צו טון. איך שטעל מיר דאָ ווי אַ מאָטאָ די ווערטער פון מיין חבר און לאַנדסמאַן, דעם האַרציקן און זאַפ־טיקן דיכטער אפרים אויערבאַך, אין זיין ליד „יידיש״:

> פאַר מיר ביסטו אַ רעגנבויגן פון קאָלירן,
> געמיש פון קלאַנג, געזאַנג, געוויין און פרייד,
> איך הער אין לויטערקייט פון דיינע רייד
> מיין מאַמעס פשוט, כשר האַרץ וויברירן.

אפרים אויערבאַך (ניו־יאָרק)

די לויטערע טאַמנע

(יעקב באָטאָשאַנסקין צו זיינע 60 יאָר)

איך בין אַ בעלצער און דו — אַ קיליער,
שוואַרצערד פאַר אונדז איז שוין רויטערד געוואָרן,
אויפגעהיט האָבן מיר אָבער דעם פרי־יאָר,
סטעפּיקן, טרעפּיקן, ווינטיקן, קלאָרן.

ווייצענע זומערן לאָמיר דערטראַכטן
ביז צו דעם אומעט ביים סטעפּישן טויער,
ווייך־אָנגעגאָסענע קאָדרע־פאַרנאַכטן
לאָמיר דערטרינקען ביז שאָפּענעם טרויער.

טאַמנעס פאַפּשויענע לאָמיר דערגראָבן
ביז צו דער טיף פון די קלאָרע איזוואָרן, —
אָ, וויפל אייגן געזאַנג נאָך מיר האָבן
שטיל צו דערזינגען די עלטערע יאָרן.

דו, דער בעל־שפע פון קאָרענע ווערטער,
האָסט דיין געמיט אויף די ווינטן צעטראָגן,
מיט דער צעכראַסטעטער פרייד, דער באַשערטער,
פון בעסאַראַבישע זומער־פאַרטאָגן.

ווערטער צעאַקערט האָסטו מיט געדאַנקען,
ווערטער פאַרזייט מיט אַ האַרץ פול מיט ציטער,
פולקייט געבראַכט צו פאַרטיילן געשאַנקען, —
פאַרביקע, גאַרביקע רייד פולע גיטער.

אַקערער דו, בעסאַראַביש דערנערטער,
דו ביסט אין וואָרט, ווי אַ זאַנג אויפגעגאַנגען,

קומט צו דער טאָמנע, דער אייביק באַשערטער,
ווערן נאָך לויטערער דיינע גזזאַנגען.

תמוז איז איצטער, — ארביזעס, מאַליאָנעס,
גילדענע זארזערעס, טויאיקע פלאָמען,
נעכט, אָנגעטרונקען מיט ווין פון לבנות,
ג׳יסן אויף סטעפּעס צעזילבערטע שטראָמען.

בלעקערצן שאָף אויף בערגלעך אין סטינעס.
שעפּסענע אויגן פּאַרקיילעכיקט שטוינען, —
אָ, וויפל שיין רינט אין אונדזערע תחינות,
קוואַלן אמונה אין רייד פון מקונן.

שפּינער פון וואָלענע רייד בעסאַראַבער,
ביסט צו דער פולקייט פון וואָרט שוין דערוואַקסן,
ווייסט שוין די פשוטע טייטש פון וידבר, —
רעדן צו רעדן מיט גילדענע פלאַקסן.

פול איז די טאָמנע מיט ברויטן און וויינען,
שיין איז די טאָמנע מיט לויטערקייט שקיעהער,
וואָס וועט צום בלאָ־וייסן ווינטער דערשיינען, —
איך בין אַ בעלצער און דו — אַ קיליער.

טייטש פון די בעסאַראַביש־יידישע ווערטער:
קאָדרע — ווייגגערטנער־ און סעדער־געגנטן.
טאָמנע — האַרבסט.
איזווארן — קוואַלן.
זאַרזערעס — מאַרעלן.
סטינעס — ערטער וו מען פלעגט מאַכן דעם שאָפּן־קעז.

שמואל איזבאַן (ניו־יאָרק)

יעקב באָטאָשאַנסקי – דער זעכציקער

יעקב באָטאָשאַנסקי, וואָס האָט אַלע יאָרן גענומען אינווענטאַר ביי אַנדערע, געפירט דעם חשבון פון דעם שעפערישן מענטש, פאַרצייכנט פייערלעכע דאַטעס און אונטערגעצויגן סך הכלן אין אונדזער ליטעראַטור — ער איז דערגאַנגען צו דער עלטער פון זעכציק, ווען מען דאַרף זיך אומקוקן און דורכנישטערן דעם אייגענעם אינווענטאַר: וואָס איז אָפּגעטון געוואָרן? וויפל בלייבט נאָך צו טון אויפן וויטערדיקן מהלך?

פון די ערשטע זעכציק יאָר זיינע איז באָטאָשאַנסקי אַוודאי אַריבער אַ העלפט יאָרן געווען דער אָפּגעהיטענער בוכהאַלטער אין דער ייִדישער ליטעראַטור, דער וועכטער פון ייִדישן טעאַטער און דער מאָנער און פאַ־לעמיקער אויף דער קולטור־גאַס.

יעקב באָטאָשאַנסקי מאָנט אויף יעדע אונצע כבוד פאַר דער ייִדישער ליטעראַטור. אַז מען דאַרף, וועט ער דער איש ריב ומדון און ער קעמפט העפטיק פאַר דעם אָנזען פון דעם, ווען כבוד איז פאַרזען געוואָרן אָדער ווען ווערט איז אונטערשאַצט געוואָרן.

אין די ענטוזיאַסטישע דרייסיקער יאָרן זיינע איז באָטאָשאַנסקי גע־ווען דער פלייסיקער רעקאָרדירער פון יעדער נייער דערשיינונג אין דער ייִדישער שאַפונג. ער האָט רעגיסטרירט און געזאַמלט ווי אין אַ שפּייכלער יעדעס ערנסטע בוך. די ייִדישע ליטעראַטור און אַלץ, וואָס באַגלייט ליטע־ראַטור, איז געווען די לופט פון זיינע 24 שעה. ער איז נישט בלויז אַליין דער שעפערישער שרייבער, נאָר אויך דער פּראַקטישער עסקן אין דער ליטעראַטור.

און פאַראַן אַן איבערגעחזרטע סברא, אַז דער פּראַקטישער עסקן איז אַ ניכטערער מענטש אָן פּאָעזיע, אָן התלהבות. אַזאַ מענטש איז טרוקן, דאָגמאַטיש. די דערהויבענע אַרבעט ווערט ביי אים רעדוצירט צו אַ רוטין־פונקציע. אַזויפיל ענערגיע מעג מען דערויף אָפּגעבן. אַזויפיל צייט מעג מען דערויף שענקען. און דער ענטוזיאַזם, הייסט עס, די פייערלעכקייט פעלט אַזאַ עסקן.

יעקב באָטאָשאַנסקי איז די קאַטעגאָרישע אָפּלייקענונג פון אַזאַ סברא.

די אַלע געביטן אין דער ליטעראַטור, וואָס ער דעקט און אויך זיין ליטעראַרישע עסקנות ווערן באַגלייט פון התלהבות. ווער עס לייענט באָטאָשאַנסקיס אַ קול קורא, אַ רוף אָדער אַ פּאָלעמיק אַרום אַ נייער ליטעראַרישער אונטערנעמונג — קען עדות־זאָגן, אַז באָטאָשאַנסקי ווייסט בכיוון ווו אָנצושלאָגן אַ ניכטערן טאָן כדי שפּעטער אַ פליי‎ץ צו טון מיט פייערלעכע רייד. עס איז פאַראַן אַ געוויסע סטראַטעגיע אין דעם וואָס ער הייבט אָן ניכטער, קיל, כדי שטופּנווייז זיך צו דערהייבן צו יענער התלהבות, וואָס ווייסט מיט דעם לעזער און געווינט זיין צוטרוי.

באָטאָשאַנסקי איז אַן ענטוזיאַסט און אַ מאמין אין ייִדישער אייביקייט. די ווידערגעבוירענע ישראל צוזאַמען נאָך דער נאַציאָנאַלער קאַטאַסטראָפע אין די תפוצות, די נייע, אויפגייענדיקע שעפערישע כוחות — דאָס איז די באַשטעטיקונג פון נצח ישראל.

די אַלטע עגיפּטער, די פּיראַמידן־בויער האָבן געזאָגט: „אונדזערע הייזער זענען צייטווייליק, אונדזערע קברים זענען אייביק". באָטאָשאַנסקי ווייסט — ווי מיר אַלע — אַז די ייִדישע געאָגראַפיע האָט זיך געענדערט. די מאַפּע פון תפוצות ישראל האָט זיך געביטן. און ער קען דעריבער איצט, ביי זיינע 60 יאָר, זאָגן: אונדזערע גרענעצן זענען צייטווייליק, אָבער אונדזער שעפערישקייט איז אייביק.

יעקב באָטאָשאַנסקי, זיין פרוי נדיבה, זיין זון אברהמל
מיט יוסף אָפּאַטאָשו ז"ל.

ישראל אַשענדאָרף (בוענאָס־איירעס)

אַליין אַן אָרקעסטער

ווער ס׳זאָגט אלף (אַרגענטינע), דער זאָגט אויך בית (באָטאָשאַנסקי). פאַרשטייט זיך, אַז איך מיין דאָס ייִדישע אַרגענטינע. מען קען נישט רעדן פון דער ייִדישער ליטעראַטור, פון דער ייִדישער פובליציסטיק, פון ייִדישן טעאַטער און פון דער ייִדישער קולטור אין אַרגענטינע און נישט דער־מאָנען זיין נאָמען. מען חידושט זיך וואָס פאַר אַן ענדערונגען לטובה עס האָט דורכגעמאַכט בנוגע דער ייִדישער קולטור דער ייִדישער ישוב פאַר די לעצטע צענדליק יאָרן. אַוודאי איז עס געקומען אונטערן איינדרוק פון אומקום פון אייראָפּעיִשן ייִדנטום און פון אויפקום פון מדינת ישראל. מען טאָר אָבער נישט פאַרזען די כוחות פון ישוב גופא, וועלכע האָבן גע־ווירקט אויף זיין געשטאַלטיקונג. איינער פון זיי, פון די סאַמע וויכטיק־סטע, איז בלי ספק געווען און איז ביז היינט באָטאָשאַנסקי.

דורך באָטאָשאַנסקיס אָפּהאַנדלונגען וועגן ייִדישע שרייבער, דורך זיינע דראַמען, דורך זיינע אַרטיקלען אויף אַקטועלע צייט־טעמעס, דורך זיינע פעליעטאָנען, דורך זיינע אומצייליקע רעפעראַטן און לעקציעס האָט ער דערצויגן טויזנטער און טויזנטער. ער איז געווען די שול פאַר די אַלע, וואָס האָבן מחמת דעם געיעג נאָך פרנסה — נישט געהאַט די מעגלעכקייט צו לערנען זיך אין אַ שול. ער האָט זיי געלערנט און דערצויגן. און וועגן אים קען מען פּאַראַפראַזירן ביאַליקס שורות צו אחד העם: ״ויש אשר יבדקו נפשם דאורך, ראו והנה גם הרבה מאורם ממך ובשלך הוא״.

ווער עס וועט איבערלייענען באָטאָשאַנסקיס ווערק וועט נישט בלויז זיך באַקענען מיט דעם שאַפונגס־וועג פון מחבר, נאָר וועט זיך אויך קע־נען שאַפן אַ בילד פון כמעט דער גאַנצער ייִדישער ליטעראַטור, ווייל וועגן וועלכן שרייבער האָט ער דען נישט געשריבן און וועלכן וויכטיקערן פּראָבלעם אין דער ייִדישער ליטעראַטור האָט ער דען נישט באַהאַנדלט? וועגן וועלכער ליטעראַרישער געשעעניש זיך נישט אָפּגערופן?

ער לאָזט זיך באַאיינפלוסן ,יעקב באָטאָשאַנסקי, פון שרייבער און פון ביכער. און ווי ער ווערט באַאיינפלוסט, אַזוי קען ער דערנאָך אַנדערע באַאיינפלוסן. מען מוז קודם אַליין גלויבן אין אַ זאַך, כדי צו קענען מאַכן

אַנדערע גלויבן. באַמערקט ער אַ טאַלאַנט, איז ער גרייט נישט נאָר אים ווי געהעריק אָפּצושאַצן, נאָר אַפילו צו דינען. שוין צענדליקער יאָרן שטייט ער און פירט דעם חשבון פון דער יידישער ליטעראַטור. ער האָט במשך פון דער דאָזיקער צייט באַגריסט מיט אַ פריידיק האַרץ דאָס אויפקומען פון אַ סך יידישע שרייבער. איצט, שרייבט ער מיט אַ צעוויטיקט האַרץ אָפּט נעקראָלאָגן און מאַכט הספדים.

ער לאָזט אָבער נישט אַראָפּ די הענט. ער טוט ווייטער זיין אַרבעט. ער זשאַלעוועט נישט און אים ציטערן נישט די הענט ביים שרייבן אַ גוט וואָרט אויף אַ צווייטן שרייבער. ער פאַרקנייטשט נישט דעם שטערן און מאַכט נישט די מינע פון אַ גאון. ער וויל לערנען מיט יידן בלויז פירוש המלות, בלויז פשט. פאַרשטייט זיך, אַז דאָס ווערט באַגלייט, ווי דער שטייגער איז, מיט אגדות פון אַלטע צייטן און מיט פאָלקסטימלעכע מעשיות און משלים.

ער קען אַפילו וועגן אַ לאַנגווייליק בוך שרייבן אינטערעסאַנט. מען קען אַמאָל איבערלייענען זיינס אַן אַרטיקל און נישט מסכים זיין, אָבער פריער לייענט מען עס איבער. ער איז קיינמאָל נישט מאָנאָטאָן. ער איז אַליין אַ גאַנצער אָרקעסטער: פאַרלאַנגט זיך עס, קען ער זיין אַ פויק און וועקן און רופן, דאַרף מען, קען ער ווערן אַ טרומייט און שטורעמען צו מלחמה. און טיילמאָל, איז ער ליריש און צאַרט ווי אַ פידל...

ער וואָלט זיכער מער השפעה געהאַט אויף דער געזעלשאַפט, ווען ער וואָלט געווען בויגעוודיקער, ווען ער וואָלט נישט געווען אַזוי אימפולסיוו. ער איז אַ פערמאַנענטער לייענער און שרייבער, אַ מענטש, וואָס גיט אַוועק זיין גאַנצע צייט און ענערגיע אויסצוטייטשן וואָס אַנדערע האָבן געשריבן און אויף אויפצוקלערן כלל־פּראָבלעמען. ער איז אַ רעפלעקטאָר, וואָס באַלייכט אַנדערע און אַליין בלייבט ער אין דער טונקל. בעת אונדזערע פּאָליטישע און געזעלשאַפטלעכע טוער האָבן ליב אַליין באַלויכטן צו ווערן.

אַ זאַך וואָס אַלע מוזן צוגעבן:

דאָס, וואָס ער האָט דערגרייכט, האָט ער באַקומען דורך לאַנגע יאָרן אָנגעשטרענגטער אַרבעט. ער האָט נישט זוכה געווען פון הפקר. אויך איצט, אַ זעכציקער, דאַרף ער צו אים נישט אָנקומען. ער איז זעכציק יאָר לויט דער מעטריקע, אָבער ווערדליק זיין טעמפּעראַמענט און זיין פרישקייט אין שרייבן, מעגן אים אַ סך דרייסיק־יעריקע מקנא זיין...

...פון דער פּאָזיציע, וועלכע באַטאָשאַנסקי פאַרנעמט אין אונ־
דזער ליטעראַטור בכלל און אין דער אַרגענטינער יִדישער וועלט
בפרט, קען איך דרינגען אויף זיין פּרוכטבאַרקייט און איינפלוסרייכ־
קייט. ווינטש איך אים, ער זאָל אָנגיין מיט זיין אַרבעט נאָך אַ סך
אַ סך יאָרן, נישט פאַרלירן אין פרוכטיקייט און שטייגן אין איינפלוס
צום בעסטן פאַר אונדזער ליטעראַטור און אונדזער יִדישן זיין.
אמן !

אייער

דוד פינסקי

לייזער אייכענראַנד (שווייץ)

אייביקייט

מיט בלוי פאַרשוויגענע הענט
צינדסט תמיד די ווייט צעהעלט
די זון מיט דונער אין דער וועלט.

ווען עס האָט דיך דערקענט
דער נעכטן הייס אין פאַרגיין
קוואַלט ער שוין אויך אין מאָרגן־שיין.

און הינטער די צייטן ברענט
פון דיר וואָס איז נאָך ניט דאָ
און אייביקט אויס אַלץ און ווערט — שעה.

יצחק איסאַקסאָן (בוענאָס־איירעס)

יעקב באָטאָשאַנסקי אַ בן־ששים?...

דער חבר און פריינט, וועלכער האָט מיך איינגעלאדן אָנשרייבן עטלעכע באַגריסונגס־ווערטער צו באָטאָשאַנסקיס 60סטן יובל, האָט מיך געוואָרנט אַז דער פּלאַץ איז ענג, ווייל פיל פריינט ווילן באַגריסן באָטאָשאַנסקין, און איך מוז אויסלייגן דאָס וואָס איך האָב צו זאָגן וועגן חתן־היובל אין הונדערט מיט צוואַנציק שורות. איז, גיי זיי אַ בריה און מאַך עס בקיצור וועגן איינעם אַזאַ, וועלכער האָט אָנגעשריבן צענדליקער טויזנטער שורות און ביכער, און בפירוש פיל טויזנטער גלענצנדיקע שורות און פאַרשיידענע זשאַנרן. אַ שרייבער וואָס שפּרודלט מיט הומאָר — דערויף זאָגן עדות זיינע פעליעטאָנען; אַ גלענצנדיקער פּובליציסט און קריטיקער: דערויף זאָגן עדות זיינע עסייען וועגן פּרץ הירשביין, וועגן למד שאַפּיראָ, וויסענבערג, באַריישאָ, און דער גאַנצער גערעטענער ספר פּשוט. ועל כולם — טעאַטער־קריטיקער. אויף דעם געביט האָט זיך פריינט באָטאָשאַנסקי נישט וואָס צו שעמען לגבי די גוטע נישט־יידישע טעאַטער־קריטיקער פון יעדן לאַנד און פאָלק. איך וואַג צו באַהויפּטן אַז באָטאָשאַנסקי שרייבט זעלטן ווען מיט טינט — מען מערקט פון זיין האַנטשריפט אפילו: פון די גרויסע צעדרייטע אותיות, וועלכע רייסן זיך ווי זיי וואָלטן וועלן זיך אויפהייבן און אַרויס פון דעם פּאַפּיר — יעקב באָטאָשאַנסקי שרייבט מיט מאַרך און בלוט — בבחינות כל עצמותי תאמרנה; לעבעדיקע עדות פון דער ריכטיקייט פון מיינע באַהויפּטונגען זענען... די פיל קעגנער באָטאָשאַנסקיס, און דווקא צווישן די היגע פעדהאַלטער. אָבער דאָס איז נישט מער ווי באַטירלעך: קנאת סופרים; די קנאה און שנאה פון יענע וועלכע האָבן זיך אַליין איינגערעדט אַז זיי זענען שרייבער, און פאַרגיסן ימים טינט, איז נאָך ערגער...

אָבער הייסט עס, אַז אַזוי, מניה וביה, איז דער טעמפּעראַמענטפולער און איינפעליקער שרייבער, רעדנער און קולטור־טוער, י. ב. אַ בן ששים. איז, אויב דער פריינט וואָס האָט ביי מיר געבעטן 120 שורות איז אויסן געווען אַ גמטריה, מיינענדיק אַלס אָנדייט פון אַ ברכה אַז דער חתן־היובל זאָל דערגרייכן מאה ועשרים שנה, בין איך פולשטענדיק מסכים.

איך ווינטש דאָס פּריינט יעקב באַטאָשאַנסקין פון דעם גאַנצן האַרצן. דער זאָג בן ששים לזקנה, איז — אויב מען זאָל אורטיילן באַטאָשאַנסקיס קרעפטיקע אַרטיקלען, — אויף אים נישט חל, און איך בין אים מבטיח דאָן צו געפינען אַ פּלאַץ ווו איך וועל מעגן ריידן וועגן אַ פריינט, נישט דאַרפנדיק אין זינען האָבן די צאָל שורות.

שלמה ביקל (ניו־יאָרק)

צום יום־טוב פון יעקב באַטאָשאַנסקיס זעכציק יאָר

מיין טייערער יעקב,

אָנגעזאָגט האָבן מיר די רעדאַקטאָרן פונעם יובֿילײ־בוך אַז, למען השם, נישט מער ווי „צוויי זייטלעך פון אַ געוויינלעכן בוך״.

און אויף די צוויי זייטלעך שטייען און וואַרטן פולע פערציק יאָר. אַזוי לאַנג, דאַכט זיך, און נישט ווייניקער קענען מיר זיך. די לעצטע פינף און דרייסיק יאָר פּערזענלעך, אָדער, ווי אונדזער ליבער, אַלטער שפּראַך־געלערנטער יהואַ א. יאָפע וואָלט וועלן אַז מיר זאָלן זאָגן, פאַר־שוינלעך. און וועגן די ערשטע פינף יאָר, וועגן די טומלדיקע, האָפערדיקע, יונגע יאָר פון דיין ליטעראַרישע פּיאָנירשאַפט אין גאַלאַץ, אין בראַילע, אין יאַס און אין בוקאַרעשט ביז דיין אַנקום קיין טשערנאָוויץ ערגעץ אין די זומער־חדשים פון 1920, האָבן איך זיך אַזויפיל אָנגעהערט פון אַנדערע און פון דיר אַליין, אַז אַפילו יענע יאָרן פון אומבאַקאַנטשאַפט שטייען קלאָרע און צאַפּלדיקע פאַר מיר, ווי ווייסע טויבן אויף דער האַנט.

איז, ווי זשע מאַכט מען דאָס? ווי אַזוי פּראָפּט מען אַריין פערציק לעבעדיקע יאָר מיט האָפענונגען, מיט נסיונות, מיט שטרויכלענישן און דערגרייכונגען אין בלויז צוויי זייטלעך פון אַ בוך?

אַגבֿ איז, דאַכט זיך, דער ענין: פערציק יאָר אין צוויי זייטלעך, די פּראָבלעם פון דער כראָניק און פון דער היסטאָריאָגראַפיע פון אונדזער דור.

דער פאַרמעט נישט געווען ברייט, די צאָל שרייבערס נישט געווען גרויס און די צייט פון לעבן נישט געווען לאַנג אויף איבערצוגעבן די שפע פון פּיין און די פרייד פון איינמאָל אין צוויי טויזנט יאָר, וואָס אונדזער דור האָט איבערגעלעבט.

ווען איך, מיין טייערער יעקב, מוזן אָנהייבן די פּערציק יאָר נישט פון אָנהייב, נאָר פון דאָ, ווו דו האַלטסט איצט, אויפן האַלבן וועג צו די מאה ועשרים.

איך בין אין אַרגענטינע נישט געווען. אָבער היום יום, אַז די וועלט איז אַזוי קליין געוואָרן איז „נישט געווען" שוין מער נישט קיין אויסרייד פאַר נישט־וויסן אָבער אויך נישט קיין מניעה צו וויסן.

ווייס איך, מיין טייערער יעקב, אַז דו ביסט היינט איינער פון די סאַמע וויכטיקסטע לערער און סטימולירער פון דער יידיש־עפנטלעכער מיינונג אין אַרגענטינער ישוב. און מיר אויף דעם יידיש־אינדזל אין צפון פילן דיין גייסטיקע און שעפערישע דאָזיקייט נישט נאָר דאָרט, נאָר טאַקע דאָ. אחינו אתה, מיר פילן דיך מיטטראָגן מיט אונדז אַלע יאָכן, אַלע מוראס און אַלע ספקות און שפּירן דיך אין דער פאָדערליניע פון אונדזער ווידער־שטאַנד, פון אונדזער קעמפערישקייט און פון אונדזער גלויבן.

אני הגבר, וואָס האָב דיך געקענט מיט פערציק און מיט פינף און דרייסיק יאָר צוריק, בין דער עדות אַז דיין שעפעריש יידיש־וואָרט האָט מיט דער צייטיקייט פון דיינע ששים לזקנה נישט אָנגעווירן גאָרנישט פון דער פרישקייט, פון דער מונטערקייט, פון דער „טשופּרינע"־פאַר־ריסנקייט און פון דעם גרינגן ווייכן טראָט, וואָס איך האָב דיך דערמיט שוין דעמאָלט עפנטלעך מקנא געווען. (די אַנדערע חברים אונדזערע אין רומעניע זענען אויך נישט געווען פריי פון דער דאָזיקער קנאה, אָבער זיי האָבן זיך געפּרוווט פאַרשטעלן פאַר געבראָטענע ליטוואַקעס און נישט אויסזאָגן).

עס האָבן דעם יוגנטלעכן גרינגן און ווייכן טראָט נישט פאַרלוירן דיינע „אַלטער עגאָס" יאַנקעלע גיבאַלעס און שימעלע סאָראָקער אין זייע־רע שפּיציקע נאָטיצלעך און געמיטלעכע פעליעטאָנען און אויך דו אַליין, יעקב באָטאָשאַנסקי, האָסט אים אויפגעהאַלטן אין דיין פּובליציסטיק, אין דיינע ליטעראַטור־קריטישע ביכער און אין דיינע מעמואַריסטישע ביל־דער.

איך דריי זיך אום מיט אַ פרעגנדיקן בליק פון חידוש און פון הנאה צו די פערציק יאָר הינטער אונדז און זיי ענטפערן מיר צעשמייכלטע: ער האָט געהאַלטן וואָרט, ער האָט געטראָגן דעם יידיש־יאָך און ער האָט דערגרייכט.

און זיי שיקן דורך מיר אַ ברכה צו דיין יום־טוב: כה לחי.

דיין שלמה ביקל

נ. ב. פון צווישן דעם עם רב פון פערציק יאָר האָבן זיך אַרויסגע־שיילט די פנימער פון באַזונדערע טעג און נעכט, וואָס מיר האָבן איינינעם

פֿאַרבראַכט אין טשערנאָוויץ און אין בוקאַרעשט. אָט זענען רעשנדיקע טעג אויף דער „קולטור־קאָנפֿערענץ" און נישט ווייניקער רעשנדיקע אין דער רעדאַקציע פֿון דער „פֿרייהייט" אין דעם קאַפֿע־הויז אויפֿן טשערנאָוויצער „טעאַטער־פּלאַץ". אָט רוקן זיך אַרויס שטילע נעכט פֿון שמועסן, פֿון פּלענער און פֿון חלומות אין מיין צימערל אויף דער שילער־גאַס אין טשערנאָוויץ און אויף לאַנגע שפּאַצירן איבער די יידישע גאַסן פֿון בוקאַרעשט. און פֿון אַלע שטילע נעכט ווינקט זיך מיט מיר איבער די סאַמע שטילסטע, יענע ביטער־קאַלטע ווינטער־נאַכט פֿון 1920 ווען איך האָב „געמוזט" אַוועקפֿאָרן קיין בוקאַרעשט און דו האָסט מיך באַגלייט צום חרובן טשערנאָוויצער פּראַכט־וואָקזאַל.

די דאָזיקע נאַכט בעט זיך מיט אַ היפּש ביסל איראָניע (זי ווייסט אַז איך בין שולדיק דעם דאַנק און נישט זי) דיר צו שיקן איר הייסן, דורך פֿערטהאַלבן צענדליק יאָר כּלל נישט אָפּגעקילטן, דאַנק.

הנ"ל.

הערץ בערגנער (מעלבורן)

דער אייביק־שעפֿערישער און אומדערמידלעכער יעקב באָטאָשאַנסקי

לויט דעם סכום וויכטיקע ליטעראַרישע ווערק און לויט די אומצאָליקע וואָגיקע אַרטיקלען, צעזייטע און צעשפּרייטע איבער פֿאַרשיידענע אויסגאַבעס, וואָס יעקב באָטאָשאַנסקי האָט געשאַפֿן, פּאַסט אים צו זיין אַ בן־שישים. אָבער לויט דעם יוגנטלעכן ברען, לויט דער פֿרישקייט, וואָס שטראַלט אַזוי הערלעך אַרויס פֿון זיין שריפֿטשטעלערישער פּערזענלעכקייט, לאָזט זיך עפּעס נישט גלויבן, אַז אויך יעקב באָטאָשאַנסקי איז געוואָרן זעכציק יאָר.

אַלץ, וואָס באָטאָשאַנסקי שאַפֿט, טראָגט אַ יוגנטלעכן ברען, אַ יוגנטלעכע פּרוכפּערדיקייט, וואָס איז זעלטן בנמצא אין דער יידישער ליטעראַטור. און אפֿילו, ווען מען באַקענט זיך געגנוי מיטן ערנסט־וואָגיקן אינהאַלט פֿון זיינע ווערק, קען מען זיך אַלץ נישט באַפֿרייען פֿון דעם איינדרוק, אַז אַ יונגע פֿאַנטאַזיע האָט זיי אויסגעטראָגן און צושטייער געגעבן צו די אוצרות פֿון יידישן שאַפֿן.

כ'געדענק נאָך ווי היינט ווען יעקב באָטאָשאַנסקי איז געקומען קיין

וואַרשע, דאָס איז געווען עטלעכע יאָר פאַרן אויסברוך פון דער שחיטה. וויפל ברען און וויפל גלי האָט אַרויסגעשלאָגן פון זיין פעלדזיקער געשטאַלט, פון זיין שרייבערישער פערזענלעכקייט. כאָטש וואַרשע איז געווען אַ גרויסער יידישער צענטער און יידיש האָט געקלונגען איבער וואַרשעס שטאָק און שטיין, האָט באַטאַשאַנסקי, וואָס איז געקומען פון אַ דעמאָלט קליינעם יידישן ישוב, געברענגט מיט זיך אַ סך אָפּפרישנדיקס און אויפמונטערנדיקס. און מיט וואָס פאַראַ תשוקה מען האָט זיך צו אים צוגעהערט. זיין יעדעס נייע וואָרט — דאָס גערעדטע און דאָס געשריבענע — האָט געבריט מיט דעם פיבער פון דעם ניי־געבוירענעם לעבן פון דער ניי־געבוירענער יידישער ליטעראַטור אין אַרגענטינע. די וואַרשעווער שרייבער האָבן מקנה געווען דעם זיכערן און ענערגישן טראָט פון זייער אַרגענטינער חבר.

יעקב באַטאַשאַנסקי איז אַליין געוואַקסן אין איכות און אין כמות, אָבער מיט אים איז אויך מיטגעוואַקסן די יידישע ליטעראַטור אין אַרגענטינע, ווייל ער איז מיט איר געקניפּט און געבונדן און ער האָט אַ סך געזעלשאַפטלעכע אחריות פאַרן יידישן וואָרט בכלל און פאַרן יידישן וואָרט אין אַרגענטינע בפרט. ער איז אַ גוטער חבר און ער האָט דערמוטיקט אַ דור יונגע שרייבער אין אַרגענטינע, וואָס איז היינט, נאָכן חורבן־פוילן, א נס. חוץ זיינע אומצאָליקע אַרטיקלען וועגן די מחברים און זייערע ביכער, האָט ער וועגן דער אַרגענטינער יידישער ליטעראַטור אָנגעשריבן אַ גרויסע סינטעטישע אַרבעט, וואָס שטעלט פאָר און פּאָפּולאַריזירט דאָס דאָרטיקע יידישע וואָרט פאַר דער ברייטער יידישער וועלט. זיינע אָנווייזונגען סטימולירן און רעגן אָן.

סיי אין זיינע דראַמעס און אין זיין בעלעטריסטיק, סיי אין זיינע מעמואַרן, פּובליציסטיק און עסייען וועגן ליטעראַטור, האָט באַטאַשאַנסקי געמאַכט אַ קווער־שניט איבערן יידישן לעבן און אַזוי אימפּאָזאַנט פאַראייביקט גאַנצע דורות פון אַמאָל און היינט.

צו זיינע זעכציק יאָר ווינטש איך אים אַריכות ימים ושנים. זאָל זיין אומדערמידלעכע, אייביק־שעפערישע פען נאָך באַרייכערן און צוטראָגן צו דער יידישער ליטעראַטור אַ סך, אַ סך ווערטפולע ווערק, וואָס זאָלן בלייבן אַ מאָנומענט לדורות.

יעקב גלאַטשטיין (ניו־יאָרק)

געפֿלויגן, געפֿלויגן אַ ייִדישער שרייבער

יעדער ייִדישער שרייבער האָט אַוודאי געוואָלט זײַן אין ארץ־ישראל, ווען עס איז פּראָקלאַמירט געוואָרן מדינת ישראל, אָבער געווען איז דאָרט בלויז איין ייִדישער שרייבער, יעקב באָטאָשאַנסקי. ער האָט דאָרט, דעם 14טן מאַי 1948, פֿאַרטראָטן די ייִדישע ליטעראַטור און זשורנאַליסטיק. ער איז געווען דער איינציקער ייִדישער שריפֿטשטעלער, וואָס האָט זוכה געווען צו שטיין ביים באַרג סיני און זאָגן נעשה ונשמע, ווען אַלע ייִדן האָבן מקבל געווען — מדינת ישראל. דעם עדיטאָריעלן נעשה ונשמע, בלשון רבים, האָט ער טאַקע געזאָגט אין נאָמען פֿון אַלע ייִדישע שרייבער, וועמענס נישט־אויסדערוויילטער אָבער באַרעכטיקטער דעלעגאַט ער איז געווען, ביי דער גרעסטער היסטאָרישער געשעעניש פֿון אונדזער צייט.

פֿאַרוואָס איז דווקא ער געווען דער באַטירלעכער דעלעגאַט פֿון דער ייִדישער זשורנאַליסטיק און ייִדישער ליטעראַטור? מיט וואָס האָט ער עס זוכה געווען, אַז גראָד ער זאָל אונדז דאָרטן פֿאַרטרעטן, ווען עס זענען נאָך געפֿלויגן קוילן? יעדער ייִדישער שרייבער האָט זיך געווונטשן צו האָבן פֿליגל, כדי צו קומען צו דער געבענטשטער שעה, אָבער אָנגעפֿלויגן איז בלויז באָטאָשאַנסקי. און געפֿלויגן איז ער נישט פֿון ניו יאָרק, פֿילאַדעלפֿיע, אָדער שיקאַגאָ, נאָר אַזש פֿון אַזאַ אומדערוואַרטער ווייטעניש ווי בוענאָס איירעס. בלייבט אַלץ די קשיה, פֿאַרוואָס איז ער אויסדערוויילט געוואָרן פֿאַר אַזאַ זכיה?

פֿאַראַן אַ תּירוץ אויף דער קשיה. און דער תּירוץ איז, אַז דער שר, וואָס איז ממונה איבער דער ייִדישער ליטעראַטור, האָט געטון גערעכטיקייט ווען ער האָט „באַפֿליגלט" באָטאָשאַנסקין, פֿאַר די היסטאָרישע טעג אין ישראל, שוין יאָרן ווי יעקב באָטאָשאַנסקי פֿאַרטרעט פֿאַקטיש די ייִדישע ליטעראַטור אין זיד־אַמעריקע. ער איז אונדזער אַמבאַסאַדאָר און ער פֿאַרטרעט אונדז אויף דעם שענסטן און בעסטן אופֿן. ער האָט שוין געשריבן טויזנטער באַגייסטערטע אַרטיקלען וועגן ייִדישע שרייבער איבער דער גאַנצער וועלט. ער איז אַ בעסאַראַבער ייִד און ער פֿאַרמאָגט אַ הייסן, ציגײַנערישן טעמפּעראַמענט (ער זעט טאַקע אויס ווי אַ ציגיי־

נער) און ער האָט ליב צו געבן לויב־געזאַנגען מיט אַ ברייטער האַנט און מיט אַן עודף.

יעקב באַטאָשאַנסקי דער פילאַנטראָפּ פון לויב־געזאַנגען

ער אַליין איז דער אמתער געבוירענער שרייבער. ער טראַכט נישט כדי צו שרייבן, נאָר ער שרייבט כדי צו טראַכטן. ער טראַכט מיט דער פען און ער טראַכט אימפּעטיק. צו וואָס זיין פען רירט זיך צו, קומט אַרויס זייער אינטערעסאַנטער — באַטאָשאַנסקי. עס איז ממש אַ געפאַר אים איבערצולאָזן מיט פען און פּאַפּיר, ווייל עפּעס וועט דערפון גלייך אַרויסקומען און עס וועט שטענדיק זיין אייגנאַרטיק, קאָכיק און פאַרביק. ער שרייבט נישט נאָר על רגל אחת, נאָר על רגע אחד. ער איז אַן אימפּולסיווער שריפטשטעלער און איז דער אַקטיווער פען־מענטש יעדע רגע. האָט ער שוין געשריבן ראָמאַנען, דראַמעס, דערציילונגען, קריטיק, פּובליציסטיק, הומאָריסטישע לידער, און אַפילו אַן אויסערגעוויינלעך אינטערעסאַנטע אויטאָביאָגראַפיע אין דריי ריזיקע בענדער. נאָר נישט געקוקט אויף דעם וואָס עס איז נישטאָ דער יידישער שרייבער וועגן וועמען ער האָט שוין נישט געשריבן מיט באַגייסטערונג, האָט ער זייער ווייניק צוריקגעקראָגן פון דעם געשעפט. ער שרייבט אַזוי אָפט און אַזוי אימפּולסיוו וועגן דער גאַנצער ליטעראַטור, אַז די ליטעראַטור אַליין פאַרזעט אים. פשוט, בעת מען וויל אים אַליין כאַפּן, אין אַ מאָמענט ווען מען וואָלט באַדאַרפט וועגן אים אַליין שרייבן, איז ער שטענדיק פאַרנומען מיט יענעם.

מיינט איר דאָך, אַז ער ווערט חלילה ברוגז אויף יידישע שרייבער, אָדער אויף דער יידישער ליטעראַטור? ניין, ער איז נאָך אַלץ דער באַגייסטערטער פאַרטרעטער פון אונדזער ליטעראַטור אין זיד־אַמעריקע. דערטאַפּט ער אַ יידיש בוך פון ניו יאָרק, פאַריז, אָדער לאָדזש, צעזינגט ער זיך גלייך מיט דער באַגייסטערונג פון אַ חובב יידיש און ער רימט די סחורה, פאַרגעסנדיק בעת מעשה, אַז די ליטעראַטור קאַרגט אים אַליין גוט־פאַרדינטע שבחים. און קאַרגן קאַרגט זי אים בלויז דערפאַר, ווייל עס פאַלט קיינעם נישט איין, אַז דער פילאַנטראָפּ פון לויב־געזאַנגען און לויב־גוזמאות נויטיקט זיך אַמאָל אַליין אין אַ לויב־הלוואהלע.

שלום עליכם צו אונדזער אַמבאַסאַדאָר אין זיד־אַמעריקע

דערפאַר האָט דער שר פון דער יידישער ליטעראַטור געטון די גערעכטיקייט, אַז יעקב באַטאָשאַנסקי, אונדזער זיד־אַמעריקאַנער פאַרטרעטער, האָט אויך פאַרטראָטן די גאַנצע יידישע ליטעראַטור, אין דעם הייליקן מאָמענט, ווען די יידישע מדינה איז פּראָקלאַמירט געוואָרן.

פון דער היסטאָרישער זכיה איז באַטאַשאַנסקי אַרויס מיט נייע צוויי ביכער, צוויי בענד מיט רעפּאָרטאַזשן „וועגן בראשית פון מדינת ישראל". דאָס בוך איז אויך זייער כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם שרייבער. עס איז אָנגעפּיקעוועט מיט אינפאָרמאַציע, שפּרודלדיקער באַגייסטערונג, גע־שפּרעכן, אימפּעטיקע באַטראַכטונגען, טרויער, פרייד און אַפילו אַמוזאַנטע אַנעקדאָטן. עס איז אַ גוט געדעדט בוך. יעקב באַטאַשאַנסקי איז אַ גוטער אָראַטאָר און זיין „בראשית פון מדינת ישראל" איז אַן אינטערעסאַנטע רעדע פון איבער 500 זייטן וועגן ישראל. עס איז נישט נאָר אַ פּלי קיין ישראל, נאָר אַ דורכפלי איבערן לאַנד. ער איז נישט געקומען קיין מדינת ישראל מיט גרייטע פאַראויסטראַכטעניש, נאָר ער גיט אונדז דעם גע־דאַנקען־שטראָם זיינעם, בעת „עס איז געפלויגן אַ ייד אַ שרייבער קיין ארץ־ישראל זען בראשית", ווי באַטאַשאַנסקי זאָגט עס אונדז.

און ער האָט אַפילו נישט מורא איבערצוגעבן אַזעלכע זאַכן, וואָס געהערן צו דער קאַטעגאָריע פון אל תגידו בגת. ער דערציילט אונדז למשל, אַז די יוגנט אין ישראל באַציט זיך מיט אומצוטרוי צום העב־רעיִשן שרייבער.

„פאַראַן אַן אומבאַציִונג צום העברעיִשן שרייבער, ווייל ער איז איינ־געטונקען אין גלות, אויך זיין העברעיִש איז גלותדיק. ביאַליק איז אויך גלות... רידיארד קיפּלינג איז נישט גלות, ער איז כיבוש. ביי אים נעמט מען איין ערד, ביי אים איז פאַראַן חלוציות. די יוגנט האָט זיך אָפּגעריסן פון אונדזער גאַנצן לעבן און מען האָט זי אָפּגעריסן".

דאָס איז זייער אַ האַרטע נוס, אָבער באַטאַשאַנסקי האָט נישט מורא ביי זיין גאַנצער באַגייסטערונג אונדז צו דערלאַנגען אַזאַ ביטערע זאַך איינצושלינגען. ער גיט אונדז איבער אַן אַנעקדאָטישן זאָג פון דעם העב־רעיִשן שרייבער אליעזר שטיינמאַן, וואָס האָט זיך באַקלאָגט פאַר באַטאַ־שאַנסקין, אַז די בעסטע באַציִונג האָט מען צום גוייִשן שרייבער. די ערגסטע צום העברעיִשן. צום יידישן נאָך אַ בעסערע ווי צום העברעיִשן.

מען קען זיך פאָרשטעלן דעם מצב פון יידיש אין מדינת ישראל, אָבער אַז העברעיִשע שרייבער זאָלן אונדז מקנא זיין, איז אַן איבער־ראַשנדיקער גרוס, וואָס בלויז אַזאַ טעמפּעראַמענטפולער יידישער שריי־בער ווי באַטאַשאַנסקי האָט אונדז געקענט ברענגען.

באַטאַשאַנסקי איז אויך געווען מיין שליח, בעת זיין נשמה האָט גע־פלאַטערט ביי מתן מדינת ישראל.

י. ל. גרוזמאַן (בוענאָס־איירעס)

אַ באַגריסונג־וואָרט צו יעקב באָטאָשאַנסקי

אַ ייִד אַ זעכציקער, איז אין אונדזער שטעטל שוין פאַררעכנט געוואָרן ווי אַ ייִד אַ זקן. זיין ווייסע באָרד און געבויגענער רוקן האָט אַרויסגערופן גרויס דרך־ארץ און אָפּשיי. נישט נאָר יונגוואַרג, נאָר אויך מענטשן פון מיטעלן עלטער פלעגן אים אָפּטרעטן זייער פּלאַץ. און איז ער נאָך געווען אַ ייִד אַ תלמיד־חכם, האָט מען זיך שוין גאָר־גאָר גערעכנט מיט זיין מיינונג. זיין וואָרט איז געווען — געזעץ.

אַ קלייניקייט, אַ ייִד אַ זעכציקער און אַ תלמיד־חכם דערצו!

אין אונדזער מאָדערנער צייט, ווען אַן עראָפּלאַן שלינגט איין הונ־דערטער קילאָמעטער אין איין שעה און אַ 9־יעריק בחורל לאַכט שוין אויס די „אַלטע מעטאָדע" פון אַרומשלעפּן זיך מיט פערד און וואָגן — איז 60 יאָר לעבן ממש אַ שפּילעכל, אַן אָנהייב פון אָנהייב.

יעקב באָטאָשאַנסקי, וועלכער האָט די טעג זיך אַ שפּיל־געטון אין דער עפּנטלעכקייט מיט זיינע 60 יאָר לעבן, האַלט איצט כמעט ביים סאַמע אָנהייב...

זיין פעדער איז פלינק און שאַרף־שפּיציק, ווי פייל־און־בויגן אין די פלינקע הענט פון אַ געניטן יונגאַטש, וואָס האָט זיך אָקאָרשט אַרויס־געלאָזט איבער די פרייע לאַנקעס...

זיין שרייבן איז גלאַט, פּשטותדיק און פול מיט יוגנט־חן. איר פאַר־טשעפּעט זיך קיינמאָל נישט אין אַ רידקעלע, אין אַ שטיינדעלע. נישט אומזיסט הייסט זיינס אַ בוך „פּשט", וואָס גראַמט זיך וויל־חנעוודיק מיטן בעסאַראַבישן גלאַט... זיין שרייבן איז טאַקע פּשט, גלאַט און ווירקט דע־ריבער אויפן היינטצייטיקן לייענער, וואָס האַלט נישט פון פּלפּול און נאָך ווייניקער פון דאַרפן קנייטשן מיטן שטערן...

באָטאָשאַנסקיס „שמייכלען" גיסן זיך אָפּט אַריין אין האַרץ פון לייע־נער ווי גוטער וויין. זיי באַרוישן און דערוועקן אינעם לייענער דעם לע־בעדיקן אינטערעס צו נעמען אַ בוך אין האַנט און טאַקע אויך אַריינצוקוקן וואָס דאָרט שרייבט זיך.

— ...אויב אין דער צייטונג קען מען געפינען „אזוינס און אַזעלכעס" פשיטאָ שוין אינעם בוך!

יעקב באָטאָשאַנסקי האָט אויפגעוועקט ביים היגן לייענער אַ טיפן אינטערעס צום יידישן בוך, צו דער יידישער שול און צום גאַנצן יידישן לעבן און שאַפן.

ער האָט אַ סך פאַרדינסטן אויפן געביט פון אונדזער קולטור־שאַפן.

יעקב באָטאָשאַנסקי באַזיצט אַ סך מעלות און אויך נישט וויניק הסרונות. אָבער... מיר ציִען נאָך נישט אונטער אַזוי שנעל דעם חשבון און מיר שרייבן אויך נישט דאָ קיין אָפּשאַצונג.

מיר ווייסן, אַז ער איז נאָך גאָט צו דאַנקען יונג און מוטיק און אין סאַמע בלי פון זיין שעפעריש לעבן.

ווינטשן מיר אים פון גאַנצן האַרצן נאָך אַ סך געזונטע און פרוכט־באַרע יאָרן און אַז ער זאָל, ווי ביז איצט — און נאָך מיט מער לויטערקייט און באַזאָכטקייט — דינען די אונטערעסן פון אונדזער לעבן און פאָלקס־שאַפן —

ביז הונדערט מיט צוואַנציק יאָר.

ברוך האַגער (בוענאָס־איירעס)

„די בעסאַראַביע גייט - זי גייט"

די בעסאַראַביע גייט.

זי גייט אין דער וועלט אַריין — קיין צפון־אַמעריקע, קיין ארץ־ישראל, און עס גייט אין שכנישן רומעניע: אליעזר שטיינבאַרג, יעקב שטערנבערג, משה אַלטמאַן און דער יינגסטער גייט דער ערשטער, יעקב באָטאָשאַנסקי.

די בעסאַראַביע גייט — זי גייט!

חיים נחמן ביאַליק האָט די ווערטער אויסגערופן, גאַנץ פרייד, בעת עס האָט פאַר אים געלייענט אַ יונגער בעסאַראַבישער דיכטער זיינע שי־רים — יידישע שירים. חיים נחמן ביאַליק האָט ליב געהאַט לשון — יידיש־אהבת נפש. אַליין האָט ער געשריבן יידישע לידער און אין זיינע העברעיִשע שירים זענען די ווערטער לבוש, קלאַנג פון אַלטן טוי־זנטיעריק געלייטערטן ניגון — יידיש. איז אים, דעם גרויסן דיכטער, געווען גאָר ניחא וואָס ס'נעמען זיך שפרייטן די פליגל פון דער בעסאַ־ראַביע. א סימן טוב! וואָס ס'שפּראָצט פון דער בעסאַראַביע איז פרוכטיק ווי די זעטיקע ערד אירע.

יעקב באָטאָשאַנסקי קומט אָן אײדער עס הייבט אָן דאָרט טאָגן. און אײדער וואָס ער האָט דאָס רענצל זיינס אנידערגעשטעלט אויף אַ פּאַרזי־בערטער אַכסניה, צעלאָזט ער זיך שוין מיטן נישט איינצוהאַלטנדיקן, קאָכנדיקן אימפּעט — דער ירגזון וואָס האָט זיך נאָך ביז היינט ביי אים נישט אָפּגעקילט, און שטעכט אַריין זיין אַקעראַייזן אין דער ייִדיש דאַרער ערד. און די וואַרעמקייט זיינע, די בעסאַראַבישע, יערט אויף די פאַר־שטאַרצטקייט און עס הייבט אָן באַלד אויפגיין: עס גייט אויף „ליכט". (דער ערשטער ייִדיש־ליטעראַרישער זשורנאַל אין רומעניע). אין איינעם מיט א. ל. זיסשו, יעקב גראָפּער, מאָטיע ראַבינאָוויטש און דעם בן יקיר, מתתיהו פריידמאַן ע"ה, פלעכט ער דעם קנויט פון „ליכט". דאָס ליכט ברענט נישט לאַנג. עס שיינט נאָר אַ קורצן טאָג, אָבער עס האָט שוין דעם ווײַ־טערן וועג אָפּגעלויכטן. די רענדאַרעס האָבן דאָס אייגענע הייסע לייב דערפילט, דאָס ייִדישע האַרץ איז זיי צעבריט און דער פאַרשלעפּערטער מח אויפגעוועקט:

ביים יום טובדיק פאַרשפּרייטן טיש דאַרף מען זיך מיט קיין פרעמדס נישט אויסצירן. פאַראַנען אַן אייגענער געדאַנק און אַן אייגן וואָרט!

די מזרחניקעס פון „טעמפּל קאָראַל" און די פרנסים פון דער „אָר־ניאונע עוורעילאָר" וואָס פּוצן און חנדלען זיך מיט „פרעמדס" דאַרף מען די ווערעכעס פון זייערע הויכע צילינדערס איינברעכן.

לשון־ייִדיש האָט אַן אייגענע שאַרפע צונג! עס איז נישט קיין זשאַר־גאָן ווי יענע פרעדיקן, צו נוצן נאָר פאַרן טאָג־שמועס, פאַר מקח וממכר און צו זידלען זיך מיט איינאַנד. ייִדיש דאַרף קיין הלוואות נישט, דאַרף צו גאָר און קיינעם נישט אָנקומען. דאָס ייִדישע וואָרט פאַרמאָגט אַן עשי־רות וואָס קען אָנטון דעם געהויבענעם געדאַנק און דעם מענטשלעכן חלום אין געפּוצטן שענסטן בגד.

מקיים צו זיי — האומר דבר בשם אומרו — ... וויל איך איבערגעבן וואָס אַ פריינט פון אונדז ביידע, לייבוש גאָלד, האָט מיר אין פּאַריז, ערב מיין נסיעה קיין בוענאָס איירעס, געזאָגט:

„באָטאָשאַנסקי איז דער ערשטער וואָס האָט מיט אונדז געלערנט און איינגעזונגען דאָס חשובערע ייִדישע ליד. ביז אים האָט מען ביי אונדז נישט געזונגען ווי גאָלדפאַדנס טעאַטער־לידלעך און די לידלעך וואָס וועלוול זבאַרעשער פלעג זינגען אין די שענקן, ביי געבראָטענע פליישן און פאַרנעפּלענדיקע רומענישע ווײַנען. און באָטאָשאַנסקי איז דער ער־שטער וואָס האָט ביי אונדז געלערנט און געטייטשט פּרצן".

אין די ערשטע טעג וואָס איך האָב זיך אומגעקערט פון טראַנסניס־טריע קיין בוקאַרעשט, האָב איך אין אַ מסיבה געהערט אַן אַנדערן פון אונדזערע אַמאָליקע פריינט אויפרופן אַלע „זיי", וואָס האָבן אין דער פאַר־גאַנגענער צייט מיט זייער התלהבות, מיט זייער שעפערישן געניט וואָרט

געוועקט דאָס ייִדישע האַרץ און עס אָנגעפילט מיט ליבשאַפט, מיט חשו־בות פאַרן ייִדישן סדר, פאַרן ייִדישן גאַנג: יעקב שטערנבערג, ד״ר שלמה ביקל, משה אַלטמאַן, איציק מאַנגער און בראש, ווי דער ערשטער וואָס איז געקומען אין לאַנד, יעקב באָטאָשאַנסקי. ער האָט גערופן זיי אַלע זאָלן קומען צוריק אין דער אַלטער היים און אָנצינדן ווי אַמאָל ליכט אין פינצ־טערן פוסטן אויסהויל וואָס דער חורבן האָט איבערגעלאָזט.

תמיד ווי איצט טייטשט און לערנט יעקב באָטאָשאַנסקי פשט, שפּילנ־דיק אויף זיין טאָפּלטער כלי: בכתב און בעל פּה. און בעת ער רעדט הערט זיך אָפט דאָס שורשלען פון דער פען און עס פאַרשמעקט מיט די ריחות פון בעסאַראַבישן סאָד: ער פּרוּווט מסביר זיין דעם אינעווייניקסטן מענטשלעכן פּלאָנטער, די מענטשלעכע מורא אין סתרותריקן גערא־גל מיטן גורל, צי ער זוכט מפורש צו זיין דעם דאָרשט, פון אַ ברענענדיקער אינעווייניקסטער בענקעניש; און בעת מען לייענט זיינע געשריבענע שו־רות, הערט זיך צו מאָל זיין ברויזנדיק קול וואָס איז בריִענדיק ווי אַ שטאָלענע רוט: עס גייט אים אין ייִדישן שטייגער; ער פאַרגאַרטלט זיך נישט צו לאָזן אויסגיין דעם אָטעם; אויסצוראַנגלען אָרט פאַר ייִדיש, און אַז דער ייִדישער גאַנג זאָל זיך נישט אָפּשטעלן עד אין סוף.

און דעמאָלט, ווי היינט נאָך, האָט פון אַ סך בעסאַראַבישער זון צע־היצטער אימפּעט זיינער, אים געטריבן פון איין עק לאַנד צום אַנדערן און איבער גאָר דער וועלט, (ווו איז באָטאָשאַנסקי נישט אויסגעוועזן?), לער־נענדיק זיינע טייטשן און פשט אויף דער סדרה ייִדיש. ביז ס׳האָבן אים די כוואַליעס אָנגעבראַכט צו די ברעגעס פון גרויסן לאַ־פּלאַטאַ־טייך. און אויך דאָ ווי אַמאָל דאָרט, טרעפט ער אָן אויף ייִדיש דאַרער ערד און שטעכט זיין גראָבאייזן אַריין:

די זייטן פון „די פּרעסע״, וועמענס מיטבאַשאַפער ער איז געווען, זענען טאָג אויף טאָג פול מיט זיינע שורות און ווו מען דאַרף זאָגן אַ גוט ייִדיש וואָרט איז הקול יעקב באָטאָשאַנסקי פון די חשובסטע וואָס מען גליסט צו הערן. און אַלץ לערנט ער און טייטשט פשט אויף כל עניִנים; צי ס׳איז שייך דעם חילוק פון תלמוד ירושלמי און תלמוד בבלי? אָדער וואָס איז אינדיווידואַליזם און וואָס איז „כלליזם״ אין דער ליטעראַטור? און נאָך און נאָך... נוגע ליטעראַטור איז ער כמעט תמיד מיט דער שיטה — כחה דהיתרא עדיף — אַז ס׳גייט מחזיק צו זיין אַ שרייבער אָדער אַ ניי־באַשאַפענעם חיבור, איז ער אין דער הלכה גאָר קיין מחמיר נישט, ער זוכט נישט קיין חסרונות אין דער מעלה, פאַרקערט, ער געפינט שטענ־דיק מעלות אין חסרון.

זאָל ער, יעקב באָטאָשאַנסקי, ווייטער שטאַרקן דאָס ייִדישע וואָרט, די ייִדישע מחשבה, מיט זיינע טייטשן מיט זיין פשט, נאָך אַמאָל 60 — ביז 120 יאָר.

אברהם זאַק (בוענאָס־איירעס)

מיין באַגריסונג יעקב באָטאָשאַנסקין

אַ גאַנץ לעבן שטייט יעקב באָטאָשאַנסקי אויף דער וואַך, ווי אַ געטרייער שומר, פון יידישן געדרוקטן וואָרט. ער רופט זיך תמיד אָפּ ספּאָנטאַן, ווי איינער פון די ערשטע, אויף אַלע דערשיינונגען — גוטע צי שלעכטע אין אונדזער ליטעראַריש לעבן אין דער גאַנצער צעשפּרייטקייט, אויף אַלע קאָנטינענטן. יעקב באָטאָשאַנסקי איז געקניפּט און געבונדן מיט כמעט אַלע יידישע שרייבער און זייערע ווערק. קיינער איז אים נישט פרעמד. וועגן אַלעמען האָט ער עפּעס צו זאָגן. אין אַלץ איז ער — ווי די רוסן זאָגן „וו'קורסיע דיעלאַ". נישט נאָר קען ער די וואַלאָרן און אויך חסרונות פון אונדזערע שרייבער, נישט נאָר איז ער באַהאַוונט אין די עיקרים און אין וועזן פון זייער שאַפן, נאָר ער קען אויך וועגן איטלעכן שרייבער דערציילן אַזוינע זאַכן פון ריין־פּערזענלעכן לעבן, וועלכע וואַרפן אַ באַזונדער שיין, גיבן צו אַ באַזונדער פאַרב און ברענגען דוכדעם אַרויס בולטער די פּערזענלעכקייט פונעם באַהאַנדלטן וואָרט־קינסטלער. דערפאַר טאַקע זעען אויס גאַנץ אָפט די עסייען און רעצענזיעס ביי באָטאָשאַנסקין ווי אינטימע פּאָרטרעטן. מיר זעען דאַן בעסער דעם מחבר, מיר פאַרשטייען אים טיפער, וועזנטלעכער.

יאָ, מיט פרייד שרייב איך די באַגריסונג פאַרן באַערטן.

איך דערמאָן זיך: קורץ נאָך מיין צוריקקערן זיך פון סאָוועט־רוסלאַנד קיין פּוילן אין 1946 איז מיר צופעליק אַריינגעפאַלן אין די הענט אַ נומער „די פּרעסע" פון בוענאָס איירעס, און דאָרט האָב איך שוין געטראָפן באָטאָשאַנסקיס אַ וואַרעמען אָפּרוף וועגן מיר אין שייכות מיט מיין רעפּאַטריאַציע אין זיין „צווישן יאָ און ניין". עס האָט מיך דעמאָלט אויסערגעוויינטלעך גערירט זייַן ספּאָנטאַנע אויפמערקזאַמקייט, וואָס אַ דעפּעשע אין לאָדזשער „דאָס נייע לעבן" האָט אין אים אויפגעוועקט. איך האָב אין זיינע וואַרעמע שורות געפילט דאָס וואַכע אויג פון אַ געטרייען שומר פון אונדזער ליטעראַטור...

היינט וויפל אויפמערקזאַמקייט האָט יעקב באָטאָשאַנסקי געשענקט

אונדזער פאַריזער גרופּע שרייבער! אַזוי פיל מאָל האָט ער גערעדט און געשריבן וועגן יעדן איינעם פון אונדז, אַזוי פיל מאָל באַגריסט ביי די פאַרשיידנסטע מסיבות פאַר אונדז אין בוענאָס איירעס. איז זאָל ער זשע איצטער, ביי זיין שמחה, זיין אין דער לאַגע פון אַ „באַזעצטער כלה" און אויסהערן כאָטש איין מאָל פון אונדז וואָס מיר האָבן וועגן אים צו זאָגן...

באַטאָשאַנסקי שרייבט זייער לייכט, פלינק, געשיקט, מיט עספּרי. דערפאַר רעאַגירט ער תיכף אויף אַלע דערשיינונגען אין אונדזער לעבן — אין אַלע צווייגן, אין אַלע געביטן: פּאָליטיק, געזעלשאַפטלעכקייט, קולטור, באַזונדערס ליטעראַטור, ביי אַן אָפּרוף אויף אַ ניי בוך איז ער פון די ראשונים. ער רעאַגירט תיכף, ווי דיקטירט פון זיין שליחות.

יעקב באַטאָשאַנסקי איז אויך רעדנער. און אַ גוטער רעדנער. נישט אַלע שרייבער זענען געבענטשט מיט דער דאָזיקער גאָב. דאָס רוב שריי־בער, ווען זיי מוזן אויפטרעטן מיט אַ פאָרטראַג, מיט אַ רעדע, מוזן זיי אָנקומען צו פּאַפּיר. אַנדערע זענען זיי הילפסלאָז, נעבעכדיק. באַטאָשאַנסקי אָבער איז אַ רעדנער אַ פאַכמאַן. ווען איר זאָלט אים נישט אַוועקשטעלן אויף אַ טריבונע, ביי וואָס פאַר אַ געלעגנהייט עס זאָל נישט זיין — ער וועט זיך שוין געפינען, ער וועט זיך שוין אַן עצה געבן, ער וועט שוין האָבן וואָס צו זאָגן. אין אונדזערע באַדינגונגען פון פילריידעריי איז עס דאָך ממש אַ מזל־ברכה...

יעקב באַטאָשאַנסקי באַפּוצט תמיד זיינע רעדעס מיט אַ מאמר חז"ל, מיט אַ פיינעם משל און וויץ, און ער שפּאַנט דעריבער דעם צוהערער. נישט אומזיסט איז באַטאָשאַנסקי אַזוי פּאָפּולער אין אונדזער ישוב, אין אַלע קרייזן, — ווי אַ רעדנער און, קודם כל, ווי אַ שרייבער.

הלוואי נאָך אויף לאַנגע יאָרן!

ניו־יאָרק, 2טן יוני

זייער חשובער פריינט יעקב באַטאָשאַנסקי,

איך ווינטש אייך אַלדאָס גוטס צו אייערע זעכציק יאָר. הלוואי ביז הונדערט און צוואַנציק!

מיט פריינדשאַפט

מ. ווײַנרײַך

זרבבל (תל־אביב)

אַ לופּט־באַגריסונג יעקב באַטאַשאַנסקין

אַז כ׳האָב דערהאַלטן די איינלאַדונג, כ׳זאָל צושיקן מיין באַגריסונג צו באַטאַשאַנסקיס 60סטן געבורנטאָג, איז מיר די זאַך געווען אַ ביסל קשה: באמת, נאָר 60?!

געוואַלד געשריגן! כ׳קען אים דאָך פּערזענלעך און פון דער פּרעסע אַזוי פיל צענדליקער יאָרן, האָט ער דאָך פאַרעפנטלעכט אַזוי פיל ביכער און, ווי איך ווייס, געפינען זיך ביי אים נישט ווייניקער אין כתב יאָ! טאָ ווען האָט ער עס באַוויזן אָנצושרייבן? בפרט אַז באַטאַשאַנסקי האָט פאַר דער זעלבער צייט פאַרעפנטלעכט טויזנטער אַרטיקלען, עסייען, פעליע־טאָען, סקיצן, רעצעזיעס, פאָרטרעטן, כאַראַקטעריסטיקעס פון פּערזענלעכ־קייטן, דיכטער, עסקנים, אָפּרופן אויף לויפנדיקע טאָג־ענינים און ברע־נענדיקע פּראָבלעמען — ווען זשע האָט ער געהאַט די געלעגנהייט דאָס אַלץ אַרויפצוברענגען אויפן פּאַפּיר? ניין, אַפילו פּשוט דורכטראַכטן, פאַר־מולירן און פאַרצייכענען, שוין אָפּגערעדט פון דורכקוקן, דורכקאָנטראָלירן און אויסרעדאַגירן, אויסשליפן און אַרומפּוצן?!

צוריקגעשמועסט, לייגט זיך אויפן שכל, אַז ער איז צו פרי אַלט געוואָרן 60 יאָר. ווערדליק זיין ברויזנדיקן טעמפּעראַמענט, פרישער עמ־פינדלעכקייט און שאַרפע חושים צו אויפכאַפּן, באַמערקן, רעאַגירן שנעל, שפּיציק, לויט דער דינאַמיק, וואָס שפּאַרט ממש פון יעדער שורה זיינער, איז נישט צו גלויבן, אַז ער איז שוין צוגעקומען צו די זעכציק.

באַטאַשאַנסקי אַלס יידישער פאָלקס־אינטעליגענט, איז אָנגעפּיקע־וועט מיט וויץ, ווערטל און פאַרמאָגט פיל דערפאַרונג. אָפּט ווייסט ער אַליין נישט, ווו עס ענדיקט זיך ווירקלעכקייט און ווו עס הייבט אָן דמיון. חלילה, ער איז נישט צעחושט און צעטומלט, נאָר אין זיין אַקטיווער שטענ־דיקער פאַרטוענקייט ווישט ער אָפּ אומגערן די גרענעץ „צווישן יאָ און ניין” און דערלאַנגט אַלץ מיט אַנאַנדער בשפע: אַדרבא, זייט אַ בריה און אַ בעלן אָפּצוטיילן און אויסזיפּן, וואָס יאָ און וואָס ניין.

באַטאַשאַנסקי האָט אַלס שרייבער אַ געוואַלדיקע מעלה, וואָס ער איז לייכט־באַוועגלעך, נישט פויל אויף אַ גאַנג, אויף אַ פאָר און אַפילו אויף אַ פלי. איז ער געוואָרן אַ בן בית אין דער אומעטיקער אַלוועלטלע־כער יידישער ווירקלעכקייט, אַן אייגענער און אַ היימישער אין סרוב

ייִדישע תפוצות; ער קען זיך אויס אויף זייערע אינעווייניקסטע קאָכענישן און טועכצן, האָט זיך געטראָפן פנים אל פנים מיט שרייבער און טוער און פירנדיקע פערזענלעכקייטן, ער האָט אַן אויג פאַר קאָלאָריט און פאַר פאַרב און ער פאַרנעמט די באַזונדערע טענער פון ייִדישע ניגונים, ווי זיי ווערן געזונגען אונטער פאַרשיידענע הימלען אויף אַלערליי ייִדישע ערדן.

און אַ גאָר באַזונדערע מעלה פאַרמאָגט ער, וואָס ער איז אַ יוצא ובא אויך אין דער מדינה ישראל, אין איר בראשית, איינגעזאַפּט אין זיך איר קלימאַט און ווייסט איר אָטעם. אַז ער „כאַפּט זיך אַראָפּ" אַהער, איז עס תמיד אין דער געהעריקער אַנטשפּרעכנדיקער רגע; דעריבער טרעפט ער כסדר אין פּינטל, און דעריבער האַלט ער נאָכאַנאַנד אין גיין. ער שטייט נישט, נאָר ער שפּאַנט, ער יאָגט.

איז טאַקע אַ חידוש, וואָס ער האַלט ערשט ביי זעכציק.

אַז ער וועט ווערן באמת עלטער און וועט צונויפנעמען אַלץ, וואָס ער האָט אָנגעשריבן מיט זיין פּען, וועט עס זיין אַ געוואַלדיק פאַרשיידנ־אַרטיקער, פילפאַרביקער מאַטעריאַל וועגן אונדזער שפּרודלדיקן ייִדישן לעבן נישט נאָר אין אַרגענטינע, נאָר בכל תפוצות ישראל מיט מדינת ישראל אין דער שפּיץ. אפשר וועט ער דעמאָלט האָבן אינערלעכע רו און געזעצטקייט דורכצוקאָנטראָלירן און אַראָפּוואַרפן די איבעריקייטן, צופעליקייטן — וועט די ייִדישע ליטעראַטור און זשורנאַליסטיק געווינען אַ באַדייטנדיקן צושטייער פאַר איר היסטאָרישן אוצר צו לערנען און באַלערנען ייִנגערע, קומענדיקע יורשים־ממשיכים.

יעקב באָטאָשאַנסקי, זרבבל און אברהם סוצקעווער אין ישראל — יאָר 1948.

דניאל טשאַרני (ליבערטי־סאַנאַטאָריע)

דער הירש פון אַרגענטינע

אַמאָליקע יאָרן, ווען מען פלעגט אין די ליטעראַריש־געזעלשאַפטלע־כע קרייזן פון אייראָפּע שמועסן וועגן אַרגענטינע — פלעגט אַרויפשווימען דער נאָמען פון באַראָן הירש.

איצטער אָבער, ווען מען שמועסט אין אונדזערע קרייזן וועגן אַרגענ־טינע — שווימט תיכף אַרויף דער נאָמען פון יעקב באַטאָשאַנסקי.

אמת, יעקב באַטאָשאַנסקי איז נאָך פאַרלויפיק נישט געוואָרן אין בוענאָס איירעס קיין באַראָן הירש, אָבער ער טראָגט אין זיך דעם אומרו און די עלעגאַנץ פון אַ הירש.

אין די ברייט־פאַרצווייגטע הערנער זיינע, וואָס יעדער האָרן־שפּיץ טראָגט אַן אַנדער פּסעוודאָנים, ליגט פאַרשטעקט דער גרויסער שעפערי־שער אומרו פון אונדזער פאָלק מיט זיין ברייט־פאַרצווייגטער פאָלקס־קולטור.

אָבער שרעקט זיך נישט פאַר יעקב באַטאָשאַנסקיס הערנער. זיי שטעכן נישט. זיי ווייזן נאָר אָן די ריכטונג און די ריכטיקייט פון יעדער נייער דערשיינונג אויף דער יידישער גאַס. צי ס׳איז אַ ניי בוך, צי ס׳איז אַ נייע קולטור־אינסטיטוציע, צי ס׳איז אַ נייע פּאַרטיי — איז יעקב באַ־טאָשאַנסקי דער ערשטער „רץ כּצבי״־אָנזאָגער פון דער נייער דערשיינונג.

אָפּטמאָל באַוואונדער איך באַטאָשאַנסקיס זכּרון, ערודיציע און שרייב־אימפּעט.

ווען כ׳האָב אים איינמאָל אַ פרעג געטון, ווען ער באַוויזט אַזויפיל צו שרייבן, אַזויפיל צו לייענען און אַזויפיל אַרומצופאָרן? — האָט ער מיר געענטפערט, אַז ער הייבט אָן זיין אַרבעטס־טאָג אַ האַלבע שעה פאַרטאָג.

יאָ, ס׳איז מיר באַשערט געווען די פרייד צו דערקענען באַטאָשאַנס־קין אויך פערזענלעך.

מיר האָבן זיך באַגעגנט אין בערלין און אין לייפּציק און מיט עטלע־כע יאָר שפּעטער — אין וואַרשע. סיי אין דעם „ראָמאַנישן קאַפע״ פון בערלין און סיי אויף „טלאָמאַצקע דרייצן״ אין וואַרשע האָט זיך באַטאָ־

שאַנסקי תיכף דערפילט, ווי אַ בן־בית. מיר האָבן שוין געוווּסט, אַז ער איז נישט אַליין, הינטער אים שטייט אַ גאַנצע מדינה, שטייט אַרגענטינע.

און וווּנדער איבער וווּנדער! מיט זעקס יאָר צוריק (דעם 24טן יולי 1949) האָט מיך באָטאָשאַנסקי איבערראַשט מיט אַ ביקור חולים־וויזיט אין מיין אָפּגעשלאָסענער סאַנאַטאָריע פון ליבערטי. וואָס איז עטלעכע שעה רייזע פון ניו־יאָרק.

כ׳ווייס, אַז אַ סך גוטע פריינט און קאָלעגן מיינע פון ניו־יאָרק גופא קלייבן זיך שוין 9 יאָר נאָכאַנאַנד מיך צו באַזוכן, אָבער לײדער האָבן זיי עס נאָך ביז היינט נישט באַוויזן צו טון. אָבער אונדזער ליבער יובילאַר איז נישט פויל אויף אַ גאַנג! ער איז געווען דער ערשטער פון אַרגענטינע צו דערפרייען מיך מיט זיין וויזיט און ערשט דענסטמאָל האָב איך דערזען, אַז יעקב באָטאָשאַנסקי איז אויך נאָך אַ גוטער־ברודער און געטרייער חבר.

ער האָט, אגב, אויסגעטראָגן דעם וועג צו מיר קיין ליבערטי פאַר שמערקע קאַטשערגינסקי, ע״ה, פאַר (אים צו לאַנגע יאָרן וועלוול טשער־באָוועצקי און גאָר לעצטנס — פאַר דער דעלעגאַטקע פון מיין לעזער־פאָלק אין בוענאָס איירעס — פאַר דער ליבער גאָלדע צוקער, זאָל געזונט זיין).

אַזוי אַרום בין איך שוין אויך פּערזענלעך געוואָרן געקניפּט און גע־בונדן מיטן ייִדישן ישוב פון אַרגענטינע און ס׳פרייט מיך באמת, וואָס איך קען באַגריסן מיין פען־ברודער יעקב באָטאָשאַנסקין מיט זיינע ערשטע זעכציק יאָר, וואָס מער ווי אַ העלפט פון זיי האָט ער אָפּגעשענקט פאַר דעם אויפבלי פון דעם ניי־אויפגעקומענעם ייִדישן ישוב.

וועל איך פאַרענדיקן מיין באַגריסונג מיט די לעצטע 4 שורות פון מיין ליד, וואָס כ׳האָב געהאַט אָנגעשריבן צו מיין אייגענעם 60־יאָריקן יובילײ און געמלעך:

... זעכציק יאָר דיינע, ווי זעכציק הויכע לייטערס
הויבן דיך נאָך העכער פון דיין אייגן לעבן.
וועל איך היינט נישט זאָגן יזכור נאָך די טויטע —
וועל איך בעסער זאָגן: מיט מזל זאָלסטו לעבן!
אָ מ ן!

יצחק יאַנאַסאָוויטש (בועניאָס־איירעס)

יעקב באָטאָשאַנסקי

דער גורל, ווי מיר וויסן, איז אָפט אומגערעכט צו מענטשן.
און מער ווי אָפט איז ער אומגערעכט צו שרייבער.

אַ סך, אַ סך מאָל באַלייכט ער זייער שעפעריש לעבן ערשט דעמאָלט, ווען זייער בשר־ודמיק לעבן איז שוין לאַנג אויסגעלאָשן.

אַן אַנדער מאָל, אַז ער פאַרגינט זיך שוין צו ברענגען דעם שרייבער די רויזן פון רום, ברענגט ער זיי אים ערשט דאַן, ווען די זקנה האָט שוין אַטראָפירט זיין נאָז פאַר די רייצנדיקן ריחות פון מענטשלעכן לויב.

אָבער די ערגסטע עוולה באַגייט דער גורל לגבי דעם שרייבער, ווען ער שענקט אים באַרימטקייט, וועלכע קומט נישט, ווי קיין עכאָ אויף דער האַרץ־מעלאָדיע, וואָס ער שפּילט אַ גאַנץ לעבן, נאָר ווי אַ ווידערקול אויף די צופעליקע אַקאָמפּאַנימענטן פון זיינע לעבנס־ווערק.

ס'איז נישטאָ עפּעס ערגערס פאַר אַ שרייבער, ווי אַז מען לויבט אים פאַר זאַכן, וואָס ער אַליין ווייס, אַז זיי זענען נישט עיקרדיק אין זיין שרייבעריש לעבן.

אַזאַ לויב איז פאַר דעם שרייבער אָפט דער גרעסטער דורכפאַל.

ווייל דאָס איז אַ רום, וואָס ער האָט געקויפט מיט אומווערטיקע און אָפּטמאָל אויך פאַלשע מטבעות.

און קיין שום שעפערישער מענטש פילט זיך נישט גוט ווען ער זעט, אַז אויף זיינע בריליאַנטן זענען קיין קונים נישטאָ, בעת פאַר זיינע אומעכטע שטיינדלעך צאָלט מען אַ הויכן פּרייז.

ווען דער לייענער גענאַרט זיך, פילט זיך דער שרייבער אָפּגענאַרט.
און דאָס איז זיין ווייטיק.

ב

אונדזער בעל־יובל, יעקב באָטאָשאַנסקי, האָט זיך אויפן גורל נישט וואָס צו באַקלאָגן.

די פרייד פון דערפאָלג האָט ער טועם געווען אין די בעסטע יאָרן פון זיין מענטשלעך און שרייבעריש לעבן.

און די מטבע וואָס ער האָט באַצאָלט פאַר זיין רום איז אַן עכטע,

אַ ווערטיקע. זי האָט הינטער זיך די גאָלד־דעקונג פון זיינע שרייבערישע פאַרדינסטן.

זיין דערפאָלג האָט ער כשר פאַרדינט מיט אַ לאַנג־יעריקער מי פון יצירה אויף די פאַרשיידנסטע געביטן פון יידישן וואָרט.

אפראפא זיין פּילזייטיקייט:

עס זענען פאַראַן שרייבער, וואָס צווישן די מוזעס האָבן זיי ווי אונ־ד׳זערע ביבלישע עלטער־עלטער זיידעס, סיי פרויען, סיי פלגשן. טוט זיי אָפט ווי דאָס האַרץ ווען זיי זעען ווי די ליטעראַרישע קינדער פון די מוזע־פלגשן האָבן צומאָל אַ שענער מזל ביי לייטן, ווי די געבוירענע פון זייערע געזעצלעכע פרויען־מוזעס.

יעקב באָטאָשאַנסקי האָט נישט דעם דאָזיקן האַרץ־ווייטיק.

ער האָט נישט קיין צען פאַרשיידן־זשאַנערדיקע מוזעס, ער האָט איין מוזע, וואָס שפּילט אויף צען פאַרשיידן־זשאַנערדיקע אינסטרומענטן.

מיט דער דאָזיקער מוזע איז ער פאַרקנסט דורך ליבע און געזעץ און דערפאַר דאַרף ער זיך מיט זיינע טאַלאַנט־קינדער נישט באַהאַלטן.

אַפילו ווען ער שרייבט אונטער אַ פּסעוודאָנים פילט איר נישט אין זיין פאַרשטעלן זיך יענע זינדיקע שעמעוודיקייט פונעם מאַן, וואָס וויל, אַז מען זאָל אים נישט דערקענען.

אין אַלע זיינע זאַכן, פון דעם ליטעראַריש־קריטישן עסיי ביז דער „שפּיץ־פּען״, איז פאַראַן די כאַראַקטעריסטישע מעלאָדיע פון זיין שאַפן. אַפילו אין זיינע מוזיקאַליש־פּעליעטאָניסטישע דרך אגב־אימפּראָוויזאַציעס און קאַפּריזע שפּיל־וואַריאַציעס הערט איר זיין אייגענעם לייט־מאָטיוו, הערט איר די שטענדיקע מעלאָדיע פון זיין טאַלאַנט.

און אַז מען לויבט זיינע אַ זאַך, זי מעג זיין די סאַמע גרינגסטע, לויבט מען אים, דעם שעפעריש־צעכוואַליעטן ים, וואָס שפּיגלט זיך אָפּ אין זיין קלענסטן טראָפּן.

דאָס איז געוויס אַ גרויסע סאַטיספאַקציע פאַר אַ שרייבער.

ג

באָטאָשאַנסקין דערקענט מען אומעטום, אין אַלץ וואָס ער שרייבט.

יעדע שורה וואָס גייט אַרויס פון אונטער זיין פעדער איז פול מיט זיין פערזענלעכקייט.

עמיצער האָט אַמאָל געזאָגט, אַז דער כאַראַקטער פון דעם מענטש איז זיין גורל.

און אַנדערע האָבן דעם געדאַנק געצויגן ווייטער און געזאָגט, אַז דעם כאַראַקטער פונעם מענטש דערקענט מען אין זיין טעמפּעראַמענט.

באָטאָשאַנסקיס טעמפּעראַמענט איז זיין גורל און כאַראַקטער.

זיין טעמפּעראַמענט פילט מען אין יעדן אות, וואָס ער שרייבט אָן.

דאָס אות מעג שטיין אין אַ ליטעראַטור־קריטישער אָפּהאַנדלונג, אָדער אין אַ בעלעטריסטישן רעפּאָרטאַזש — אַלץ איינס אָטעמט דערפון אַרויס אַ גבורה, אַלץ איינס שלאָגט דערפון אַרויס אַ היץ, וואָס באַצווינגט דיך און פאַראינטערעסירט דיך.

אַפילו ווען ער פאַרשפּילט דיך מיט די קאָלירקע זייפנבלאָזן פון שטימונג און געמיטספלוידערײַ פּילסטו, ווי הינטער דעם גרינגן פלוס פון ווערטער ריזלט דער איינגעהאַלטענער, געצווימטער כוח פון אַ גלײַכגעדיקער לאַווע.

ווי אַ מענטש פון ברויזנדיקן טעמפּעראַמענט איז ער קיינמאָל נישט מהכי תיתידיק, קיינמאָל נישט סתם אַזוי זיכדיק, קיינמאָל נישט אָן ווילן און אָן ציל.

תמיד צילט ער מיט זיין וואָרט ערגעץ ווו. תמיד וויל ער מיט זיין שרייבן עפּעס פועל זיין.

אָט דער שטריך מאַכט אים פאַר אַ לערער, פאַר אַ מדריך.

אַרגענטינער יידן האָבן דעם מדריך, דעם מורה דרך, דעם קעמפער אין אים, דערפילט אַ סך פריִער ווי דעם שרייבער.

וואָרעם אַפילו צו דערפילן אַ שרייבער, אויך דעמאָלט ווען דער שרייבער איז נישט קיין מורה דרך, האָט ער זיי געלערנט.

געלערנט נישט מיט קיין מלמדישן האַרטן טייטל, נאָר דורך עפענען די אוצרות־שיינקייטן פון יידישן קינסטלערישן וואָרט.

געלערנט מיט זיין אייגן שרייבן און מיט דעם מסביר זיין דאָס שרייבן פון אַנדערע.

ד

פאַראַן אַ גאווהדיקער זאָג ביי שרייבער:

— אַ קריטיקער קומט זאָגן מבינות אויף יענעמס אַרבעט, ווייל ער קען אַליין קיין שטיקל אַרבעט נישט מאַכן.

דער דאָזיקער זאָג האָט אין זיך פאַריסענע גאווה, אָבער קיין ברעקל אמת.

יעקב באַטאָשאַנסקי איז די בעסטע אָפּלייקענונג פון דעם דאָזיקן זאָג.

יעקב באַטאָשאַנסקיס דערציילונגען, דראַמעס, זיין דריי־בענדיק ווערק „די לעבנס־געשיכטע פון אַ יידישן זשורנאַליסט״, זענען בולטע עדות פון זיין בעלעטריסטישן טאַלאַנט און פון זיינע בעלעטריסטישע דערגרייכונגען.

דערגרייכונגען, וואָס זענען לעת עתה נאָך נישט גענוג אָפּגעשאַצט געוואָרן.

אַוודאי איז אין זיין אויטאָביאָגראַפיש ווערק פאַראַן דער חסרון, וואָס דאָרט ווערט דערציילט צופיל, און צופיל בפרטיותדיק, אָבער אין דעם דאָזיקן ווערק איז אויך פאַראַן אַזאַ גרויסער שלל פון עכטער בע־

לעטריסטישער געשטאַלטיקונג, אַז מען וועט זיך צו דעם דאָזיקן ווערק נאָך מוזן אומקערן.

דער פּרוסטישער אופן פון אויפוויקלען געשעעניִשן אין דער קינד־הייט, וועלכע האָבן געשטאַלטיקט דעם דערוואַקסענעם מענטש, די מיט שטימונג און געמיט אָנגעזאַפּטע בילדער פון יידישן לעבן אין אַן עקזאָ־טישן ווינקל פון מזרח־אייראָפּע, די קערנדיקע כאַראַקטעריסטיק און די גורלות־שילדערונג פון צענדליקער און צענדליקער טיפּן און געשטאַלטן, סביבות און קרייזן, וואָס דער מחבר ברענגט אַרויס מיט זיין יאָדערדיק־זאַפטיק יידיש לשון, וועלן נאָך מוזן דערזען ווערן דורך אונדזער ליטע־ראַטור־פאָרשער, פּונקט ווי זיי זענען דערזען געוואָרן דורך דעם יידישן לייענער.

דעמאָלט ווייסן מיר נישט וועמען די אָפּשאַצונג וועט געבן די בכורה:
באַטאַשאַנסקין דעם פּובליציסט,
דעם פעליעטאָניסט,
דעם רייזע־באַשרייבער,
דעם ליטעראַטור־ און טעאַטער־קריטיקער,
אָדער:
דעם בעלעטריסט,
דעם טעאַטראַל
און דעם קינסטלערישן מעמואַריסט?

אויף יעדן פאַל זענען מיר זיכער, אַז דער חלק באַטאַשאַנסקי, וואָס וועט אויספאַלן אויף דער מוזע, וואָס הייסט: „שיינע ליטעראַטור“, וועט בשום אופן נישט זיין קלענער, ווי דער חלק באַטאַשאַנסקי פון די אַלע אַנדערע יידישע וואָרט־מוזעס.

ה

די שאלה איז נאָר: צי דאַרף באַטאַשאַנסקי איבערלאָזן די דאָזיקע אָפּשאַצונג בלויז פאַרן קומענדיקן ליטעראַטור־קריטיקער און ליטעראַ־טור־פאָרשער?

איך מיין, אַז איצט, ווען ער איז געוואָרן אַ בן שישים איז פאַר אים די שענסטע צייט צו העלפן זיינע קומענדיקע אָפּשאַצער. און העלפן מיין איך דורך דעם, וואָס ער זאָל זיך אומקערן צו זיין אָנהייב. ער האָט נישט איינמאָל געזאָגט, אַז ער איז געוואָרן אַ זשורנאַליסט נאָר אויף דערוויל. מיט דער דאָזיקער דערווייליקייט האָט ער זיך איינגעשריבן אין דער איי־ביקייט פון דער יידישער זשורנאַליסטיק. איצט, ווען זיין זשורנאַליסטיש

וואָרט האָט געשלאָגן טיפע וואָרצלען, איז פאַר אים די צייט נאָך אַמאָל אויפצואַקערן דאָס פעלד פון זיין בעלעטריסטישן טאַלאַנט און זיך אָפּגעבן מער דער דערציילונג, דער דראַמע און דעם ראָמאַן. מיט זיינע דערפאַ־רונגען און מיט זיין רייפקייט וועט ער נאָך שאַפן ווערק, וואָס וועלן קיין שום ספק נישט לאָזן וועגן דעם, אַז ער האָט אייביק געקענט און קען נאָך איצטער מער, ווי פריִער, מאַכן „אַ גוט שטיקל (בעלעטריסטישע) אַרבעט״ מיט וועלכער עס גרויסן זיך אַזוי די שרייבער, וואָס האָבן קיינמאָל קיין אַנדער אַרבעט אין יידישן ווערטער־גאָרטן נישט געטאָן.

ביז צו די 120, טייערער קאָלעגע יעקב באָטאָשאַנסקי, האָט איר נאָך אַ סך צייט. עס איז צייט איר זאָלט די דאָזיקע צייט אָפּגעבן דעם געביט פון יידישן וואָרט, וואָס איז איבער אַלע צייטן. איר האָט געגעבן גוטע און הרחבהדיקע אַדערויפן. איצט וואַרטן מיר איר זאָלט סילוקן די רעשט.

מרדכי יאַליס (בוענאָס־איירעס)

אין אַ צייט פון קפיצת־הדרך

ס׳איז קלאָר, אַז דאָס וואָרט „אומצאָליק״ איז נישט אָנצוווענדן, קען נישט באַנוצט ווערן בשייכות צו שרייבערישער שעפערישקייט, ווי גרויס עס זאָל נישט זיין קוואַנטיטאַטיוו דער סכום פונעם געשריבענעם. און דאָך, ווען מען וויל תופס זיין, זיך אַריינקלערן און אַרומנעמען דאָס שע־פערישע אין יעקב באָטאָשאַנסקין, ווייזט זיך מיר שטענדיק אויס, אַז עס איז כמעט עפּעס אַ זאַך פון דער אוממעגלעכקייט נישט צו באַנוצן דאָס וואָרט „אומצאָליקע״; אַז עס איז אַזוי אומצאָליק די צאָל פון דעם אַלעם, וואָס באָטאָשאַנסקי האָט אין משך פון זיין שרייבערישן לעבן געשריבן ביז איצט; אַזוי ווייט דערגייט דאָס קוואַנטיטאַטיווע פונעם געשריבענעם פון אים, איינגעשלאָסן אַלע זשאַנערן, אַלע פאָרמען, — אַז דער פּראָצעס פונעם לייענען דאָס געשריבענע וואָלט בדרך־גוזמא באַדאַרפט פאַרנעמען יאָרן.

אָבער פיל ווירקזאַמער, ווי דער איינדרוק פונעם קוואַנטיטאַטיוון פון זיין שרייבן, איז די אַלזייטיקייט פונעם רעאַגירן אויף אַלע דערשיינונגען פון לעבעדיקן לעבן, דאָס פּערמאַנענטע וויברירן, דאָס קוועקזילבערישע פיבערן, דאָס כל עצמותי תמרנה, ווי עפּעס אַ פאָר שטענדיק וואַכע אויגן וואָלטן זיך די גאַנצע 24 שעה פון מעת־לעת איינגעקלאַמערט אין אַלע

אויסדרוקן פון דערווירקלעכקייט, מיט אַלע אירע געשעענישן, שאַטי־רונגען, קנייטשן און כל המיני ניואַנסן, און געוואָלט אַריינדרינגען אין אַלע ווינקעלעך פון לעבן, נישט נאָר פון ייִדישן, וואָס איז אים אַמנאָ־ענטסטן, נייערט פון גאַנצן כדור־האַרץ.

ווען מען לייענט זיינע „אומצאָליקע" אַרטיקלען, אָפּהאַנדלונגען, אַר־בעטן, אָפּשאַצונגען אויף כלערליי געביטן הייבט זיך אָן דאַכטן, אַז עס איז גאָרנישט בנמצא אַזאַ זאַך, וואָס עס זאָל באַטאָשאַנסקין נישט אינטריגירן, פון דער מינדסטער פּאַסירונג פון דער טאָג־כראָניק, וואָס דער טאָג ברענגט, ביזן ראַפינירטסטן, סובטעלסטן אויסדרוק פון קינסטלערישער און אינטעלעקטועלער שעפערישקייט, אויפן געביט פון וויסנשאַפטלעכע דערגרייכונגען, קונסט, מוזיק, טעאַטער, שיינער ליטעראַטור. אומעטום נישטערט און דערגרייכט זיין וואַכעדיק אויג און אויף אַן אופן, ווי ער וואָלט אַליין געווען אַ נוגע־בדבר, ווי ער וואָלט אין זיך אַליין אַדורכגע־מאַכט אַלע דערשיינונגען פון מענטשלעכן זיין, אַליין געווען דערביי, אַ מין מלא כל הארץ כבודו... דערביי ווערט יעדע דערשיינונג און אויסדרוק אַקאָמפּאַנירט מיט מער ווי אָפּט געלונגענע קאָמענטאַרן, דורכגעוועבט מיט אַ משל, פאַרגלייך און טרעפלעכן וויץ און „קוקווינקל", וואָס דרינגט אַרויס פון דער אַקומולירטער לעבנס־דערפאַרונג.

אַזאַ אַלזייטיקייט און פילזייטיקייט, אַזאַ אומבאַגרענעצטער דאָרשט אַרומצונעמען, איינזאַפּן אין זיך איינדרוקן און זיי פאַרפיקסירן; אַזאַ „אימ־פּעריאַליזם" און פיבערדיקער ווילן און באַגער אַרומצונעמען דאָס אַרו־מיקע אין דער פאַרשיידנפאַרביקייט און דערנאָך מזכה זיין, זיך טיילן מיט די אויפגענומענע איינדרוקן, מיטן געלייענטן און אַדורכגעטראַכטן; אַרויס־צוברענגען אין אַ פאָרעם, וואָס זאָל דערמעגלעכן, אפילו פאַרן לחלוטין נישט באַהאַוונטן לייענער, מסביר זיין פאַר אים אַן ענין און דערביי מאַכן עס צומאָל בקיצור, בחיפּזון, געטריבן פון אימפּעט פון זשורנאַליסטישן טאָג, — געהערן נישט צו די צו אָפטע דערשיינונגען אין דער שרייבערי־שער פּסיכיק און עמפּינדלעכקייט.

אַוודאי איז אין אַזאַ אימפּעטדיקייט נישט שווער געשטרויכלט צו ווערן. עס איז אָבער נאָך שווערער צו קאָנען גראָדליניק אָנהאַלטן אַן אַקאַדעמישן טאָן, וואָס איז נויטיק ביים באַהאַנדלען ענינים פון באַדייטנ־דיקער וויכטיקייט, וואָס אונדזער צייט האָט אוועקגעשטעלט אין געאייל אויפן סדר־היום. עס איז דער געאייל, דער טעמפּ און ריטעם פון אַ צייט פון קפיצת־הדרך, פון אַריבערשפּאַנען דעם אַטלאַנטיק, היין און צוריק, אין משך פון אַ האַלבן טאָג. עס איז אָבער כלל נישט אויסגעשלאָסן, אַז דווקא פון דער אינערלעך־שפּרודלדיקער קוועקזילבערדיקייט באַטאָשאַנס־

קיס, וואָס טרעפט זיך אָן אויפן ריטעם פון דער צייט, — אַז ביידע צוזאַמען שאַפן אַזאַ סינטעז, אַזאַ ברויזנדיקן „עקזיסטענציאַליזם“, וואָס ווערט אַ מזל־ברכה; אַז אַזאַ שידוך, וואָס אויב ער אַנטהאַלט אין זיך עלעמענטן פון עקלעקטישער באַהאַנדלונג, איז ער אויך געווונטשן, ווען מיר נעמען אין באַטראַכט די אַלץ־וואַקסנדיקע איינזייטיקייט און דערגאַנגענער כמעט צום אַפּאָגיי דיפערענצירונג, וואָס האָט דערפירט צו אַ טעמפּקייט, אויף וואָס עס באַקלאָגן זיך אַפילו אַקאַדעמיש־געשטימטע אויטאָריטעטן אויף פאַרשיידענע געביטן. איך וויל דערמיט אונטערשטרייכן די רעוויזיע פונעם דילעטאַנטיזם, וואָס איז באַטראַכט געוואָרן ביז נישט לאַנג ווי אַן אָנשיקעניש אָט אַזוי ווי עס עקזיסטירט עד היום אַ נישט דייטלעך אויסגעשפּראָכענער ווידערווילן אין דער דענקערישער וועלט בנוגע דער עקלעקטישער אויפפאַסונג פון פילאָסאָפישע פּראָבלעמען.

וועל איך איצט, ווען מיינע פאָר ווערטער באַצוועקן צו געבן נישט מער ווי אַ קורצן איבערבליק וועגן מיין תופס זיין די שעפערישקייט באַטאָשאַנסקיס, זיך נישט אַריינלאָזן אין אַן אויספירלעכער אָפּשאַצונג וועגן דילעטאַנטיזם און עקלעקטיזם, וועגן דער איבערשאַצונג, וואָס ווערט געמאַכט וועגן די צוויי „איזמען“ אין דער פאָדערונג, וואָס ווערט אַרויסגערוקט מצד דער אַפילו אַקאַדעמיש־געשטימטער טייל פון דער וויסנשאַפטלעכער וועלט, וואָס איז דערגאַנגען, אין איר דיפערענצירונג, ווי שוין געזאָגט, צו אַ טעמפּקייט, — אַ פאָדערונג אויסצוברייטערן די האָריזאָנטן, אַרויסצורייסן פון די ד׳ אמות דעם פאָרשער און עפענען פאַר אים די הימלען; וואָס ווערט באַטראַכט פאַר וויכטיק פאַרן זעלבן פאָרשונגפּראָצעס, נאָר דערהרגעט אָבער און טעמפּט אָפּ דאָס רעאַגירן אויפן לעבעדיקן לעבן אין אַלע זיינע אַספּעקטן.

באַטאָשאַנסקי איז דער גלענצנדיקער עקלעקטיקער און אויפפאַסער פונעם לעבעדיקן לעבן, וואָס ער זאַפט איין אין זיך מיט אַלע חושים און פיבערן פון זיין עמפינדלעכער באַאָבאַכטונג־פעיִקייט, באַזיצנדיק גלייכצייטיק געניטנדיקע מיטלען מסביר זיין, טיילן זיך מיטן לייענער וועגן געזעענעם און דורכגעטראַכטן.

ווינטש איך אים נאָך לאַנגע יאָרן פון ווייטערדיקער שפּרודלדיקער שעפערישקייט, ווי ביז איצט, ווען ער האָט דערגרייכט די ערשטע העלפט פון די הונדערט מיט צוואַנציק געזונטע און מזלדיקע יאָר.

ד״ר צבי כהן (ניו־יאָרק)

באַטאָשאַנסקי דער קריטיקער

יעקב באַטאָשאַנסקי האָט אַ סך מעלות. די הויפּט־מעלה זיינע איז, וואָס יעדעס מאָל ווען ער קומט אַרויס מיט אַן אַרבעט, אַן אַרטיקל אָדער עסיי, קומט ער עפּעס צו זאָגן. ער לאָזט אונדז אַלע מאָל עפּעס צו הערן און — מען מוז אים לייענען. עס מאַכט נישט אויס צי מען איז איינ־שטימיק מיט אים אָדער נישט. ער קומט מיט אַן אייזערנער לאָגיק צוזאַ־מען מיט שריפטשטעלערישער פאַנטאַזיע; געפּאַרט אויף אַ זייער האַר־מאָנישן אופן.

אָבער דער עיקר אין יעקב באַטאָשאַנסקין איז דער קריטיקער. מען קען זאָגן מיטן פולן מויל, אַז ער איז פון די וויכטיקסטע קריטיקער פון דער יידישער ליטעראַטור אין היינטיקער צייט.

לויט ווי עס ווערט פאַרשטאַנען אין די בעסטע ליטעראַרישע קרייזן, דאַרף אַ קריטיקער האָבן פאָלגנדיקע פיר אייגנשאַפטן: צום אַלעם ערשטן, אַן אַנאַליטישן פאַרשטאַנד צו קענען פונאַנדערנעמען זאַכן און אַריינקוקן אין פאַרוויקלטע סיטואַציעס און געפינען די פעדים, וואָס ציען זיך אין זיי; אַ קריטיקער מוז אויך האָבן אַן אויג פון אַ פּסיכאָלאָג צו קענען וויסן אויף וויפל דער מחבר האָט אַרויסגעבראַכט דאָס אומבאַוווסטזיניקע פון זיינע העלדן; אַ קריטיקער דאַרף האָבן אין זיך דעם נביאישן פונק פון ערלעכקייט און פון אַ רודף צדק. ער דאַרף נישט מורא האָבן צו זאָגן דעם אמת, נישט ציטערן פאַר קיינעם; צום סוף, נישט ווייניקער פון אַלץ, מוז ער האָבן שפּראַך. ער מוז באַזיצן פאָלקאָם דעם אינסטרומענט מיט וועלכן ער אַרבעט. ער מוז קענען פירן די פעדער, אַז זי זאָל זאָגן גענוי דאָס, וואָס ער וויל זאָגן און דאָס זאָגן אויך אויף אַ שיינעם און פיינעם אופן.

יעקב באַטאָשאַנסקי איז פון די געציילטע אין אונדזער יידישער לי־טעראַטור, וואָס איז באַגאַבט מיט די אַלע מעלות און דערפאַר האָבן זיינע קריטישע אָפּשאַצונגען אַ גרויסע באַדייטונג.

מיר דאָ, אין צפון־אַמעריקע, האָבן געשאַפן פריער פאַר אייך אַ

ייִדישע פּרעסע און טעלעוויז אויך אַ ייִדישע ליטעראַטור. איר, אין דרום־אַמעריקע, זענט געקומען נאָך אונדז. אָבער אויפֿן געביט פֿון קריטיק — זענט איר פֿאָרויס. איר האָט אַרויסגעגעבן אַ גרויסן ייִדישן קריטיקער, און דאָס איז יעקב באָטאָשאַנסקי.

איך ווינטש דעם יובילאַר צו דערלעבן נאָך פֿיל־פֿיל יובילייען און צו זאָגן זיין וואָרט אויפֿריכטיק, שטאַרק און מיט מוט פֿאַר ביידע ייִדישע אַמעריקעס.

לייבוש לערער (ניו־יאָרק)

באָטאָשאַנסקיס וואַכיקע חושים

ליבע פריינט:

עס איז אַ פֿאַרגעניגן זיך צו פֿאַרנייגן פֿאַר יעקב באָטאָשאַנסקין, ביי דער איצטיקער פייערלעכער געלעגנהייט, אין דאַנקבאַרער אָפּשאַצונג פֿונעם פֿאַרמעגן וואָס ער האָט צוגעטראָגן צו דער גייסטיקער שותּפֿות פֿון אונדזער לעבן.

צו זיין, אַזוי ווי ער, אַזאַ מערקווירדיקער מושלם מיט דער פּען, צו זיין אַזוי פּרוכפּערדיק און שטראָמיק אויף ווייט־צעשיידטע טעמעס און אין אַלע פֿאָרמען, מוז נישט זיין קיין אָנזעעוודיק פֿאַרדינסט אין זיך גופֿא. אָבער צו פֿאַרמאָגן אַזעלכע כּוחות ביז הויכע מדרגות און דאָך זיך באַ־פֿאַנצערן מיט געדאַנק אַז וואָרט זאָל נישט אַריבעריאָגן אינהאַלט, דאָס איז אַ דערגרייכונג וואָס יעקב באָטאָשאַנסקי מעג זיך באמת גרויסן מיט איר.

די פֿאַסיקסטע פֿאָרמולע פֿון זיין פֿילקאָלירקן צושטייער האָט ער, מיין איך, אַליין געגעבן — „פּשט". עס איז געווען נאַטירלעך אַז פֿון די פֿיר מעגלעכקייטן וואָס פּרד"ס גיט זאָל ער אויסקלייבן די ערשטע — פּשט. אינעם דאָזיקן צוגאַנג ליגט אי זיין טאַלאַנט, אי זיין פּערזענלעכ־קייט. אויך רמז און דרוש און סוד שפּילן זייער גרויסע ראָלעס און פֿירן דורך לעבנס־נייטיקע פֿונקציעס אין אַ קולטור. אָבער אין אַ יינגער קול־טור, אין אונדזער ייִדישער קולטור, ווו ערד־שיכטן האָבן נאָך נישט גענוג פֿאַרדעקט די נאַקעטע וואָרצלען, אין אַזאַ גייסטיקן אוניווערס איז פּשט, דאָס וואָס מען פֿלעגט רופֿן אין דער ישיבה „לערנען אויפֿן אָרט", אַ כּוח וואָס לייגט פֿונדאַמענטן און באַפֿעסטיקט זיי.

באַטאַשאַנסקי איז נישט קיין פּנים חדשות אין קיין שום ייִדישן ישוב אויף דער וועלט, אָבער, פאַרשטייט זיך, אין אַרגענטינע זעט מען אים אַ סך אָפטער פאַרנעמען זיין פאַרדינטן אויבנאָן. דאָס נעמט זיך, דאַכט זיך מיר, נישט בלויז צוליב דער אָפטקייט און קרעפטיקייט פון זיין וואָרט נאָר אויך צוליב דעם אַפּעלירנדיקן כאַראַקטער פון זיין צוגאַנג.

באַטאַשאַנסקיס מחשבה איז אין שטענדיקער, דירעקטער קאָמוניקאַציע מיט זיינע וואַכיקע חושים. ער האָט שוין, ווייזט אויס, לאַנג אויסגעפונען אַז מיר האָבן אַ סך מער חושים ווי די טראַדיציאָנעלע פינף, און ער האַלט אַלע אין שטענדיקער פונקציאָנעלער גרייטקייט צו באַדינען זיין געדאַנק און זיין דמיון. דאָס ברענגט אַריין אין וואָרט־שאַפונג אַ סקולפּטורישע קוואַליטעט און די דריי־דימענזיאָנעלע כאַראַקטעריסטיק פון סטיל אין זשורנאַליזם, אין פּובליציסטיק, אין עסייען, פּונקט ווי אין קינסטלערישן שאַפן, ציט צו און דרינגט אַריין.

זאָל ער אַזוי צוציִען און אַריינדרינגען נאָך אַ סך, אַ סך יאָרן אין אַלע די וואָס באַטייליקן זיך מיט אים צוזאמען, אי אַקטיוו, אי פּאַסיוו, אין אונדזער גרויסער ייִדישער שותפות.

א. לעיעלעס (ניו־יאָרק)

יעקב באַטאַשאַנסקי צו זעכציק יאָר

דער נאָמען יעקב באַטאַשאַנסקי איז באַקאַנט בכל תפוצות ייִדיש.

קודם כל איז ער אַ זייער ווערסאַטילער שרייבער. זשורנאַליסט, עסייאיסט, רעצענזענט — פון טעאַטער און ביכער, — קריטיקער, ראָמאַן־שרייבער — פון פאַרשיידענעם קאַליבר. ער האָט שוין אויך באַוויזן אָנצושרייבן אַ היפשע אויטאָביאָגראַפיע.

חוץ דעם איז ער אַ טעמפּעראַמענטפולער רעדנער און אינסטרוקטאָר. היינט ווו איז זיין כלל־טועריי?

זי איז שוין איינמאָל דאָ. דער פאַקט איז, אַז מחוץ אַרגענטינע איז יעקב באַטאַשאַנסקי איינער פון די סאַמע דערמאָנטסטע נעמען אין יענעם לאַנד.

דאָס קען אַמאָל זיין אַן עוולה צו אַנדערע ייִדישע עפנטלעכע פיגורן אין דער רעפּובליק ביי דער לאַ־פּלאַטאַ.

נאָר אַזוי איז עס. דאָס האָט צו טון מיט באַטאַשאַנסקיס אומאויס־שעפּלעכער ענערגיע.

ווי אויך: ער איז נישט קיין יושב אוהל.

ער פאָרט אַרום, ער ווייזט זיך.

***

ער איז שוין געווען היפּשע עטלעכע מאָל אין די פאַרייניקטע שטאַטן, קאַנאַדע, מעקסיקע, וועגן בראַזיל, אורוגווײַ, טשילע — אָפּגערעדט.

ער האָט אויך באַוויזן צו פליִען עטלעכע מאָל קיין ארץ־ישראל.

אַלץ איז אַ סגולה צו פּאָפּולאַריטעט.

אין אונדזער שרייבערישער סביבה איז מען גענייגט פיל מער צו שענקען אויפמערק דעם מענטש, ווי זיינע ווערק.

די ווערק דאַרף מען דאָך לייענען. פאָלג מיך אַ גאַנג.

דעם מענטש זעט מען, הערט מען, און ער קריצט זיך אַזוי אַרום בעסער איין סיי אין דעם באַוווסטזיין, סיי איז דעם זכרון.

פונדעסטוועגן מיין איך, אַז יעקב באַטאַשאַנסקי האָט דער עיקר צו פאַרדאַנקען זיין אינערלעכן מהות דעם פאַקט, וואָס ער טראָגט דעם הילכעדיקסטן נאָמען צווישן די שרייבערס, טוערס, בויערס פון דעם גאַנצן גרויסן און שאַפערישן ייִדישן קיבוץ אין אַרגענטינע.

חוץ אַלע שוין אויסגערעכנטע קוואַליטעטן איז ער נאָך אַ קעמפער אויך.

פאַר מיר איז ספּעציעל סימפּאַטיש זיין אומדערמידלעכער קאַמף פאַר ייִדיש אין דעם נייעם לאַנד.

ער האָט עס שוין אָנגעהויבן אין זיין געבוירן־אָרט בעסאַראַביע.

שפּעטער, ווען בעסאַראַביע איז נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה געוואָרן אַ טייל פון רומעניע, האָט יעקב באַטאַשאַנסקי, אינאיינעם מיט אַ סך אַנדערע ייִדיש־ליבהאָבער זייער אַ סך געטון פאַר דעם, אַז ייִדיש — אין אַלע אַספּעקטן און זשאַנערס — זאָל אין רומעניע קענען פאַרנעמען אַ רעכט שטיקל אָרט, און נישט דאַרפן צופיל אַראָפּפאַלן ביי זיך אין פאַרגלייך מיט אַנדערע וויכטיקערע רעזידענצן פון מלכות ייִדיש.

מיר ווייסן עס פון זיין אייגענער אויטאָביאָגראַפיע.

מיר ווייסן עס אויך פון דעם, וואָס עס האָבן דערציילט בעל פּה

אַנדערע רומעניש ייִדישע שרייבער, אַ שטייגער: שלמה ביקל, איציק מאַנגער און נאָך.

נאָר זיין הויפּט־טעטיקייט — אַ ברייטע און פּילזייטיקע — האָט יעקב באָטאָשאַנסקי פונאַנדערגעוויקלט אין אַרגענטינע.

דאָ איז ער ממש געוואָרן אומדערמידלעך מיט פען און וואָרט.

דאָ האָט ער געטראָגן הויך די פאָן פון ייִדיש, פון דער אַלטער און נייער ייִדישער ליטעראַטור. דאָ האָט ער מיט זיין גאַנצער קוואַלנדיקער ענערגיע בפירוש געקעמפט פאַר דער שפּראַך פון אונדזער פאָלק.

איך האָב אין אַן אַנדער אַרטיקל דערמאָנט זיין איינשטעלן זיך פאַר דער פּאָזיציע פון ייִדיש קעגן יענע ציוניסטישע עלעמענטן, וואָס פאַרשטייען נישט, אַז אָן ייִדיש קען אויך העברעיִש נישט האָבן קיין תקומה, און וואָס איילן זיך צו ליקווידירן ייִדיש, כדי צו מאַכן אָרט פאַר העברעיִש.

„מאַמע ייִדיש"

אין 1949 האָט יעקב באָטאָשאַנסקי פאַרעפנטלעכט אַ בוך אונטערן נאָמען „מאַמע ייִדיש". דאָס בוך טראָגט דעם כאַראַקטער פון אַ זאַמלונג עסייען און לעקציעס.

אין דער הקדמה פּרוּווט ער אַליין צו פאָרמולירן זיין באַציִונג צו ייִדיש.

ער דערציילט, ווי אין דעם שטעטל, וווּ ער איז געבוירן, האָט מען גערעדט פיר לשונות: רומעניש, אוקראַיִניש, רוסיש און ייִדיש. ייִדן האָבן חוץ ייִדיש נישקשה געקענט די אַלע אַנדערע דריי לשונות.

פאַרשטייט זיך, אַז מען האָט אויך אין דעם טאָג־טעגלעכן גערעדטן דיבור אַריינגעבראַכט נישט ווייניק ווערטער פון די אַנדערע דריי. אָבער אין תוך — פאַרזיכערט באָטאָשאַנסקי — האָט מען גערעדט בלויז ייִדיש און אים האָט זיך קינדוויַיז געדאַכט, אַז קיין ריינערע שפּראַך ווי ייִדיש איז נישטאָ.

באָטאָשאַנסקי באַטאָנט אַליין, אַז כאָטש ער אָנערקענט די נייטיקייט פאַר יעדן ייִד צו קענען די אָפיציעלע שפּראַך פון מדינת ישראל — עברית — איז זיין ליבע צו ייִדיש נישט געוואָרן פאַרמינערט, זיין אָרגאַנישע פאַרבינדונג מיט ייִדיש — נישט אָפּגעשוואַכט.

דערביי מאַכט ער אָט די באַמערקונג, וואָס ווער פון אונדז פילט נישט איר אמת? —

„הלוואי זאָלן די פאַנאַטישע העברעיִסטן אַזוי אָנערקענען יידיש, ווי די יידישיסטן אין זייער רוב אָנערקענען דעם ריכטיקן ווערט פון העב־רעיִש!"

⁂

עס איז נישט שווער אויסצוגעפינען, אַז אין זיין שטעלונג צו יידיש און אַלץ, וואָס איז דערמיט פאַרבונדן, איז יעקב באָטאָשאַנסקי אַ לייבלע־כער ברודער צו דער גאַנצער מחנה יידישע אינטעליגענץ, וואָס ווינט אויף אַלע קאָנטינענטן, האַלט שוין אַריבער אָדער ביי דעם זעקסטן און נישט ווינציק ביים זיבעטן יאָרצענדליק, און לעבט פיינלעך איבער אַ געשעעניש, וואָס עס איז שווער זי צו דעפינירן.

מען ווייסט און מען פילט בלויז אין דער סאַמע טיפעניש פון דעם וועזן — עס איז עפּעס גרויסעס.

די גרויסקייט מעג גליִען מיט דעם טונקעלן פייער פון טראַגעדיע.

זי מעג כאַפּן דעם אָנבליק פון געבאָט: אַ גזר ממש פון דעם מויל פון גורל גופא.

זי מעג דערמאָנען אין די שאַרף־שטרענגע בליקן, אין דעם שטייף־אויסגעשטרעקטן פינגער פון דעם אומרחמנותדיקן גריכישן פאַטום, וואָס לאָזט צו הערן: דו פאַרענדיקסט דיין וועג; אַזוי איז אָנגעצייכנט; נישטאָ קיין כוח אין דער וועלט, וואָס זאָל דיין אָנגעצייכנטקייט פאַרמילדערן אָדער ענדערן.

אָבער עס איז גרויסקייט.

⁂

און יעדער איינער, וואָס וויל נישט דעזערטירן; וואָס קלאַמערט זיך אין דער גלוסטיקער און וווּנדערלעכער מעגלעכקייט, וואָס ליגט נאָך עד היום אין די טיפענישן פון יידיש; וואָס וויל נישט אָפּקערן דעם בליק פון דעם הערלעכן און איבערערדישן חלום, וואָס יידיש טראָגט — דער איז אַ שותף צו אָט דער היסטאָרישער גרויסקייט.

דער שאַפט דערוויִל ווערטן און פאַרמערט די פּראַכט פון דעם פיל־פּענצטערדיקן און פיל־קאָלירטן טעמפּל פון יידיש. דער טראָגט אויך אַ ציגל, אַ פאַרביק פענצטער צום מאָרגנדיקן געבוי פון אונדזער טייער לשון.

יעקב באָטאָשאַנסקי איז אַ חבר אין אָט דער כנופיא.

איך בין זיך אָפן מודה, אַז דאָס איז פאַר מיר דער סימפּאַטישסטער שטריך אין זיין גאַנץ פּילזייטיק לעבן, וואָס איז אָנגעפּיקעוועט מיט אַקציע, שטרייט, באַגער און אַמביציע.

פּלוס און מינוס פון ווערסאַטילקייט

איך האָב שוין דערמאָנט, אַז יעקב באַטאָשאַנסקי איז אַ זייער ווער־סאַטילער שרייבער.

פּילפּאַכקייט איז זיכער נישט קיין חסרון, נאָר אַ סאָלידער פּלוס.

פאַראַן שרייבער, וואָס מאַכן אַ קולט פון קענען שרייבן בלויז איין זשאַנר. געווען אַמאָל אַ צייט ווען אַ פּאָעט האָט עס געהאַלטן אונטער זיין ווירדע צו פּרווון זיין פּען אויף עפּעס אַנדערש, ווי ריינע פּאָעזיע.

דאָס איז אַמאָל געווען דווקא ביי אונדז אַ קאָמיש חנדל אַזאַ, און עס איז אָסור נישט געווען מיט וואָס צו שטאָלצירן.

אָבער ווערסאַטילקייט האָט אויך אירע פאַסטקעס און חסרונות. דאָס קענען שרייבן אין פאַרשיידענע נוסחאות און שליסלען ברענגט אָפּט צו נישט־געוואונטשענע רעזולטאַטן.

מען איז אַ בריה און מען שרייבט אַמאָל זאַכן — אָפּטער ווי אַלץ איז עס ראַמאַנען פון אַ באַשטימטן מין — ווו דער ליטעראַרישער ווערט ווערט געבראַכט אַ קרבן אויפן אַלטאַר פון צופּאַסן זיך צום געשמאַק פון דעם סאַמע אומגעשולטן, פּרימיטיוון לייענער.

ליידער האָט יעקב באַטאָשאַנסקי אויך זיך נאָכגעגעבן אין אָט דעם יצר הרע.

*
* *

נאָר איך וויל וועגן דעם נישט מאריך זיין.

אין אונדזער יידישער וועלט האָבן עס געטון נישט ווייניק אמת טאַלאַנטירטע שרייבער — סיי דאָ, סיי אין פּוילן.

צווישן די אומות העולם זענען געשטרויכלט געוואָרן אַפילו גרויסע מייסטערס, אַ שטייגער: באַלזאַק, זאָלאַ און אַנדערע.

דער עיקר איז:

וואָס יעקב באַטאָשאַנסקי האָט באַטראַכט פאַר זיין לעבנס־אויפגאַבע —אַלס שרייבער, רעדנער, לעקטאָר, כלל־טוער.

אין אָט דעם פּרט קען געזאָגט ווערן צו זיינע זעכציק יאָר:

ער איז אין פולן זינען איינער פון דעם גאַנצן שאַפערישן דור, וואָס די שטעט און שטעטלעך פון דער אַמאָליקער רוסלענדישער אימפעריע און פון דער אַמאָליקער עסטרייך־אונגאַרישער אימפעריע האָבן אַזוי רייך באַשאָנקען די ייִדיש־וועלט אין אַזוי פיל לענדער אין אַזוי פיל אויסדרוקן און פאָרמען.

***

דער אַרגענטינישער ייִדישער קיבוץ פאַרנעמט אַ גאָר חשובן אָרט אויף דער מאַפּע פון ייִדישן שאַפן און געזעלשאַפטלעך־קולטורעלער טעטיקייט.

יעקב באָטאָשאַנסקי האָט אַ זייער גרויסן חלק אין דעם, וואָס ייִדיש־אַרגענטינע האָט אויפגעבויט אַ גרויסע פּרעסע, באַרייכערט די אַלגעמיין־ייִדישע ליטעראַטור, געשאַפן אַ פיין ייִדיש־שול־וועזן, געשטעלט שיינע בנינים פון אַלערליי קולטור־אינסטיטוציעס.

אים קומט אַ סך אָנערקענונג פאַר באַקענען די אַרגענטינער ייִדן מיט כמעט אַלע וויכטיקע ליטעראַרישע טוערס און זייערע ווערק פון גאָר דער וועלט.

אין דער ליטעראַרישער אָפּטיילונג אין דער צייטונג „די פּרעסע" האָט ער אין משך פון יאָרן געשריבן וואָך איין, וואָך אויס, וועגן די נאָוועליסטן, פּאָעטן, דראַמאַטורגן, עסייאיסטן פון די פאַרייניקטע שטאַטן און קאַנאַדע. קומען מיר אַלע אים אַן אמתן חוב אין אָט דעם פּרט.

***

אין 1952 האָט יעקב באָטאָשאַנסקי פאַרעפנטלעכט זיין בוך „פּשט", אַ באַנד קריטיקן וועגן ה. ד. נאָמבערגן, לאַמעד שאַפּיראָן, י. מ. ווייסענבערגן, משה לייב האַלפּערנען, מנחם באָריישאָן, פּרץ הירשביינען, דוד בערגעלסאָנען, פישל בימקאָן און ש. מיללערן.

איך מוז זאָגן, אַז עס האָט מיר הנאה געטון צו זען ספּעציעל זיין דורכגעטראַכטע אַרבעט וועגן פ. בימקאָן, וואָס געהערט, מיין איך, צו די אומגערעכט באַעוולטע אין אונדזער ליטעראַטור.

דאָס באַווייזט יעקב באָטאָשאַנסקיס גרייטקייט און פעיִקייט צו שטעלן אויף זיך.

כאָטש, אַז עס האַלט שוין ביי קריטיק, וואָלט איך ביי אים געוואָלט זען מער פון דעם מין אומאָפּהענגיקייט, ווינציקער נאָכגיין דער אָנגענומענקייט.

צו זעכציק יאָר האָט יעקב באָטאָשאַנסקי אַלע אורזאַכן צו קוקן מיט באַפרידיקונג אויף זיין אָפּגעגאַנגענעם וועג.

איך ווינטש אים פון גאַנצן האַרץ, אַז ער זאָל מיט נישט ווינציקער זיכערקייט קענען קוקן פאָרויס.

ה. לייוויק (ניו־יאָרק)

צו זעכציק זעט מען ליכטיקער

טייערע קאָלעגן:

איך דאַנק אייך פאַר איינלאַדן מיך צו באַטייליקן זיך אינעם יובל־בוך וואָס איר גיט אַרויס לכבוד יעקב באָטאָשאַנסקין צו זיין ווערן אַ בן־שישים. זאָלן אָט די ווערטער, וואָס איך שרייב צו אייך אינעם איצטיקן בריוו, זיין מיין קליינער צושטייער צום בוך און צום יובל־יום־טוב, וואָס בוענאָס איירעס גרייט זיך צו פייערן, — אַ יום־טוב, וואָס אונדזער ליבער קאָלעגע און חבר האָט עס פאַרדינט. יאָ, ער האָט עס כשר פאַרדינט, סיי פאַר זיינע פילצאָליקע ווערק אין בוך־פאָרעם ,סיי פאַר זיינע הונדערטער און טאָקע טויזנטער אַרטיקלען אין „די פּרעסע", וואָס שפּרודלען מיט ענערגיע, מיט פרישקייט, מיט גלויבן אין יידישן וואָרט, אין דער יידישער ליטעראַטור און — וואָס איז גוואַלדיק וויכטיק — אין דעם יידישן לייענער. ער האָט אַ גוטן און טייערן שותף צו זיך, — דעם לייענער, אַ שותף וואָס לאָזט זיך באַווירקט ווערן פון אים. דאָס איז אַ באַזונדערע גאָטס מתנה, מיט וואָס אַ יידישער שרייבער פון אונדזער היינטיקן דור מעג באמת שטאָלצירן.

אַ היפּשער טייל פון יידישע שרייבער אין אַרגענטינע האָבן שוין לאַנג אויפגעהערט צו זיין בלויז אַרגענטינער, — זיי געהערן דער יידישער ליטעראַטור אין איר וועלט־פאַרנעם. יעקב באָטאָשאַנסקי איז אָן ספק איינער פון זיי. וואָס שייך יידישער ליטעראַטור און יידיש לעבן אין אַרגענטינע גופא איז באָטאָשאַנסקיס אַקטיוו וואָרט ממש נישט אָפּצושאַצן. דאָס זאָג איך ווי אַן עד־ראיה, וואָס מיר איז אויסגעקומען צו זען ווען כ'האָב באַזוכט אַרגענטינע אין 1936. פאַר די יאָרן זינט דעמאָלט האָט דאָס יידישע לעבן אין אַרגענטינע דערגרייכט נייע שעפערישע הויכן, סיי אין נאַציאָנאַלן זין, סיי אין גייסטיק־קולטורעלן זין, און אַ גרויסן חלק אין אָט די דערגרייכונגען האָט אָן ספק אונדזער יובילאַר. איך ווינטש מיין פריינט און קאָלעגע יעקב באָטאָשאַנסקין נאָך אַ סך אַ סך אַקטיווע און שעפערישע יאָרן. אַז מען גייט אַריין אין זיבעטן צענדליק ווערט דאָס אחריות נאָך גרעסער און דאָס וואָרט — צייטיקער. די אויגן הייבן אָן צו זען דאָס פאַרבאָרגענע נאָך קלאָרער און ליכטיקער. — איך ווינטש אים צו זען עס.

ה. לייוויק און יעקב באָטאָשאַנסקי אין בוענאָס־איירעס, יאָר 1936.

ד״ר א. מוקדוני (מיאַמי־ביטש)

יעקב באַטאָשאַנסקי

יעקב באַטאָשאַנסקי איז אויסגעוואַקסן ממש אויף אונדזערע אויגן ווי אַ ליטעראַטור־קריטיקער.

זיין בוך „פשט" איז אַ בוך פון אַ ליטעראַטור־קריטיקער.

איר זעט ממש דעם שרייבער, וועלכן ער באַהאַנדלט, ווייל ער זעט אים דורך און דורך.

און ער מאַכט אונדז זען דעם שרייבער מיט זיינע אויגן.

און יעדער שרייבער איז פאַר אים אַ באַזונדער טעמע, צו וועלכער מען מוז האָבן אַ באַזונדער צוגאַנג.

ער דערשפירט שאַרף זיין אינדיווידואַליטעט און גיט אייך די בולט־סטע, די שאַרפסטע שרייבערישע שטריכן זיינע.

ער הענגט נישט אָן אַ שרייבער אַ לונג־און־לעבער אויף דער נאָז.

ער פילפולט נישט אויס קיין בילד פון שרייבער, ער פשטלט נישט אַריין קיין סתרי־תורה אין אים.

ער איז אָפן, ער איז קלאָר, ער שרייבט באמת פשט.

און דערצו איז ער לייכט, קלאָר און שפּילעוודיק.

נישטאָ קיין האַרעוואַניע, נישטאָ קיין קאָפּ־ברעכעניש פון שווער־לומדות אין זיינע קריטישע עסייען.

און דער עיקרשט — ער האָט אַ מאָס, אַ ריכטיקע מאָס צו מעסטן די קינסטלערישע קוואַליטעט פון אַ נאָוועלע און אַ ליד.

ער האָט קיין מראַקטאַט וועגן דעם נישט אָנגעשריבן.

אָבער אַגב־אורחאדיק גיט ער אָנצוהערעניש וועגן דעם.

ער האָט געשריבן, למשל, וועגן אַ געראַטענעם שרייבער, וואָס שרייבט אויך לידער.

האָט ער בלויז געזאָגט, אַז ער איז ווייטער נישט אַוועק פון זיינע יונגע לידער.

דאָ האָט איר אַ קלאָרע אָנצוהערעניש אויף אַ מאָס, מיט וועלכן אַ קריטיקער קען און דאַרף מעסטן אַ ליד, אָדער אַ נאָוועלע.

דער באַליידיקטער שרייבער האָט פון גרויס פאַרדרוס פּרובירט

פסלנען די גאַנצע קריטיק — זי האָט קיין מאָס נישט, זי טאַפּט אין דער פינצטער, זי בלאָנדזשעט, איז אַמאָל טרעפט זי און אַמאָל נישט.

דער אמת איז, די ליטעראַטור־קריטיק האָט אַ מאָס.

זי טראָגט נישט די מאָס ווי אַ שניידער אויפן האַלדז, אָבער זי האָט אַ מאָס.

און די מאָס איז ווי יעקב באָטאָשאַנסקי האָט פאַרבייגייענדיק געגעבן אָנצוהערן:

די מאָס איז כסדר די סאַמע לעצטע דערגרייכונג אין פּאָעזיע און אין דער נאָוועלע, ריכטיקער — דער גרעסטער נייער דיכטער און דער גרעסטער נייער נאָוועליסט ווערט די מאָס פאַרן קריטיקער.

געווען אַ צייט ווען מאָריס ראָזענפעלד, אָדער יהואָש, זענען געווען די מאָס.

משה לייב האַלפּערין און מאַני לייב זענען געווען די מאָס.

אָבער אַ ביסעלע שפּעטער האָבן אַלע אָנגענומען אַז ה. לייוויק איז די מאָס.

און איצט איז סוצקעווער די מאָס — ער איז געקומען מיט אַ ניי ליד, און דאָס ניי ליד איז געוואָרן די מאָס.

פשוט — יעדער שריט פאָרויס ווערט די מאָס.

אָט אַזוי ווי איינשטיין איז געוואָרן די מאָס פאַר דער מאָדערנער פיזיק.

איך ווייס נישט גענוי צי יעקב באָטאָשאַנסקי האָט עס גוט דורכגעטראַכט און האָט עס באַוווסטזיניק אָנגעווענדט אויף דעם דערמאָנטן שרייבער.

אָבער אַן אָנצוהערעניש איז וועגן דעם דאָ אין זיינע קריטישע עסייען.

אגב זיין צופאַלן מיט ענטוזיאַזם צו א. סוצקעווערן באַווייזט עס קלאָר.

יעדע ליטעראַטור האָט גרויסע דיכטער און נאָוועליסטן אין איר בראשית.

אָבער די מאָס בייט זיך מיט דעם אויפקום פון נייע, נייערע און גאָר נייע דיכטער און נאָוועליסטן.

אליקום צונזער איז איצט פאַר אונדז לחלוטין נישט קיין מאָס, מיר זענען אַוועק העט־העט ווייט פון אים, מיר זענען אַוועק העט־העט ווייטער אפילו פון מאָריס ראָזענפעלד א״אַ.

מאָריס ראָזענפעלד און יהואָש זענען שוין לאַנג אויך קיין מאָס נישט.

נייע און גאָר נייע זענען די מאָס.

ווען מאָרגן אויפקומען אַ גאָר נייער דיכטער וועט ער ווערן די מאָס.

אָבער קומען מיט אַמאָליקע מאָסן און מאָנען פאַר זיך אַ דיכטער־

קרוין, היינט, ווען מיר האָבן נייע, נייערע און גאָר נייע דיכטער, קען מען נישט.

דאָס איז אייגנטלעך דער זינען פון זיין אַגב־אורחאדיקער באַמער־קונג וועגן די לידער פון גערעטענעם שרייבער.

***

איינער פון זיינע בעסטע קריטישע עסייען איז אין זיין בוך „פשט" וועגן דוד בערגעלסאָן.

דוד בערגעלסאָן איז די מאָס פאַר דער יידישער נאָוועלע.

פאַרשטייט זיך אַז שלום אַש איז אַ גרעסערער נאָוועליסט, אָבער איר קענט אַשן נישט נעמען פאַר אַ מאָס.

מיט שלום אַשן זענט איר קיינמאָל נישט עפּעס אין דערהיים.
בערגעלסאָן איז אויך אַ שטיק צייט נישט געווען אין דערהיים.

אָבער אומעטום איז דוד בערגעלסאָן געבליבן דער מייסטער פון דער יידישער נאָוועלע, פון איר אַרכיטעקטור, פון איר שפּראַך און פון איר אינהאַלט.

ער האָט געבראַכט אין דער יידישער ליטעראַטור די נייע יידישע וועלט; די וועלט פון דעם וועלטלעכן יידישן אינטעליגענט פוןביידע געשלעכטן.

אַש איז אינטויציע פּלוס אומגעצוימטן אימפּעט, דוד בערגעלסאָן איז מייסטערישער ישוב־הדעת.
דוד בערגעלסאָן איז אַנטוויקלונג, נישט קיין נס...

יעקב באָטאָשאַנסקי איז געווען אַ צעשאָטענער שרייבער, זינט אָבער ער גיט זיך אָפּ מיט ליטעראַטור־קריטיק דיסציפּלינירט ער זיך אַליין כסדר.

ער איז איצט אַ שרייבער מיט זיין לשון, מיט זיין געמיט און ממילא מיט זיין פאָרעם.

און ער איז אַ יידיש־אַרגענטינער שרייבער.

עס איז אים געבליבן פון דער אַלטער היים בלויז דאָס פּעטע יידישע בעסאַראַבער לשון, דאָס לשון, וואָס רעדט מיט אַ פולן מויל, מיט מער קמצן ווי פּתחן.

ער איז אויסגעוואַקסן ווי אַ שרייבער אין אַרגענטינע.
ער איז נישט אינגאַנצן קיין אימפּאָרטירטער אייראָפּעישער אַרטיקל.

און דאָס גיט אים אַ באַזונדער קאַליר.

און קאַליר איז אַזוי וויכטיק פאַר אַ שרייבער, אַזוי וויכטיק.

סוף כל סוף, צי מיר ווילן, צי מיר ווילן נישט, זענען מיר אַ וועלט־פאָלק.

דאָס איז נישט קיין פראַגע פאַר דעבאַטן, עס איז אַ פאַקט.

שפיגלען מיר אָפּ אין אונדזער ליטעראַטור די וועלט און זיך אַליין אין דער וועלט.

***

יעקב באַטאַשאַנסקי שרייבט פיל, אפשר צו־פיל אַז אַלץ זאָל אַרויס געשליפן און פאַרטיפט געננג.

ראשית, ווייל דאָס שרייבן גיט זיך אים לייכט איין.

והשנית איז יעדער פון אונדז אַ ציישונגס־מענטש.

דיכטער, פאָרשער, דענקער — אַלע טוליען זיך צו צו ציישונגען —

די צייטונג איז אַ קוואַל פון פרנסה, אפשר דער איינציקער קוואַל פון פרנסה פאַר אַ יידישן שרייבער.

עס איז אַ לאַגע אַזאַ.

און נישט בלויז ביי אונדז, אין די רייכע ליטעראַטורן מוזן אויך שרייבער זוכן אַ זייטיקע פרנסה.

איך האָב די טעג געלייענט אין דער אַמעריקאַנער ענגלישער פרעסע, אַז כּמעט אַלע באַרימטע אַמעריקאַנער דיכטער, קריטיקער און נאָוועליסטן זענען לערער, ווער אין אַן אוניווערסיטעט און ווער אין אַ מיטלשול.

ליטעראַטור קען נישט שפייזן אירע קינדער.

אפשר ווייל זי האָט צופיל קינדער...

ווערט טאַקע די ליטעראַטור אָרעמער און אָרעמער אין דער גאַנ־צער וועלט אין ליטעראַרישע כוחות.

און ביי אונדז איז עס נאָך שאַרפער...

שרייבט מען ביי אונדז נישט מיט ישוב־הדעת, מען וועגט נישט און מען מעסט נישט איטלעכס וואָרט און יעדן זאַץ.

די צייטונג, די גרויסע פרעסערין טוט און שרייט: גיב שורות, הונ־דערטער, טויזנטער שורות טאָג איין, טאָג אויס.

די צייטונגס־מאַשינען קענען זיך נישט אָפּשטעלן, ריכטיק ווי די אויטאָמאָביל־פאַבריקן.

און אָט דער טראַגיזם פון דעם היינטיקן שרייבער פילט איר אין איטלעכס ווערק.

און איר פּילט עס אויך אין יעקב באָטאָשאַנסקיס שרייבן.
דערצו איז ביי אונדז יעדער שרייבער אַ קולטור־טוער.
ער איז דער מאָדערנער מגיד אונדזערער...

און יעקב באָטאָשאַנסקי איז אַן ענערגישער מענטש, באַווייזט ער אַלץ צו טאָן.

אָבער אַ היפּש ביסל אויפן חשבון פון זיין שרייבן...

יאָ, מיר אַלע צעברעקלען זיך און צעפּיצלען זיך, מיר אַלע זענען עפּעס כסדר אין איילעניש.

פּילט זיך שטאַרק די איילעניש ביי יעקב באָטאָשאַנסקין.
ער האָט קיין צייט נישט אויסצוטראָגן אַ טעמע די פולע ניין חדשים.
ווערן אַלע זיינע עסייען געבוירן פאַר דער צייט.
און צווישן זיי מוזן זיין אויך מפּילס...
אַנדערש קען עס אפנים נישט זיין.

*
**

ריידנדיק וועגן יעקב באָטאָשאַנסקין און וועגן דעם גורל פון אַלע יידישע שרייבער האָב איך זיך דאָ אַליין אַראָפּגערעדט פון האַרצן.

איך בין נישט קיין אויסנאַם, איך בין ווי אַלע יידישע שרייבער פאַר־פּלאָנטערט אין דעם דאָזיקן גורל־קנויל.

איצט בין איך אַוועק פון דער טעגלעכער יידישער פּרעסע, טיילווייז צוליב דער רשעות פון געוויסע גרופּקעלעך אין די צייטונגען, אָבער צום גרעסטן טייל צוליב מיין אייגענער שולד.

אָבער איך בענק נישט נאָך דער טעגלעכער פּרעסע, לחלוטין נישט.

ליידער קען איך עס נישט ראטן צו טאָן אַנדערע קאָלעגן —

פּרנסה איז אַ גוואַלדיקער ענין אין דער שפּעדיקער וועלט אונדזערער.

און זיכער וויל איך דאָ נישט געבן קיין עצות קאָלעגע יעקב באָטאָ־שאַנסקין.

איך וויל אים ווינטשן נאָך יאָרן און יאָרן פון אימפּעטיק שאַפן.

און די יאָרן, וועלכע זענען מיר נאָך באַשערט צו לעבן, וועל איך אים לייענען און הנאה האָבן.

נ. ב. מינקאָוו (ניו־יאָרק)

באַטאָשאַנסקיס „פּשט"

יעקב באַטאָשאַנסקי איז אַ פּילזייטיקער שרייבער. ער איז אַ בעלעט־ריסט, דראַמאַטיקער, מעמואַריסט. אין די לעצטע צען יאָר זענען אַרויס זיינע דריי בענדער מעמואַרן „די לעבנסגעשיכטע פון אַ יידישן זשורנאַ־ליסט", אַ ראָמאַן פון 521 ז. „מיר ווילן לעבן", צוויי בענדער רעפּאָרטאַזשן „בראשית פון מדינת ישראל", „מאַמע יידיש", עסייען און לעקציעס. קרי־טיק שרייבט ער שוין העכער אַ פערטל יאָרהונדערט. זינט 1926 איז ער דער ליטעראַטור־קריטיקער פון דער טעגלעכער צייטונג „די פּרעסע", אין בוענאָס איירעס. מיט צוואַנציק יאָר צוריק איז אַרויס זיינס אַ בוך „פּאָרטרעטן פון יידישע שרייבער". אין דעם זעלביקן יאָר האָט ער אַרויס־געגעבן אַן עסיי „משה לייב האַלפּערן". אין זיין בוך „מאַמע יידיש" גיט ער איבער, אין פאָרעם פון לעקציעס, די געשיכטע פון דער יידישער לי־טעראַטור. באַזונדערס וויכטיק און ניי פאַרן לייענער זענען די צוויי גרע־סערע אַרבעטן אינעם בוך: וועגן דער יידישער ליטעראַטור אין רומעניע, און וועגן דער יידישער ליטעראַטור אין אַרגענטינע. יעדער איינער, וואָס וועט שרייבן וועגן יידיש־שאַפן אין די צוויי לענדער, וועט זיך מוזן באַנוצן מיט די צוויי אַרבעטן.

באַטאָשאַנסקי אַליין האַלט, אז זיין איצטיק בוך „פּשט" איז דאָס ערשטע בוך זיינס, „וואָס באַשטייט פון בלויז און אויסגעשפּראָכענער לי־טעראַטור־קריטיק". זיין בוך „פּאָרטרעטן פון יידישע שרייבער", האַלט ער, פאַרמאָגט „אינטימע בילדער... מיט אַ צוגאָב ליטעראַטור־קריטיק". און זיין „מאַמע יידיש" „איז צום מיינסטן ליטעראַטור־געשיכטע". קען מען מיט אים מסכים זיין. אין זיינע רעצענזיעס, אָבער, ליגן שוין פאַרלייגט קערנער פונעם איצטיקן בוך „פּשט". אין „פּשט" האָט ער אויסגעברייטערט דעם יסוד פון זיין קריטיק. און דאָס האָט אים געפירט אויך צו פאַרטיפן זיך אין דעם שרייבער און אין זיינע ווערק. די ניין גרעסערע עסייען אינעם בוך זענען גוטע שטודיעס. דאָ האָט ער די מעגלעכקייט צו דערקלערן און מאָטיווירן זיינע פּירושים. זיינע מיינונגען האָבן דאָ האַפט, ער שילדערט פאַר אונדז אַ שרייבער און זיינע ווערק בהדרגה. און ווען ער קומט צום לעצטן אויספיר, פילט מען, אַז מען איז דורכגעגאַנגען אַן אינטערעסאַנטן

וועג, אינאיינעם מיטן קריטיקער. און זיין אויספיר שטימט מיט זיינע אויס־טייטשונגען. עס איז פאַראַן האַרמאָניע אין זיין דרך.

דורך די ניין שטודיעס אינעם בוך ווערן מיר געגנוי באַקאַנט מיט די שרייבער: ה. ד. נאָמבערג, לאַמעד שאַפּיראָ, י. מ. וויסנבערג, משה לייב האַלפּערן, מנחם באָריישאָ, פּרץ הירשביין, דוד בערגעלסאָן, פּ. בימקאָ און ש. מיללער. דאָס זענען שרייבער מיט פאַרשיידענע שליחותן אין דער ליטעראַטור. יעדער פאַרנעמט זיין אייגן וויכטיק אָרט. זייערע מעטאָדן און זשאַנערן זענען פאַרשיידענע, ווי אויך זייערע דערגרייכונגען. זיי דינען אונדז, אָבער, ווי אייגנאַרטיקע סימבאָלן פאַר אַ באַשטימטער תקופה — פאַר דעם מאָדערנעם גאַנג אין דער ליטעראַטור. אויבנאויף קען עס אויסזען מאָדנע. אָבער ווען מען באַקענט זיך געגנוי מיט זייערע ווערטן און סטילן, זעט מען, אַז זיי געהערן צום זעלביקן קינסטלערישן קלימאַט. דאָס איז דער קלימאַט פון אימפּרעסיאָניזם און נאַטוראַליזם אין דער נייער ליטעראַטור. עס דאַרף נישט אויסזען אויסטערליש, וואָס די צוויי לעבנס־געפילן זענען אין דער מאָדערנער ליטעראַטור געגאַנגען האַנט אין האַנט. דער אימפּרעסיאָניזם און דער „ניט־קלאַסישער" נאַטוראַליזם האָבן געצויגן יניקה פון איין און דעם זעלביקן קוואַל — פון סוביעקטיוויקייט און יחידישער פאַרטיפונג. דער אונטערשייד צווישן די צוויי איז געלעגן אין דעם אינדיווידועלן טעמפּעראַמענט פונעם שרייבער און אין דער סאָציאַל־פּאָליטישער סביבה, וואָס דער שרייבער איז דורכגעגאַנגען. אינטערעסאַנט זענען די צוויי פּאָליוסן אין באַטאָשאַנסקיס בוך — נאָמבערג און ש. מיללער. איינער שטייט ביים אָנהייב פון דער תקופה, דער צווייטער — ביים סוף.

דער אימפּרעסיאָניזם, ווי אַ מאָדערנע ראָמאַנטיק, האָט זיך באַוויזן ביי אַש. ביי רייזענען איז דער יידישער כלל אויפגעקומען ווי סכום יחידישע געשטאַלטן. אָבער פּסיכאָלאָגיש און סטיליסטיש איז נאָמבערג געווען דער בולטסטער אָנזאָגער פונעם אימפּרעסיאָניזם אין אונדזער ליטעראַטור. ש. מיללער, ווידער, האָט ווי פאַרענדיקט דעם אימפּרעסיאָניזם, דעם רעאַליסטישן אימפּרעסיאָניזם. אין זיינע ווערק פילט מען שוין אויך דעם צומיש פון אַן עקספּרעסיאָניסטישן סטיל. און צווישן נאָמבערגן און מיללערן האָט אונדז באַטאָשאַנסקי באַוויזן וויכטיקע פאַרשטייער, וויכטיקע סימבאָלן פון דער תקופה.

אַזוינאָך זענען פאַראַן בשותפותדיקע תקופה־שייכותן צווישן די געשטאַלטן, וואָס באַטאָשאַנסקי שילדערט פאַר אונדז.

באַטאָשאַנסקי איז אַ לייענער אַ מתמיד. ער לייענט אַלץ, וואָס גייט אַרויס אין יידיש. ער לעבט און אָטעמט מיט דער ליטעראַטור פון זיין

צייט און סביבה. איז זיין קריטיק אויך ווי די ליטעראַטור, וואָס ער נעמט אויף — אימפּרעסיאָניסטיש און כמעט ווי נאַטוראַליסטיש. אין דעם בוך „פשט" זעט מען עס קלאָר. דער אַריינפיר און דער סוף פון יעדער שטודיע איז אַן אימפּרעסיאָניסטישער — דער אַריינפיר נאָך מער ווי דער סוף, ווייל דער סוף איז אַ מין סך־הכל. און דער תוך פון יעדער שטודיע איז פאַקטועל, דערקלערעריש.

כמעט אין יעדער שטודיע האָבן מיר אַן אַריינפיר, ווו ער צייכנט אָן די הויפּט־שטריכן פונעם שרייבער אין דער פאָרעם פון ביאָגראַפישע און ביבליאָגראַפישע פרטים. נאָכדעם קומט דאָס פאַקטועלע אויסטייטשן ווערק. און צום סוף — פאָרטרעט און סך־הכל. נישט אין אַלע שטודיעס איז דאָ דער דאָזיקער פּינקטלעכער סדר, אָבער די דריי הויפּט־עלעמענטן זענען פאַראַן. דער אָנהייב — דער אינפאָרמאַטיווער ביאָ־ביבליאָגראַפישער טייל און דער סוף — פאָרטרעט אָדער שילדערונג, — זיי דינען ווי אַ מין אימפּרעסיאָניסטישע דאָקומענטאַציע. דאָס ווערטפולע איז, פאַרשטייט זיך, דאָס אויסטייטשן דעם שרייבערס ווערק. כדי דאָס צו טאָן שלימותדיק, וויקלט ער פאַר אונדז פאַנאַנדער דעם אינהאַלט פון דעם שרייבערס ווערק. און דאָס איז אַ מזל־ברכה. בדרך כלל מיינען אַ סך קריטיקער, און לייענער אַוודאי, אַז איבערגעבן דעם אינהאַלט פון ווערק איז אַ קליינע דערגרייכונג. דאָס איז, אָבער, אַ גרויסער טעות. איבערגעבן דעם אינהאַלט פון ווערק איז אַ סך שווערער ווי זאָגן סתם מבינות. עס ליגט אין דעם נישט נאָר די קונסט פון צמצום, נאָר אויך פון אָפּקלייב. געבן דעם ריינעם אינהאַלט, מיינט פאַרשטיין דאָס ווערק. און אין דעם אופן ווי אַזוי דאָס ווערט איבערגעגעבן, ליגט דער אופן ווי אַזוי דער קריטיקער פאַרשטייט דאָס ווערק. אָט אין דעם טייל איז באָטאָשאַנסקי אין זיין עלעמענט. ער איז זאַכלעך קלאָר, און איבערצייגנדיק. און דאָס פירט אים צו זיינע מסקנות. אָבער איידער ער קומט צו זיי, גיט ער אונדז קלאָרע אויסטייטשונגען, אין גאַנג פון זיינע אינהאַלט־אַנאַליזן. ער דערקלערט, טייטשט און שאַצט אָפּ.

טיילמאָל איז ער גלייך נאָכן אַריינפיר — פאָרמולאַטיוו, און אויף די דאָזיקע עיקר־שטריכן בויט ער זיין שטודיע. „די דריי הויפּט־שטריכן אין משה לייב האַלפּערנס כאַראַקטער זענען: קראַפט, צאַרטקייט, צולהכעיסדיקייט". „פּרץ הירשביין איז געווען אַ פּרינץ סיי מיט דעם אויסזען און סיי מיט דעם כאַראַקטער". און באָטאָשאַנסקי דערקלערט הירשביינס וואַנדער־לעבן — „בכדי צו פאַרוואַנדלען די אויסגעטרוימטע פּרינצישקייט אין רעאַלער". „ער (נאָמבערג) האָט אין די סאַמע ערשטע זאַכן זיינע זיך שוין באַוויזן מיט זיינע עיקרדיקע אייגנשאַפטן: קורצקייט, קלאָרקייט, שאַרפקייט און געדאַנקלעכקייט". די הויפּט־שטריכן אין נאָמבערגס מענטשן

וועגן: „פּאַסיוויטעט און פאַטאַליזם". די עסיי וועגן מנחם באָריישאָן בויט ער אויף דער פאָרמולע: „ער האָט אָנגעהויבן כּמעט ווי אַ רעליגיעזער דיכטער, האָט געגרייכט ביז נאָענטקייט צום באַלשעוויזם און ער האָט פאַרענדיקט כּמעט ווי אַ פרומער ייִד". אַמאָל קומט דער הויפּט־טאָן ביים סאַמע אָנהייב: „י. מ. ווייסענבערג איז אַריין אין דער ייִדישער ליטעראַ־טור בקולי־קולות און אַוועקגעגאַנגען איז ער שטיל".

אויך אין גאַנג פון זיינע פאַקטועלע פירושים בליצן אויף אַ סך פאָר־מולעס, ווי, למשל: „ביי בערגעלסאָנען איז פאַראַן אַ טענדענץ, ביי בימקאָן — נאַטור". „בימקאָס אונטערוועלט־שילדערונגען זענען אין די גרענעצן פון נאַרמאַליטעט".

אין זיינע אינהאַלט־אַנאַליזן און פירושים גייט ער מיטן ברייטן גאַנג. דאָרטן איז ער עקספּאַנסיוו און אויספירלעך. ער גלידערט פאַנאַנדער און באַרירט אַלע ווערק פונעם שרייבער. ער שטעלט זיך אָפּ אויף יעדן זשאַנער, אויף די כאַראַקטער־אייגנשאַפטן. על־פּי־רוב, אָבער, אַנאַליזירט ער דעם שרייבערס אידייען־גאַנג. דער דאַזיקער תוך אינטערעסירט אים מער ווי אַלץ און דאָ איז דער אַנאַליז אַ פולשטענדיקער. ער נעמט אָן דעם שרייבערס געזעלשאַפטלעכע מחשבות פשוטו כּמשמעו. און אויף דעם דאַזיקן יסוד שילדערט ער פאַר אונדז דעם פּראָצעס פון דעם שרייבערס געשטאַלטיקונג, — אַזוי ביי באָריישאָן, ביי שאַפּיראָן, ביי ש. מיללער, ביי בערגעלסאָנען, ביי מ. ל. האַלפּערנען, אאַז"וו. מיר זעען גענוי וואָס באַ־טאַשאַנסקי נעמט אויף, ווי אַזוי ער נעמט אויף און ווי אַזוי ער טייטשט דעם שרייבערס געזעלשאַפטלעכע מחשבות.

דער מאַטעריאַל אין יעדער שטודיע איז געסדרט כּמעט ווי כראָ־נאָלאָגיש. ער שילדערט דעם שרייבער אין רוים און אין צייט. דאָס מאַכט אונדז קלאָר די גאַנצע געשטאַלט. יעדע שטודיע איז געטיילט אין קאַ־פּיטלען, און אין יעדן קאַפּיטל גיט ער צו נייע שטריכן. אַזוי וואַקסט אויס פאַר די אויגן דער שרייבער און זיינע ווערק. ווי אַ משל קען מען אָנווייזן אויף דעם געבוי פון דער הירשביין־עסיי, בלויז נאָך די נעמען נאָך פון די קאַפּיטלען: אַריינפיר; דערזען טויט און געפרעגט אַ קשיא; געוואַנדערט איבער ישיבות און געוואָרן אַ העברעיִשער משורר; דער העברעיִשער דראַמאַטורג און דער „משורר המרתף"; סימבאַלישע פּיעסן מיט אומקלאָרע ניגונים אין ייִדיש; רעזשיסאָר, שוישפּילער, און לאַסט־טרעגער פון ערשטן בעסערן ייִדישן טעאַטער; די טעמפּעראַמענטפולע אַב־טיטעזע: הירשביינס תורה, עבודה און ראַזשינקעס מיט מאַנדלען; דער וועלט־רייזנדיקער; דער ראָמאַניסט; עפּעס פאַרטרעט און די אונטערשטע שורה. יעדער קאַפּיטל איז אַרומגערעדט בפרטיות. און דער סך־הכל פון

אַלע שילדערונגען און פּירושים גיט אונדז אַ פולשטענדיק בילד פונעם שרייבער און זיינע ווערק, ווי באַטאַשאַנסקי זעט אים. אַזוי איז מיט ווייסנבערגן און בערגעלסאָנען, מיט נאָמבערגן און יעדן איינעם.

אַלע שטודיעס אין דעם בוך זענען אינטערעסאַנט און באַלערנדיק. מער ניי אין די אויסטייטשונגען זענען די שטודיעס: וועגן באַריישאָן, ווו ער ווייזט אונדז דעם דיכטערס טראַגישן וועג און זיינע ראַנגלעניש; וועגן בימקאָ, ווו באַטאַשאַנסקי שילדערט בימקאָס פּאָעטישקייט און זיין פּסיכאָלאָגיע; און וועגן ש. מיללערן, ווו מיר זעען מיללערן אין זיין אַנט־וויקלונג ווי אַ רעאַליסט און נאַטוראַליסט, ווי אויך אין זיינע אָפּנייגן, ווי אַ סימבאָליסט.

דאָס וויכטיקסטע אין באַטאַשאַנסקי־בוך זענען עטלעכע פּרטים, וואָס זענען אַ סך מער ווי פּשט. באַטאַשאַנסקי פירט אַרויס די העכסטע דער־גרייכונגען ביי יעדן שרייבער. ער ווייזט אונדז די שאַטנדיקע זייטן פון ווערק, די שוואַכקייט פונעם שרייבער, טייל מאָל זיין טראַגיזם. און דאָך שטערט עס אים נישט צו געפינען דעם אויבנאָן פאַר ווערק אָדער טיילן פון ווערק, וואָס זענען עס ווערט. ער שטעלט אַוועק דעם שרייבער אין דער געהעריקער ראָם און געפינט פאַר אים דאָס פּאַרדינטע אָרט אין דער ליטעראַטור. דאָס איז שוין מער ווי פּשט און פּירוש. און דאָס איז, פאַרשטייט זיך, דאָס שווערסטע אין דער קריטיק. קריטיק מיינט נישט, אַז מען דאַרף מיט אַלץ מסכים זיין. אָבער ווי אַזוי דער קריטיקער קומט צו זיינע מסקנות, — דאָס איז דאָס ווערטפולסטע אין דער קריטיק. אין דעם פּרט איז באַטאַשאַנסקיס בוך „פּשט" אַ גוטער באַלערנדיקער ביי־טראָג צו אונדזער קריטיק — סיי מיט זיין זאַכלעכער קאָנסטרוקציע און סיי אין זיין זאַכלעכן מעטאָד.

ש. ניגער (ניו־יאָרק)

דער קריטיקער וואָס הייבט אַרויס דאָס שעפערישע

טייערע פריינט און קאָלעגן:

כ׳דאַנק אייך פאַר אייער דערמאָנען מיך, אַז יעקב באָטאָשאַנסקי ווערט גאָר בקרוב אַ בן־ששים.

פאַר אייער נעמען אויף זיך די איניציאַטיוו אַרויסצוגעבן צו דער געלעגנהייט אַ שריפט, וואָס פריינט און חברים זאָלן האָבן אַ מעגלעכקייט צו באַגריסן דעם בעל־יובל — קומט אייך גאָר אַ באַזונדער יישר כוח.

כ׳פיל, אַז באָטאָשאַנסקי האָט אַ סך פריינט צווישן קאָלעגן־שרייבערס, נישט נאָר צווישן זיינע טאָג־טעגלעכע לייענערס, — כאָטש ער איז אַ ליטעראַטור־קריטיקער, נישט בלויז אַ פובליציסט, אַ פעליעטאָניסט, אַ דערציילער, אַ דראַמאַטיקער און נאָך און נאָך.

ער האָט אמתע פריינט צווישן אמתע שרייבערס, ווייל ער איז נישט פון דעם מין קריטיקער, וואָס האָט הנאה פון באַווייזן ווי שלעכט אַ שלעכט בוך איז. ער שרייבט מיט פרייד וועגן ווערק, וואָס זענען אַ קוואַל פון פרייד, ער ווערט באַגייסטערט פון די שאַפונגען און די שעפערישע מענטשן, וואָס באַגייסטערן אים. ער שרייבט וועגן אמתע שרייבערס מיט האַרץ נישט ווייל ער וויל זיי געפעלן, נאָר ווייל זיי געפעלן אים. ער לייענט זייערע ווערק מיט קאָפּ, ווייל זיי זענען ווערט מען זאָל צו זיי צולייגן קאָפּ. ער טיילט זיי אויס און דערמאָנט זיי ביי יעדער געלעגנהייט צו גוטן. דערפאַר רעכן איך, אַז זיי זענען אים דאַנקבאַר, און עס איז, דעריבער, גוט, וואָס איר גיט זיי אַ געלעגנהייט צו באַגריסן אים צו זיין 60סטן געבוירנטאָג.

די מער אויפריכטיקע צווישן זיי וואַרטן אויף אַזאַ געלעגנהייט. מעגן זיין אַפילו צווישן זיי אַזעלכע, וואָס זענען פון צייט צו צייט חושד, אַז דער קריטיקער, האָט פניות, אַז ער פירט חשבונות אָדער גאָר פּאָליטיק, — זענען זיי דאָך אין האַרצן צופרידן, וואָס מען פאַראינטערעסירט דעם עולם

לעזער מיט זייער שאַפן, וואָס מען העלפט אים עס באַנעמען און אָפּשאַצן, וואָס מען שאַפט אַרום דעם אַן אַטמאָספערע פון אינטערעס און סימפּאַטיע און, ענדלעך, וואָס מען לויבט זיי אַליין, — כאָטש נישט געגוג, פאַר־שטייט זיך.

מיר אַליין ווילט זיך גראַטולירן יעקב באַטאַשאַנסקין אי ווי אַ לעזער, אי ווי אַ שרייבער און — אַן אח לצרה.

ווי אַזעלכער וויל איך דאַנקען באַטאַשאַנסקין פאַר זיין האַלטן מיך אינפאָרמירט וועגן ווערק, וואָס איך אַליין האָב נישט באַוויזן זיי צו לייע־נען, — דערהויפּט וועגן ווערק פון יינגערע שרייבערס און גאָר באַזונדערס וועגן די, וואָס ווערן געשאַפן אין דרום־אַמעריקע. איך בין אַן אַנדערש מאָל מקנא מיין קאָלעגע, וואָס ער איז אַזאַ פילזייטיקער און אַזאַ פלייסיקער לעזער — און וואָס ער געדענקט אַלץ, וואָס ער האָט געלייענט. זיין בקיאות אין דער יידישער ליטעראַטור איז אין לשער. אָפט דוכט מיר, אַז ער גע־דענקט אַפילו דאָס, וואָס ער האָט אַליין געשריבן, — און ער איז דאָך איינער פון אונדזערע פּראָדוקטיוווסטע שרייבער — שיר נישט אויף אַלע ליטעראַטור־געביטן.

זכרון איז דעם קריטיקערס אַ וויכטיקע געצייג. און באַטאַשאַנסקי ווייסט ווי און ווען צו נוצן דעם כוח הזכרון, וואָס שליסט אין זיך אייך אויך די פעיקייט צו פאַרגעסן, און איז אַ סעלעקטיווער כוח.

ווי אַ קאָלעגע קריטיקער געפעלט מיר באַטאַשאַנסקי גאָר באַזונדערס דערפאַר, וואָס ער ווייסט, אַז נישט געקוקט אויף דעם מיין, וואָס דאָס וואָרט קריטיק האָט אין גריכישן מקור, מיינט עס נישט משפטן, נאָר עדות־זאָגן און וואָס כאָטש אין טאָג־טעגלעכן געברויך האָט עס געקראָגן דעם טייטש פון זוכן פעלערן, איז דעם קריטיקערס אמתע עובֿדה זוכן מעלות, געפינען זיי, וויסן ווי זיי צו שעצן און צו לערנען אַנדערע זיי טייער האַלטן.

מיר איז אויך צום האַרצן, וואָס ער טוט זיך נישט צופיל אַריין אין אַנטפּלעקן נייע טאַלאַנטן, ווייל ער ווייסט, אַז אַ סך וויכטיקער און איינ־טערעסאַנטער און פּרוכטבאַרער איז אַכטונג צו געבן אויפן טאַלאַנטפולן שרייבער און זען — און ווייזן אַנדערע — ווי ער אַליין אַנטפּלעקט זיך אין זיינע ווערק. אָט דאָס ווי איז אָפט פאַרבאָרגן, און דער לעזער, — פריער ווי אַלץ, דער קריטיקער לעזער — דאַרף, עס ערשט אויפדעקן. באַטאַשאַנסקי פלייסט זיך צו זיין אַן אויפדעקער, נישט דווקא אַן אַנט־דעקער. און ווי ווייט איך ווייס, גיט ער זיך אויך נישט אָפּ צופיל מיט „טרייבן פון טעמפּל" די מינץ־בייטערס און מינץ־פעלשערס. אויך דאָס איז

וווערט געלויבט צו ווערן. דער שעפערישער קריטיקער טוט מער אויף מיט ווערן דעם עכטן שרייבערס אַ מיטאַרבעטער, ווי מיט טרייבן און יאָגן פון ליטעראַרישן גאָרטן די, וואָס מען קאָן זיי סיי ווי נישט פאַרטרייבן און פאַריאָגן.

אָבער נישט נאָר פאַר די אייגנשאַפטן באַטאָשאַנסקיס, וואָס איך אַליין פרוווו זיי קולטיווירן, וואָלט איך וועלן זיין אויף דער שמחה, וואָס איר מאַכט לכבוד דעם יובילאַר, — איך וויל אים אָפּגעבן אַ מזל־טוב אויך פאַר די מעלות טובות, וואָס ער אַליין נאָר פאַרמאָגט, — און דאָס איז, זאָגנדיק עס בתכלית הקיצור, דער כוח זכרון, וואָס איך האָב שוין פריער דערמאָנט, די פּילזייטיקייט פון זיינע ליטעראַרישע אַקטיוויטעטן, דער אימפעט און די לייכטקייט פון זיין שרייבן, זיין צוגעבונדנקייט און ליבשאַפט צום יידישן וואָרט און זיין געהערן צו דער קליינער צאָל אַרגענטינער יידישע שרייבער, וואָס זענען אַרויס פון די לאָקאַלע גרענעצן און האָבן פאַרנומען אַן אָנגעזעענעם אָרט אין דער יידישער וועלט־ליטעראַטור.

גיט אים איבער, איך בעט אייך, מיין אויפריכטיקן גרוס.

אייער ש. ניגער

ג. סאַפּאָזשניקאָוו (בוענאָס־איירעס)

אונדזער ראש המדברים וראש הסופרים

יעקב באַטאָשאַנסקי איז דער אַלגעמיין־אָנערקענטער גייסטיקער וואָרטזאָגער פון ישוב, וועלכער האָט אין פאַרלויף פון איבער דרייסיק יאָר מיט זיין אַלזייטיקער אינטעלעקטועלער טעטיקייט אינספּירירט און באַפרוכפּערט אַלע קולטור־ און קונסט־מאַניפעסטאַציעס פון היגן יידישן לעבן. אַרגענטינע פאַרמאָגט היינט גאַנץ באַדייטנדיקע וואָרט־מייסטערס מיט פאַרדינסטן פאַר דער יידישער ליטעראַטור; אָבער באַטאָשאַנסקי איז ביי אונדז, צו זיינע זעכציק יאָר, די אויטאָריטעטע און פּאַטריאַרכאַלע פיגור, אַרום וועלכער עס גרופּירן זיך דער גרעסטער טייל יידישע שרייבער.

ער איז דער נישט־געקרוינטער הערשער אין דער מלוכה פון אַרגענטינער יידישלאַנד, און אין הענט, אין וועלכע די השגחה האָט אָנגעטרויט אַזאַ גאָט־געבענטשטע פעדער, איז זייער פּאַסיק דער סימבאָלישער צעפּטער.

יעקב באַטאָשאַנסקי, מיט זיין גרויסן קאָפּ און נאָך געגוג געדיכטער ציגיינערישער טשופּרינע צו די זעכציק, מיט זיין ברייטביייניקן ברוסט־

קאַסטן ווי אַ לייב וואָס אָטעמט מיט גבורה, קוקט מיט אַ מילדן, ווייכן און וואַרעמען בליק אויף מענטשן. אַ באַהעמיש־אַרטיסטישע נאַטור, וואָס פלאַטערט אומרויִק איבער אַלע געביטן פון דער ייִדישער ליטעראַטור און וואָס האָט אויסגעפּרווט און געשאַפן אין אַלע ליטעראַרישע זשאַנרען. לידער, דערציילונגען, דראַמעס, אַרטיקלען, עסייען, פּאָרטרעטן, זכרונות, ליטעראַרישע אָפּהאַנדלונגען, פעליעטאָנען, רייזע־באַשרייבונגען... אַן אַל־זייטיקער טאַלאַנט, וואָס האָט אפשר נישט דערגרייכט קיין שלימות אויף אַלע געביטן; אָבער וואָס האָט אויף אַלץ וואָס איז אַרויס פון אונטער זיין פעדער אַרויפגעלייגט דעם חותם פון זיין אייגנאַרטיקער פּערזענלעכקייט, פון זיין סאָלידן וויסן, פון זיין שאַרפזיניק־ייִדישן הומאָר און ליריש־קינסטלערישן חן.

יעקב באַטאַשאַנסקי דאַרף נישט קיין טעמע. צו וואָס ער רירט זיך צו ווערט אַן ענין, מאַטעריאַל פאַר שאַפונג און אינספּיראַציע, כחומר ביד היוצר אין וועלכן ער בלאָזט אַריין זיין רוח החיים. זיין „שפּיץ־פעדער" אַפילו איז צומאָל אַן אויפטו, און זיינע פעליעטאָנען זענען אָפט — זייער אָפט — אמתע מייסטערווערק.

ייִדן מעסטן די חשיבות פון אַ ישוב מיט דער מדרגה פון זיינע גייס־טיקע פירער. א נאָמען פון אַ צדיק פלעגט דערהויבן צו וועלט־רום אַן אומ־באַוווסט און פאַרוואָרפן שטעטל. אין דעם ליגט דער סוד פון עם הספר. יעקב באַטאַשאַנסקי איז צום גליק נישט קיין צדיק, ער איז נישט מער ווי אַ טעמפּעראַמענטפולער, גייסטרייכער און שאַפערישער מענטש, וואָס ברויזט מיט טאַלאַנט, און אָפט אויך מיט שטיפערישן אימפּעט פון אַ קינד געפעשטשעט פון דער נאַטור, וואָס קאָן זיין צאַרט און עלעגאַנט, גוט און שלעכט, באַשיידן און קאַפּריז, געדעכט און אומגערעכט... אַ מענטש מיט מעלות און חסרונות, ווי שאָטן־ליניעס אויפן לייוונט, וואָס מאַכן בולטער די גרונט־שטריכן פון זיין מענלעכן כאַראַקטער און פון זיין דינאַמישער נאַטור, וואָס האָט דערהויבן דאָס גייסטיקע לעבן פון ישוב און באַרייכערט די ייִדישע ליטעראַטור מיט באַדייטנדיקע ווערטן.

אין לעבן פון אונדזער ישוב ווירקט נישט נאָר באַטאַשאַנסקי דער שרייבער, נאָר אויך באַטאַשאַנסקי די פּערזענלעכקייט. און די ווירקונג פון אַזאַ גייסטרייכער, אַלזייטיקער און דינאַמישער פּערזענלעכקייט אינעם קולטור־לעבן פון לאַנד איז נישט ווייניקער ווערטפול ווי זיין בייטראַג פאַר דער ייִדישער ליטעראַטור.

אָן באַטאַשאַנסקין וואָלט אונדזער ישוב פיל אָרעמער געווען. עס עמאָציאָנירט און באַגייסטערט זיין טעמפּעראַמענטפול לעבעדיק וואָרט און עס הערן און לייענען באַטאַשאַנסקין אַפילו די, וועלכע זיינען מיט אים נישט מסכים. און דעריבער איז ער מיט רעכט אונדזער ראש המדברים און ראש הסופרים.

א. סוצקעווער (תל־אביב)

דריי ביימער

פאַר יעקב באָטאָשאַנסקין

ווער ביסטו, פּאַלמענצווייג, דיין גרין
באַקאַנט איז מיר, באַקאַנט...
— איך בין געווען, איך בין, איך בין
אַ צווייג אַ כיראָמאַנט.
ייִנגל, גיב דיין האַנט.
איך גיב, איך גיב, און איבער מיר
זינגט דער כיראָמאַנט:
— ייִנגל, ס׳גייען אין דיין האַנט
באַזונדערע דריי וועגן.
איינער — צו אַ ראַבינע
אָנגעטאָן אין רעגן.
דער צווייטער שטעלט זיך אָפּ אין שניי
אַנטקעגן אַ בעריאָזע;
דער דריטער — ביי אַ פּאַלמעבוים
אין העמדעלעך אין ראָזע.
ייִנגל, ס׳איז די ראַבינע
דיין מאַמע, זע ווי רויט...
אין בעריאָזע וווינט דער טויט,
וואָס האָט געהייסן: טאַטע.
און אין פּאַלמע לעבט אַ גייסט,
וואָס האָט נאָך נישט קיין נאָמען.
ייִנגל, קלייב זיך אויס אַ בוים
און צי פון זיינע שטראָמען.

שלמה סוסקאָוויטש (בועונאָס־איירעס)

באַטאָשאַנסקיס באַגייסטערונג פאַר דער יידישער ליטעראַטור

יעקב באַטאָשאַנסקי שרייבט וועגן ליטעראַטור נישט בלויז אין זיינע אָפּהאַנדלונגען וועגן ביכער און שרייבער. וועגן וואָס ער זאָל נישט שרייבן ברענגט ער אַריין דעם ליטעראַרישן ביישפּיל. גלייך ווי די ליטעראַרישע שאַפונג וואָלט געווען דער איבערצייגנדיקסטער אַרגומענט. באַטאָשאַנסקי האָט ליב צו זאָגן, אַז קונסט איז עכטער און אמתער פונעם לעבן. דאָס לעבן איז כאַאָטיש: אַזויפיל קליינלעכקייטן עסן אויף דעם עיקר. ווען אין דער קונסט איז דאָס לעבן קאָנדענסירט. אַלץ איז דאָרט נויטיק און צילט צו עפּעס. נישטאָ דאָרט קיין צופעליקייטן. דעריבער איז קונסט נישט נאָר אינטערעסאַנטער פונעם לעבן, נאָר איז אויך עכטער און אמתער פונעם לעבן. דעריבער איז די יידישע ליטעראַטור פאַר באַטאָשאַנסקין נישט נאָר אַ שפּיגל פונעם יידישן לעבן נאָר איז דאָס עכטע און אמתע יידישע לעבן. דערפאַר איז ער אַזוי פאַרליבט אין איר און שטעקט אויך אונדז אָן מיט ליבע צו איר.

יעקב באַטאָשאַנסקי האָט ליב צו זאָגן, אַז דעם זין פון לעבן האָט קיינער נישט געפונען. ווייל קיינער ווייסט נישט ווו ער געפינט זיך. דאָך אָן אַנהאַלט אין לעבן מוז אַ מענטש האָבן. ער מוז האָבן אויף וואָס זיך אָנצושפאַרן. דער אַמאָליקער ייד האָט קיין אָנהאַלט אין לעבן נישט גע־דאַרפט זוכן. ער האָט עס געהאַט אין דער יידישער אמונה. פאַר אים איז זי געווען דער אַקס אַרום וועלכער זיין לעבן האָט זיך געדרייט. די אמונה איז געווען דער זיכערער פונדאַמענט פון זיין עקזיסטענץ. זי איז פאַר אים געווען די לופט וועלכע ער האָט געאָטעמט. דער היינטיקער ייד האָט אָט דעם פונדאַמענט פאַרלוירן.

דאָס איינציקע וואָס קען דעם היינטיקן יידן צוריק אומקערן צו זיין שורש איז די יידישע ליטעראַטור. אין דעם יידישן וואָרט קען מען נאָך געפינען געענוג פייער אויף צו דערוואַרעמען די קאַלטע און פוסטע יידישע היים, די קאַלטע און פוסטע יידישע גאַס. דעריבער קעמפט אַזוי באַטאָ־שאַנסקי, סיי פאַר דער יידישער ליטעראַטור, סיי פאַר אונדזער יידיש

לשון. ער פילט, אַז ווער עס טרייבט אַרויס ייִדיש פון אַ ייִדישער שטוב טרייבט אַרויס די ייִדישע שכינה, אַז ווער עס פאַרטרייבט די ייִדישע און העברעיִשע ליטעראַטור פון אַ ייִדישער שטוב פאַרטרייבט פון זיך דעם אייביקן שעפערישן ייִדישן גייסט.

פאַרשטייט זיך, אַז באַטאַשאַנסקי איז נישט דער איינציקער וואָס קעמפט פאַר דעם. ער איז אָבער צווישן די וואָס דערמאָנען עס אָפטער און וואָס מאָנען עס שטאַרקער.

באַטאַשאַנסקי איז אָבער נישט בלויז אַ מליץ יושר פון דער ייִדישער ליטעראַטור. ער איז אויך איר געטרייער רעפּערענט און קריטיקער. אויף דעם דינט אים זיין גיכע תפיסה, זיין שאַרפער קריטישער חוש און זיין פעיִקייט צו עקספּאָגירן קלאָר און מיט חן.

איינע פון די מעלות פון באַטאַשאַנסקיס אופן שרייבן איז זיין אַרומ־ריידן דעם ענין וועלכן ער באַהאַנדלט. אויבנאויפיק דאַכט זיך, אַז ער איב־פּאָרמירט בלויז. אין דער אמתן אָבער רעדט ער תמיד וועגן דעם איינ־דרוק וואָס דאָס באַהאַנדלטע ווערק האָט אויף אים געמאַכט. מיר זענען שטענדיק מער נייגעריק צו וויסן זיין מיינונג וועגן דעם ווערק ווי דעם ווערט פון דעם ווערק גופא. מען איז איבערצייגט, אַז זיין עסטעטישער חוש וועט נישט אָפּנאַרן. דערפאַר גלייבט מען אים אַזוי. ס׳איז אפשר אויך דערפאַר ווייל ער וויזט שטענדיק אַרויס אַ ריין פּערזענלעכן אינטערעס אין די העלדן און בילדער וועלכע ער באַהאַנדלט. דערפון דער ליידנ־שאַפטלעכער טאָן פון זיין שרייבן. ער איז קיין מאָל נישט קיין זייטיקער ביים באַהאַנדלען ווערק. ער איז שטענדיק אַ צד אין דער ליטעראַטור. די גרויסע מעלה דערפון איז וואָס ער מאַכט אויך זיינע לייענער פאַר צדדים אין דער ליטעראַטור. ער וועקט נישט נאָר זייער אינטערעס אין דער ייִדישער ליטעראַטור נאָר אויך זייער אַחריות פאַר איר. ער לערנט זיי נישט נאָר פאַרשטיין ליטעראַטור, נאָר אויך טיילן איר גורל.

איבער דרייסיק יאָר האָט באַטאַשאַנסקי באַגייסטערט דעם ייִדישן לייענער אין אַרגענטינע מיט די ייִדישע גייסטיקע שעפער און ייִדישע גייסטיקע שאַפונגען. נישט אַלע האָבן געוווּסט וואָס אַזוינס ליטעראַטור מיינט.

פרעגן היינט די סקעפּטיקער: וואָס איז געוואָרן פון דער גרויסער ליבע צום ייִדישן וואָרט וואָס באַטאַשאַנסקי האָט אויפגעוועקט אין ייִדישע הערצער? אַוודאי איז דער ענטפער נישט אין גאַנצן פריילעך. באַטאַ־שאַנסקי מעג אָבער שטאָלץ זיין אויף דעם וואָס ער האָט געטון און אויף דעם וואָס ער האָט דערגרייכט.

ל. סיגאַל (ניו־יאָרק)

באָטאָשאַנסקי דער באַגאַבטער זשורנאַ־ליסט און באַליבטער חבר

יעקב באָטאָשאַנסקי האָט פון אַ סך שטאַנדפּונקטן פאַרדינט אַז אין זיין יובל זאָל זיך באַטייליקן די גאַנצע יידישע געזעלשאַפטלעכקייט פון אַלע לענדער אין דער וועלט, באַזונדערס זאָלן זיך אין זיין יובל באַטייליקן די יידישע געזעלשאַפטלעכע כוחות אין מדינת ישראל און אין די אַמערי־קאַנישע לענדער, מיט וועלכע דער חשובער יובילאַר איז שוין אַ סך יאָרן פאַרבונדן מיט האַרץ און מיט נשמה.

יעקב באָטאָשאַנסקי ווערט מיט רעכט באַטראַכט אַלס איינער פון די באַגאַבטסטע יידישע פּובליציסטן וואָס מיר האָבן אין דער איצטיקער צייט. זיין אופן פון רעאַגירן איבער אַקטועלע פּאַסירונגען אין יידישן לעבן איז שטענדיק אָנרעגנדיק און באַלערנדיק.

באָטאָשאַנסקיס איינגעוואָרצלטקייט אין יידיש לעבן, אין דער יידי־שער ליטעראַטור און זיין פאַרבינדונג מיט יידיש געזעלשאַפטלעכע און נאַציאָנאַלע טעטיקייטן רופט שטענדיק אַרויס גרויס דרך־ארץ און טיפע אָנערקענונג צו אים.

דער שרייבער פון די שורות האָט געהאַט אַ געלעגנהייט צו באַאָ־באַכטן דעם יובילאַר אין זיין טאָג־טעגלעכער טעטיקייט זייענדיק אין בוע־נאָס איירעס אויף אַ באַזוך אין יאָר 1953.

נישט קוקנדיק אויף דעם וואָס די וואָס האָבן נישט קיין נאָענטע פאַרבינדונג מיט באָטאָשאַנסקין קענען ביי דעם ערשטן איינדרוק דענקען אַז זיי האָבן פאַר זיך אַ מענטשן פון שטרענגקייט און אָפּטמאַל שטייפקייט אין האַנדלונג און באַציִונג, ווערן אָבער אַלע שנעל איבערצייגט, אַז באָ־טאָשאַנסקי איז אַ ליבער, האַרציקער מענטש ביי וועמען פריינטשאַפט און חברשאַפט שטייט אויף דעם ערשטן אָרט פון אַלע גוטע מידות וואָס ער באַזיצט.

זייענדיק אין אַרגענטינע האָב איך זיך איבערצייגט אַז חבר באָטאָ־

שאַנסקי איז אַ זייל פון אַלץ וואָס איז פאַרבונדן מיטן ייִדישן געזעלשאַפט־לעכן לעבן און מיט אַלץ וואָס איז פאַרבונדן מיט ייִדישע קולטור און דערציִונג.

זעלטן אַז עס ווערט אין בוענאָס איירעס געהאַלטן אַ וויכטיקע פאַר־זאַמלונג אַז באַטאָשאַנסקי זאָל דאָרט נישט זיין און זיין וויכטיק וואָרט זאָל נישט געהערט ווערן.

צווישן די גרויסע מעלות וואָס באַטאָשאַנסקי באַזיצט אַלס שריפט־שטעלער און געזעלשאַפטלעכער טוער, באַטראַכטן מיר פאַר די גרעסטע מעלה זיין טיפן גלויבן אין דעם ייִדיש נאַציאָנאַלן און געזעלשאַפטלעכן לעבן און זיין גרויסע ליבע צו מדינת ישראל, צו דער ייִדישער ליטעראַ־טור און צו די קולטור אוצרות וואָס זענען פון אונדזער פאָלק געשאַפן געוואָרן אין לויף פון אַ סך דורות.

פון אַלץ וואָס מען לייענט פון באַטאָשאַנסקין, פון די רעדעס וואָס מען הערט פון אים, אויך אין פריוואַטע שמועסן, קריגט מען די איבערציי־גונג, אַז ער איז טיף פאַרוואָרצלט אין אַלץ וואָס טראָגט מיט זיך ייִדיש נאַציאָנאַלע און קולטור־אייביקייט, דערפאַר איז זיין ווירקונג אויפן ייִדישן ישוב אין אַרגענטינע פון אַ גאָר ברייטן פאַרנעם.

די שורות דאַרפן נישט באַטראַכט ווערן ווי אַ פולע אָפּשאַצונג וועגן דעם חשובן יובילאַר. באַטאָשאַנסקי פאַרדינט זיכער אַ ברייטערע אָפּשאַ־צונג מעגלעך אויך פון די וואָס האָבן די געלעגנהייט צו זיין נענטער מיט אים אין דער אַרבעט און צו קענען אים אינטימער באַאָבאַכטן.

דער שרייבער פון די שורות איז אָבער זייער צופרידן מיט דער גע־לעגנהייט צו קענען זיין איינער פון די וועמען עס איז צוגעטיילט געוואָרן דער כבוד כאָטש עפּעס צו זאָגן צו דער געלעגנהייט פון באַטאָשאַנסקיס 60־יאָריקן יובל, די שורות ווערן דערפאַר געשריבן מיט טיפער פריינט־שאַפט און חברשאַפט.

מיר ווינטשן חבר און פריינט באַטאָשאַנסקין אַז ער זאָל נאָך אַ סך יאָרן קענען פאָרזעצן זיינע פּרוכטבאַרע, ליטעראַרישע, געזעלשאַפטלעכע און קולטור־אַקטיוויטעטן. דאָס ייִדישע פאָלקס־לעבן, מדינת ישראל און די ייִדישע ליטעראַטור וועט זיכער פון דעם אַ סך געווינען.

מיר ווינטשן אויך דעם חשובן יובילאַר אַ סך פערזענלעכן גליק.

שלמה סיימאָן (ניו־יאָרק)

דער קריטיקער וואָס זעט נישט בלויז די שפּיצן נאָר אויך דעם הינטערגרונט

איך קען פּערזענלעך יעקב באָטאָשאַנסקין קרוב פינף און דרייסיק יאָר. איך האָב אים באַגעגנט אין בראַנזוויל ווען ער האָט פאַרבראַכט מיט אונדז, אַ גרופּע יידישע קנאַפּ באַוווּסטע שרייבער. איך האָב דעמאָלט גע־שריבן אין „טאָג״ דערציילונגען אונטערן פּסעוודאָנים „שלמה״. איך האָב שוין דעמאָלט געהאַט פון אים דעם איצטיקן איינדרוק. אַז איז אַ מענטש, וואָס האָט אַ טיפן גלויבן אין דער יידישער קולטור, איבערהויפּט אין דער יידישער ליטעראַטור, וואָס דאַרף איבערבויען דעם אַלטן יידישן לעבן און דאַרף ווערן דער „במקום״ פון דער יידישער רעליגיע און לעבנס שטייגער.

אַ נײַ בוך לידער, אַ נײַע נאָוועלע, אַ נײַ בוך עסייען, נײַן יעדע סקיצע און אַרטיקל, איז בײַ באָטאָשאַנסקין אַ גרויסע געשעעניש אין יידישן לעבן. אַ ציגל פאַר אַ וואַנט, אַ גאַנט פאַרן דאַך, אַ טשוועקל אויף אויפהענגען אַ בילד, אַ דיקער מאַסאָוועך זייל, אַלץ וועט צונויפּ קומען אין אויפשטעלן דעם בנין יידיש.

בײַ יעקב באָטאָשאַנסקין איז געבליבן דער ענטוזיאַזם און פרישקייט פון די ערשטע יידישע שאַפער פון דער יידישער ליטעראַטור. מען דאַרף לייענען דעם ערשטן באַנד פון אברהם רייזינס דערינערונגען כדי צו דער־פילן די פרייד, דעם ציטער, ס׳געפיל פון גרויס אויפטו, וואָס יעדער יידיש שרייבער האָט געהאַט, ווען ער האָט אָנגעשריבן אַ נײַ סקיצע, אַ נײַ ליד, אַ דערציילונג, אָדער אַפילו ווען ער האָט געמאַכט אַן איבערזעצונג. דאָס געפיל איז געקומען צו זיי נישט אינגאַנצן פון נאַיוויטעט, נאָר פון זייער טיפן גלויבן, אַז זיי בויען איבער דאָס יידישע לעבן. זיי האָבן געהאַט די גרויסע אמונה אַז זיי ברענגען אריין עפּעס נייס אין יידישן וועלט־באַנעם.

דאָס דאָזיקע געפיל און די אמונה זענען געבליבן בײַ יעקב באָטאָ־שאַנסקין ביז היינטיקן טאָג. דאָס איז דער מקור פון זיין ענטוזיאַזם, אימ־פּעט און אַרבעטסזאַמקייט. דאָס איז די סיבה, וואָס ער איז אַזוי טיף ערלעך אין זיינע אָפּשאַצונגען פון „גרויסע״ ביכער און „קליינע״ ווערק. דאָס איז די אורזאַך, וואָס ער זעט נישט נאָר די שפּיצן פון דער יידישער ליטעראַטור, ווי אַ סך פון אונדזערע קריטיקער, נאָר אויך די אונטערשטע שיכטן, די ברייטע באַזע — פון דער פּריזבע ביזן דאַך.

זיין שרייבן איז ביי אים נישט וואָכעדיק געוואָרן. ער האָט די געניט־קייט פון אַ פּראָפעסיאָנאַלן שרייבער און דעם ענטוזיאַזם און ערלעכקייט פון אַן אַמאַטאָר — אַ זעלטענע קאָמבינאַציע ביי אונדזערע פּראָפעסיאָ־נאַלע שומרים פון אונדזער פּרעסע. אָט איז אַ קליינער כאַראַקטעריסטישער אינצידענט.

עס איז געווען מיט אַ פופצן יאָר צוריק. יעקב באָטאָשאַנסקי איז גע־קומען צו אונדז אויף אַ „פּליִעדיקן״ באַזוך. פאַר זיין אָפּפאָרן האָט דער פּען־קלוב אַראַנזשירט אַ מסיבה פאַר אים. עס זענען געקומען אַ דרייסיק יִדישע שרייבער — דאָס זעמל־מעל פון אונדזער ניו־יאָרק. אַ סך האָבן גערעדט און כאַראַקטעריזירט די וואַריאירטע טעטיקייט פון גאַסט, שיינע רייד און גוטע רעדעס, אָבער אַמבעסטן געדענק איך די שלוס־רעדע פון יעקב באָטאָשאַנסקין. דאָס זענען געווען געציילטע ווערטער, אָבער נאָך איצט פיל איך דעם עמאָציאָנעלן דרוק פון יענע רייד:

— „איך זאָג אייך, אַז ווען איך האָב דערזען אין זאַל די קאָראַפייען פון דער יִדישער ליטעראַטור, וואָס זענען געקומען אַהער היינט מיר אָפּ־געבן כבוד, האָבן מיינע הייסע בעסאַראַביער בלוטן אויפגעקאָכט, און מיין האַרץ האָט אָנגעהויבן קלאַפּן פון פרייד און שטאָלץ. איך האָב געזאָגט צו זיך: זעסט, יענקל, ווער עס איז דאָ? נו, דו פאַרנעמסט שוין טאַקע אַ בכבו־דיקן אָרט אין דעם היכל פון דער יִדישער ליטעראַטור, אַנישט וואָלטן זיי דאָך נישט געקומען. און ביי מיר, חשובע קאָלעגן, איז די יִדישע לי־טעראַטור דער אָטעם פון יִדישן פאָלק, דער נס פון יִדישן לעבן. די יִדישע ליטעראַטור איז ביי מיר אַ באַוויז, אַז דער אַלטער בוים קען געבן נייע פּרוכט, פּרוכט וואָס דערפרישט גאָט און מענטש. און איך, יענקל, לויט אייערע רייד, בין איינער, וואָס העלפט דאָס וואַקסן פון בוים, גיב אַכטונג אויף די צווייגן, בלעטער און פּרוכט. זאָג איך אייך איצט, אין מיין גרויסער פרייד, אַז אייערע לויב־געזאַנגען וועלן נישט זיין קיין אומ־זיסטע. ביז איצט האָב איך זיי נאָך נישט אינגאַנצן פאַרדינט. אָבער איך וועל זיי פאַרדינען. ביי מיר זענען עס אונטערגעשריבענע וועקסלען, וואָס איך וועל סילוקן, אָדער „גוט־מאַכן״ ווי מען זאָגט דאָ ביי אייך אין די שטאַטן״.

ער האָט געהאַלטן וואָרט. וואָס פאַר אַ לויב־געזאַנגען מיר זאָלן איצט נישט זאָגן צו יעקב באָטאָשאַנסקין דעם פּובליציסט, נאָוועליסט, רעצענ־זענט, קריטיקער, ביאָגראַף, רעדאַקטאָר, כלל־טוער, קולטור־טוער און הייסער יִיד — וועלן עס נישט זיין קיין פּוסטע שבחים.

איך ווינטש אייך, מיין טייערער חבר ר׳ יעקב, אַריכת ימים ושנים, געזונט און אַ שעפערישע עלטער. צו אייער זיבעציק יאָריקן געבוירנטאָג, אין צען יאָר אַרום, זאָג איך צו אַ לאַנגע גרונטלעכע אַרבעט וועגן אייך, צו די רעדאַקטאָרן וועלן געבן פּלאַץ צי נישט.

יעקב פאַט (ניו־יאָרק)

לחיים, ר׳ יעקב, ביז 120 יאָר!

„יעדער יונגערמאַנטשיק איז היינט אַלט 50 יאָר״ — האָט אַמאָל געזאָגט מיינער אַ גוטער פריינט, דער געוועזענער מיניסטער פאַר ייִדישע ענינים אין אוקראַינע פאַר דער באָלשעוויסטישער איבערקערעניש, ד״ר משה זילבערפאַרב, ווען מען האָט געפייערט זיין 60־יאָריקן יובילייִ אין וואַרשע. היינט זאָגט מען דאָ, ביי אונדז אין אַמעריקע, אַ ביסל אַנדערש: יעדער בעל־יובל איז היינט אַלט לכל הפחות 70 יאָר. ווי באַקאַנט, האָבן מיר שוין 80־יאָריקע בעלי־יובל און אויך 90־יאָריקע, — ביז 120 יאָר.

לויט זיין שפּערישער ענערגיע, לויט זיין שפּרודלדיקייט, האָט יעקב באַטאַשאַנסקי געדאַרפט אַלט זיין וועיט פון 50 יאָר. פּראַוועט מען שוין אָבער זיין 60־יאָריקן יובילייִ, עס איז פאַר מיר אַ פאַרגעניגן און אַ כבוד צו זיין אַ שטיקל מחותן, אַפילו פון דער ווייטנס, אויף דער באַטאַשאַנסקי־שמחה.

איך האָב געקענט יעקב באַטאַשאַנסקין נאָך איידער איך האָב אים געקענט פּערזענלעך. איך האָב מיט אַ גרויסן אינטערעס און פאַרגעניגן געלייענט אַלץ, וואָס איז דערשינען אין ביכער פון זיין פעדער און זייער, זייער פיל פון זיינע אַרטיקלען אין דער פּרעסע, אין אונדזערע זשורנאַלן. קודם כל, האָב איך אַ גרויסן דרך־ארץ פאַר זיין קינסטלערישן טאַלאַנט. ערגעץ־ווו האָט ער געשריבן, אַז זיין חלום איז געווען צו ווערן אַ באַ־לעטריסט. אויף דערווייל איז ער געוואָרן אַ זשורנאַליסט. דער יסוד פון זיין אַרבעט איז געווען טעאַטער־קריטיק, אַגב אורחא איז ער אָבער גע־וואָרן אַ ליטעראַטור קריטיקער. מיט דעם האָט ער נאָך ווייט נישט אויס־געררעכנט אַלע זיינע ליטעראַרישע פאַכן און געביטן. ער האָט פאַרגעסן צו דערמאָנען זיינע פּובליציסטישע אַרבעטן, זיינע רייזע־באַשרייבונגען, ביל־דער און עסייען, זיינע הומאָריסטישע פעליעטאָנען, און דערצו נאָך זיין שעפערישע געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט אויפן געביט פון דער ייִדישער קולטור, פון ייִדישן בוך.

יעקב באַטאַשאַנסקי איז נישט קיין מושלם, וואָס קען אַלץ צו ביס־לעך. ביין, ער קען אַ סך זאַכן, אָבער ער קען זיי גרינטלעך. ער קען וועגן

פֿאַרשיידנס שרייבן, אָבער — פֿולקאָם. זיין סטיל, זיין אינהאַלט, זיין נוסח איז שטענדיק אָריגינעל, געשליפֿן, טרעפֿט אין פֿינטל.

עס ליגט מיר גוט אין טעם יעקב באָטאָשאַנסקיס בוך עסייען וועגן זיין רייזע אין ארץ־ישראל. איך האָב דאָס בוך נישט נאָר געלייענט, נאָר פּשוט געלערנט ערב מיין רייזע אין מדינת ישראל.

עס זענען דאָ ענינים, פֿאַר וועלכע יעקב באָטאָשאַנסקי שטייט שטאָל און אייזן פֿאַר וועלכע ער איז אַ קעמפֿער, און דאָס זענען ענינים, וואָס זענען אויך מיר נאָענט צום האַרצן — יידישע קולטור, יידישער לשון, יידיש לעבן בכל תפוצות ישראל, בכל אתר ואתר.

איך האָב אַ טיפֿן געפֿיל פֿון דאַנקבאַרקייט צו יעקב באָטאָשאַנסקין פֿאַר זיין הברשאַפֿט און ברודערשאַפֿט בעת איך בין געווען אין אַרגענ־טינע אין שליחות פֿון אַלוועלטלעכן יידישן קולטור־קאָנגרעס. צו דער גע־לעגנהייט פֿון זיין 60־יאָריקן יובילײ וויל איך אויסדריקן מיין דאַנק צו אים פֿאַר יענער מיטאַרבעטערשאַפֿט און פֿירערשאַפֿט אין די וואָכן פֿון מיין שליחות.

עס איז גוט אין אַ חברשער יום־טובדיקער מסיבה צו מאַכן קידוש מיט יעקב באָטאָשאַנסקין. טו איך עס פֿון דער ווייטנס. לחיים, באָטאָ־שאַנסקי! ביז 120 יאָר — אַזוי פֿריש, אַזוי שפּרודלדיק, אַזוי שעפֿעריש, ווי צו אייער 60־יאָריקן יובילײ!

ל. פֿיינבערג (ניו־יאָרק)

באָטאָשאַנסקי דער קריטיקער

פֿון אַלע מינים ליטעראַרישן שאַפֿן איז די מערכה פֿון אַ קריטיקער ביי יידן אפֿשר די אומדאַנקבאַרסטע. דער קריטיקער איז שטענדיק אונ־טערגעוואָרפֿן דער שאַרפֿסטער קריטיק מצד זיינע קריטיקירטע און אָפֿט־מאָל באַעוולטע קאַלעגן, וואָס דערוואַרטן פֿון אים רק לויב־געזאַנגען און קיין שמץ קריטיק.

אָבער נישט געקוקט דערויף, וואָס די דאָליע פֿון קריטיקער ביי יידן איז נישט פֿון די, וואָס מען דאַרף מקנא זיין, האָבן די מערסטע יידישע קריטיקער שטאַרק געזינדיקט קעגן די קאָלעגן־שריפֿטשטעלער דערמיט, וואָס די מערסטע פֿון זיי האָבן זיך על פּי רוב באַשעפֿטיקט מיט שטעלן „אָטמיעטקעס" און נישט אַריינצודרינגען אין דעם עצם ווערק פֿון געגעבענעם שריפֿטשטעלער.

יעקב באָטאָשאַנסקי האָט אויפֿן געביט פֿון קריטיק און עסיי שטענדיק באַוויזן אַריינצולעבן זיך אין דעם עצם ווערק פֿון דעם שריפֿטשטעלער, וועמענס בוך ער האָט קריטיקירט. ער איז שטענדיק געווען אין דער בחינה פֿון אַ טאַלאַנטפֿולן שוישפּילער, וועלכער האָט בפּירוש איבערגעלעבט די ראָלע פֿון „האַמלעטן״ בעת ער האָט די דאָזיקע ראָלע געשפּילט — און דאָס איז, לפֿי עניית דעתי, גאָר אַ הויכע מדרגה, וואָס גאָר ווייניק קריטיקער האָבן ביי אונדז דערגרייכט.

צו זיינע זעכציק יאָר ווינטש איך מיין טייערן פֿריינט יעקב באָטאָשאַנסקין נאָך פֿיל־פֿיל יאָר פֿון שפּעדיקער, שעפֿערישער אַרבעט אויף דעם געביט פֿון יידישער ליטעראַטור־קריטיק. זיינע ביז־איצטיקע דערגרייכונגען זענען באמת אַ גלאָררייכער מאָנומענט פֿון אַ „שומר על החומות״, וואָס האָט געהאַלטן וואָך דאָס אויג און טרוקן דעם פּולווער. זאָל ער אונדז נאָך לאַנג־לאַנג לעבן און געזונט זיין.

משה קנאַפּהייס (בוענאָס־איירעס)

יעקב באָטאָשאַנסקים שעפֿעריש־קריטישער מעטאָד

יעקב באָטאָשאַנסקי שטעלט מיט זיך פֿאָר אין דער יידישער ליטעראַטור אַ קוואַליקן ליטעראַרישן באַרגשטראָם. מען קען אים קיינמאָל נישט מיד ווערן צו הערן, צו לייענען. און אַז איר וועט זיך איינהערן אין זיין לשון, וואָס וועט זיך אייך ערטערווייז אויסווייזן, אַז עס איז אַ שפּרינגען איבער שטיינער, וועט אָבער באַלד אויפֿגיין פֿאַר אייך יענץ ברייטברוסטיקע צעכוואַליעט געזאַנג פֿונעם לויפֿנדיקן באַרגשטראָם איבער שטיין און שטרויכל; יענץ געזאַנג, וואָס טראָגט זיך פֿונאַנדער מיט זיין עכאָ אין די אַרומיקע בערג און גרייכט אייך און פֿאַנגט אייך מיט זיין מערקווירדיקן וווּנדערפֿולן באַרגשטראָמיקן מתיקותדיק־איינוויגנדיקן געקלאַנג.

יעקב באָטאָשאַנסקי געהערט צו די אַלזייטיק באַגאַבטע פּענמענטשן, וואָס שפּילן אויף אַלע אינסטרומענטן פֿון דער שרייבערישער קונסט. ער איז פֿילזשאַנערדיקער און פֿילגאַמיקער שרייבער און אין יעדן זשאַנער איז ער נישט ווי קיין אורח, נאָר ווי אַן אייגענער — ביי זיך אין דער היים. אַלזייטיק־טאַלאַנטירטע שרייבער זענען דאָ ביי אונדז נישט ווינציק.

כמעט יעדער פון זיי האָט איינעם בלויז אַ באַליבטן זשאַנער. די איבעריקע זענען בלויז ביישאַנערן, נעבנזאַכן. באַטאָשאַנסקי געהערט צו די, וואָס אין יעדן זשאַנער, צו וועלכן זיי רירן זיך צו, ווייזן זיי אַרויס באַהאַוונטקייט, געניטשאַפט, אויפטוערישקייט, גלייך ווי זיי וואָלטן זיך אַ גאַנץ לעבן געווען אָפּגעגעבן נאָר מיט דער איינער שרייבפאָרעם, מיט דעם איינעם זשאַנער.

ניט אַלע, פאַרשטייט זיך, קענען באַהערשן אַ סך אופנים פון שרייבן. פשוט דערפאַר, ווייל יעדער זשאַנער פאָדערט זיין באַזונדער לשון, וואָס איז נאָר אים אייגנטימלעך. די פובליציסטיק למשל איז געקנעטן פון אַ גאַנץ אַנדערן שפּראַכשטאָף, ווי די פּראָזע, צי עסייִסטיק. אַפילו דער עסיי, ניט דער ליטעראַטור־קריטישער, נאָר ליטעראַרישער, וואָס איז נענטער צו דער שיינער ליטעראַטור, האָט זיך זיין אייגענע אידיאָמאַטישע באַזונדערקייט, זיין אַנדערשדיקן וואָרטאָפּקלייב. די שפּראַכמיטלען פון דער מעשׂה זענען לחלוטין אַנדערע, ווי די פונעם ראָמאַן, צי נאָוועלע, כאָטש זיי געפינען זיך שוין אויף דער דירעקטער ליניע נאָענט צו דער פּראָזע. יעדער זשאַנער האָט ניט בלויז זיין באַזונדערן שרייבערישן נוסח און פאָרעם, אינהאַלט און סטיל, נאָר אויך זיין אייגענע שפּראַך, וואָס מאַכט דעם געגעבענעם זשאַנער פאַר אַזאַ און ניט פאַר קיין אַנדערן.

באַטאָשאַנסקיס פובליציסטיק איז דערפאַר אַזאַ אָנצינדיקע, ווייל זי האָט אין זיך עלעמענטן פון פּראָזע. זיין ליטעראַטור־קריטיק איז דערפאַר אַזאַ פאַרביקע און געפילפולע, ווייל זי פאַרמאָגט אין זיך עלעמענטן פון ליטעראַרישן עסיי. אין זיינע רייזע־בילדער זעט מען אַ באָאַבאַכטונג־פעיִקן אויג, אַ שאַרפן קוק פון אַ קינסטלער, וואָס קען אַרויספאַנגען מיט דער ווענדקע פון זיין אינטויִטיוון אויפנעם און אַרויסשפּיל די כאַראַקטעריסטישע מאָמענטן און שטריכן, וואָס שאַפן און גיבן איבער די אייגנאַרטיקייט, דאָס וועזנטלעכע פונעם באַשריבענעם אָרט, געגנט, שטאָט, לאַנד און סביבה.

אין זיינע דערציילונגען (1), וואָס ס'איז מיר ניט לאַנג אויסגעקומען צו לייענען, פלאַטערט אַרום אַ גליִענדיקער אָטעם פון הילפלאָז זוכנדיקע מענטשן, פון מענטשן, וואָס קענען זיך ניט געפינען אין לעבן און וואַנדערן אַרום ביים ברעג פון די אָנלויפנדיקע לעבנס־כוואַליעס, ווי ביים ברעג פון תהום, אין אומפאַרזיכטיקן וואקל און זיי קענען אַראָפּפאַרזינקען אין די ענדלאָזע טיפענישן פון דער פאַרפאַלנקייט.

אין איין דערציילונג (2) אַ קורצע, קומען פאָר צוויי טויטפאַלן. איינער הענגט זיך און דער צווייטער שיסט זיך. צוויי מענטשן פאַרענדיקן זייער

(1) „פוןביידע זייטן ים". פאַרלאַג „אויפגאַנג" ב. איירעס, 1928.
(2) „ברוך און נאַסטאַסיאַ" די ערשטע דערציילונג אין זעלבן בוך

לעבן אויף אַ געגוג אומבאַרעכנטן אופן. דאָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דער יוגנטלעכקייט פונעם מחבר, וואָס האָט די דערציילונגען געשריבן אין עלטער פון 30 יאָר אַן ערך, ווען דער מענטש שפּילט זיך נאָך מיטן אייגענעם לעבנס־גורל, מיט דער לייכטזיניקייט פון נישט וויסן וואָס פאַר אַן אוצר ער פאַרמאָגט אין זיינע הענט און פאַרטכלעוועט אים אָפט אין ניוועץ.

אָט דעם דערציילערישן אָטעם פון אַ קינסטלער גליט ער אַריין אין זיין פּובליציסטיק, און זיין ליטעראַרישער קריטיק, וואָס איז ביי אים מער ווי בלויז דאָס, וואָס עס ליגט אונטערן דאָזיקן באַגריף. נעמט למשל באַטאַשאַנסקיס „פּירושים אויף יידישע שרייבער" אין זיין בוך „פּשט" (3). זיי זענען נישט בלויז — ווי באַצייכנט אין אונטערטיטל און אריינפירוואָרט פונעם מחבר — אויסטייטשונגען פון די ווערק פון די באַהאַנדלטע שרייבער, נאָר אויך פון גאָר אַן אַנדער מין, אַ מין באַזונדערן שעפערישן אָפּצוויליג, וואָס מען טרעפט נישט גאָר אָפט אין אונדזער ליטעראַטור־קריטיק. איך וואָלט עס אָנגערופן קריטישע שילדערונגען — געוויזן דעם שרייבער דורך זיין ווערק. דאָס ווערק באַקומט אַזוי אַ נאָך אַ צווייטן תיקון: ווערק פלוס שרייבער, וואָס איז אינגאַנצן עפּעס אַנדערש ווי אַ ביאָגראַפישער ראָמאַן; ווען אַ שרייבערישער געשטאַלט, וואָס איז געבויט צוממיינסטן אויפן פאַקטנשטאָף פון באַזונדערע עטאַפּן אין לעבן פונעם שרייבער העלד.

אָט דער פריער אָנגעוויזענער אופן איז בדרך־כלל באַטאַשאַנסקיס שעפעריש־קריטישער מעטאָד. נישט צו נעמען דעם שרייבער אָפּגעזונדערט פון זיין ווערק, ווי דאָס ווערק אַן פאַר זיך, אָפּגעטיילט פונעם שרייבער. אינעם סינטעז פון שרייבער און ווערק ווערט געבוירן, ווערט איבערגעשאַפן דאָס קינסטלערישע קריטישע בילד.

די ראַמען פון די ליטעראַטור־קריטישע אויפגאַבן זענען אין דעם פאַל אַ סך מער אויסגעברייטערטע. די גרענעצן פון בלויזן אויסטייטשן אַ שרייבער זענען דאָ נישט אַזעלכע באַגרענעצטע. באַגלייכט מיטן אויסטייטשן ווערט אויך געוויזן דער שרייבער; ווערט אַרויסגעבראַכט דער אינטימער פאָרטרעט. ער ווערט פאַר אונדז אויף פאַרגעשטעלט און כאַראַקטעריזירט אין זיין שרייבערישן מהות.

אין דעם דריקט זיך אויס באַטאַשאַנסקיס באַזונדערקייט ווי אַ ליטעראַטור־קריטיקער. ער זעצט זיך נישט צו, ווי נישט איין קריטיקער, ווי אַ מלמד מיטן טייטל: וידבר און ער האָט גערעדט... באַטאַשאַנסקי גייט

(3) דערשינען אין 1953 אין בוענאָס איירעס.

מיטן שרייבער פוסטריט. ער גרייכט אָבער איינצייטיק אין דער טיף, אינעם פסיכאָלאָגישן דערגרונטעוועז זיך צו דער פערזענלעכקייט פונעם שרייבער, צו דער שרייבערישער מיסטעריע, וואָס — ווער עס קען — לייענט עס אַרויס פון צווישן די שורות. באַטאָשאַנסקי לייענט דעם שרייבער אַרויס פונעם ווייסן, פון די צווישנשיידן, פון צווישן איין שורה און דער אַנדערער. מיר האָבן דאָ אין אים נישט בלויז אַ מענטשן־קענער נאָר אויך אַ טיפן שרייבער־קענער.

*
**

די גייסטיקע שעפערישקייט פון אַ קינסטלער ווייסט נישט פון קיין מידקייט. זי איז פונקט ווי דער באַרגשטראָם: וואָס מער זי פליסט אָפּ אַלץ מער קומט איר צו. זי איז דערמיט געגליכן צו דער ליבע וואָס שעפּט זיך נישט אויס, וואָס ווייסט נישט פון קיין אויספעל. און ביידע — אי דאָס גייסטיקע שאַפן, אי די ליבע־זוימען — באַזיצן די זעלבע כאַראַקטעריסטישע אייגנשאַפטן, וואָס דאָס בלוט ביים מענטש. מען צאַפּט אָפּ ביי אַ בלוטגעבער צען סענטימעטער בלוט און באַלד קומט אים צו טאָפּלט. די גייסטיקע שעפערישקייט ביי אַ שרייבער קען אָנהאַלטן אַ גאַנץ לעבן אין איר פרישקייט.

צום זעכציקיעריקן יובל פונעם פערציקיעריקן ליטעראַרישן בעל־יובל לאָמיר אים ווינטשן, יעקב באַטאָשאַנסקין, אַז זיין געבענטשטע שעפערישקייט און שעפערישע פּרוכטבאַרקייט זאָל זיך קיינמאָל נישט אויסשעפּן. זי זאָל זיך כסדר באַנייען און זיין ווייטער אויף לאַנגע־לאַנגע יאָרן דער שטאָלץ און סטימולירנדיקער כוח פון דער באַנייטער אויפשטייגנדיקער יידישער ליטעראַטור אין אַרגענטינע.

עס וואָלט געווען גלייך אָנצושרייבן אַן אַרטיקל צו דער געלעגנהייט איצט אַ זייער שווערע הלכה: זיך איבערצוקלייבן אין אַן אַנדער דירה אין פון פריינט באַטאָשאַנסקיס ליטעראַרישן יום־טוב, אָבער גראָד האָב איך די נענטסטע טעג. אונטער אַזעלכע בהלה־אומשטענדן קאָן איך נאָר צושיקן אַ קורצע באַגריסונג צום ריִרעוודיקסטן און פּילזייטיקסטן שרייבער אויף יידיש אין דרום־אַמעריקע.

יעקב באַטאָשאַנסקי האָט אַלעמאָל וואָס צו זאָגן, און פאַר אַ זשורנאַליסט האָט ער אַ סך וויסן, אָבער ער איז מער ווי אַ זשורנאַליסט, און זיינע ביכער אויף פאַרשיידענע געביטן באַווייזן דאָס.

לאָמיר דערלעבן צו זיין ווייטערדיקן יובל און האָפן אַז יעמאָלט וועט קומען מצדי אַ געהעריקע אָפּשאַצונג.

א. א. ראָבאַק

מלך ראַוויטש (תל־אביב)

באָטאָשאַנסקי

און אָט איז שוין יעקב באָטאָשאַנסקי אַ זעכציקער. 1895־1955. דער חשבון שטימט. אין אַ שטעטל אין בעסאַראַביע האָט זיך עס אָנגעהויבן — אָט דאָס ברויזנדיקע לעבן און עס האָט געברויזט איבער אָדעס און בער־לין און ווין און בוענאָס איירעס און וואַרשע און מדינת ישראל פאַר און אין סאַמע בראשית און ניו יאָרק און ווידער בוענאָס איירעס און כסדר ווידער בוענאָס איירעס. ווייל מיט אָט דער ברויזנדיקער יידישער שטאָט איז דאָס לעבן און דאָס שרייבן פון יעקב באָטאָשאַנסקין פאַרבונדן. נישט גלאַט אַזוי פאַרבונדן — נאָר גורלדיק געבונדן. ער איז אַ שטיק געשיכטע פון אָט דעם יישוב. שיר נישט אַ העלפט פון זיינע יאָרן האָט ער אין אַרגענטינע אָפּגעלעבט און דאָס איז דאָך אויך כמעט אַ העלפט פון די יאָרן פון דעם עלטער פון דעם יישוב — פון יידישן שטאַנדפונקט — בכלל.

און די צייט האָט זיך איין איינציקע טבע: מעג עס זיין אַ שטיל לעבן אָדער אַ ברויזנדיק לעבן, ווי דאָס לעבן יעקב באָטאָשאַנסקיס, מעג עס זיין אין אַ שטעטל אין בעסאַראַביע, אָדער אין אַזאַ דינאַמישע שטאָט, ווי עס איז בוענאָס איירעס — זי, די צייט, גייט. און עס אַרט זי אַפילו נישט, וואָס מען האָט איר — דורך דעם מויל פון אַזאַ גאון ווי אַלבערט איינ־שטיין — אָנגעזאָגט, אַז זי איז נישט מער ווי אַ רעלאַטיווער באַגריף, אַ פערטע דימענזיע — זי טוט זיך אירס, זי גייט. מוז מען זיך אָפּשטעלן — נאָך די זעקס וואָכעדיקע צענדליק — און זאָגן דעם חבר, וואָס האָט שווער און ערלעך אָפּגעהאָרעוועט אויפן יידישן פעלד פול מיט שטיינער און גרודעס פולע זעקס צענדליק — אַ גוט שבת צום זיבעטן צענדליק. און שווער האָט באָטאָשאַנסקי געהאָרעוועט. אַן עדות איז קודם כל אַ פּאָליצע מיט ביכער. דערציילונגען און ראָמאַנען און דראַמעס און זכרו־נות און קריטישע אָפּהאַנדלונגען און פּאָרטרעטן פון שרייבער און אַ פּאָפּולערע געשיכטע פון דער יידישער ליטעראַטור און אומצאָליקע אַר־טיקלען, אַזוי צאָלרייך ווי די זיתים־פּרוכט אויף אַן אַלטן זיתים־בוים אין גליל העליון... איך האָב מיט אַ כוונה געבראַכט דעם דאָזיקן ישראלדיקן פאַרגלייך, ווייל עס איז יום טוב־שטימונג און באָטאָשאַנסקי האָט ליב,

אַז מען דערמאָנט ארץ ישראל. דאָס אַלץ איז אין דער פּאָליצע פון ביכער און כתבים בכלל. אָבער נאָך אַ העלפט פון דער פּערזענלעכקייט באָטאָשאַנסקי וועט מען דאַרפן זוכן אין דער לופט, ווו זיינע טויזנטער און אָבער — טויזנטער רעדעס זענען אַרייך פיזיש און אין די הערצער פון זיינע אומצאָליקע צעהערער־פּאַרערער, ווו זיי זענען אַריין גייסטיק.

באָטאָשאַנסקי האָט דערצויגן אַ דור ייִדן אין אַרגענטינע.

אַלע זיינע זשורנאַליסטישע יאָרן אין דער טאָג־צייטונג „די פּרעסע". דאָס איז זיין זשורנאַליסטישע פעסטונג. ער האָט זיך אָבער אויך באַטייליקט אין צענדליקער צייטונגען און זשורנאַלן איבער גאָר דער וועלט.

באָטאָשאַנסקיס גרויסע גייסטיקע תאווה איז מסביר צו זיין ענינים פאַר זיינע לייענערס. אָבער נישט סתם מסביר צו זיין — נאָר מסביר צו זיין דאָס, וואָס דער עולם דאַרף פאַרשטיין און נישט דאָס, וואָס ער וויל פאַרשטיין. אַזוי האָט פּרץ באַצייכנט די שליחות פון אַ שרייבער. און באָטאָשאַנסקי האַלט זיך מיט חסידישן ברען אָן אונדזער אַלעמענס טויטן רבין... און אַז מען וויל מסביר זיין ענינים, וואָס דער עולם דאַרף וויסן, מוז מען בדיעבד מסביר זיין דאָס, וואָס מען מיינט, אַז עס איז רעכט אויפצוקלערן. און דאָ הייבט מען שוין אָן צו „אימפּאָנירן" מיינונגען. (מיר נוצן דאָ ווידער אַ וואָרט, ווי מען נוצט עס אין אַרגענטינע, טאַקע אין כבוד פון דעם אַרגענטיניש־ייִדישן בעל־יובל... אין אַרגענטינע הייסט עס אַן ערך: דורכזעצן עפּעס). און מיר וואָלטן געוועזן נישט ערלעך צו זיך, אויב מיר וואָלטן געזאָגט, אַז מיר זענען אַלעמאָל איינשטימיק מיט דעם בעל־יובל. אָפט זענען מיר עס נישט, אָבער מיר זענען אלעמאָל איבערצייגט, אַז באָטאָשאַנסקי טוט זאַכן אין וועלכע ער גלויבט. און דאָס גלויבן באַרעכטיקט.

אַן אַנדערן בעל־יובל וואָלטן מיר אין דער שעה פון יובל ניט געזאָגט אַז מיר זענען אָפט מיט אים נישט מסכים. אין באָטאָשאַנסקיס פאַל מעג מען עס זאָגן. ער איז אַ קעמפער, ער איז אָפטמאָל אַפילו אַ שאַרפער קעמפער. ער איז אָבער אויך דאָס, וואָס מען רופט אין אַמעריקע „אַ ספּאָרט". ער קען וואַרפן אַ פייל און קריגן אַ פייל. אַמאָל האָט ער אַפילו געוואָרפן פיילן מיט ווידערהעקעלעך. זענען געבליבן אַ שפּאָר ביסל קעגנער. היינט זענען באָטאָשאַנסקיס פיילן אָן ווידערהעקעלעך, לאָזן זיך לייכט אַרויסציִען פון דער וווּנד און מען קען זיך גרינג דערלאַנגען די הענט. אָבער דאָס איז נאָר ווען מען איז צווישן ייִדן, נישט אַסימילירטע ייִדן, ייִדן מיט ליבשאַפט צו קולטור ביי ייִדן בכלל און קולטור אין ייִדיש בפרט. כאָטש אַליין אַ תלמיד־חכם און אַ גוטער קענער פון העברעיִש — איז באָטאָשאַנסקי איינער פון די סאַמע ערשטפּראָנטיקע ריטערס פון דעם וועלט־אָרדן חובבי שפת ייִדיש.

דער היקף פון באָטאָשאַנסקיס טעמאַטיק נעמט ממש אַלץ אַרום, חוץ אפשר הויכער מאַטעמאַטיק. איז טאַקע שווער אים צו כאַראַקטעריזירן — דערצו אין אַזאַ קורצינקן עסייעלע — ווערליק אָט דעם געבענטשטן קוואַנטום, געבענטשטער קוואַליטעט.

זיין סטיל איז דאָס רייכע לשון זיינס. פאָלקסטימלעך און לומדיש אין דער זעלבער צייט. אַ פּליסנדיק און אַ שטראָמיק לשון. און — אין אַזאַ שפע — אָפּטמאָל נישט איבערקלייבעריק. עס קען דאָך שיר אַנדערש נישט זיין. באָטאָשאַנסקי שרייבט אויף דער הייסער מינוט. אָפּטמאָל איז איין העלפט פון זיינעם אַן עסיי שוין אויסגעזעצט און קאָריגירט און דרוקט זיך שוין מיט די ערשטע פּאָר זייטן פון דער צייטונג — בשעת ער שרייבט נאָך די צווייטע העלפט פאַר די צווייטע עטלעכע זייטן פון צייטונג.

און אָט אַזוי וואַרטן איצט אויף אים די צווייטע זעכציק יאָרן פון זיין לעבן — ער זאָל זיי אָנפילן מיט געבענטשטן יידישן אַרבעטזאַמען אינהאַלט.

ראובן רובין (תל־אביב)

די לעגענדע פון פורפור

צו מיין פריינט יעקב באָטאָשאַנסקי

פאַרטאָג —
ווי אַן אומגעהויערער ריז,
מיד פון קריג
מיט בייזע ווינטן,
ליגט צעשטרעקט דער ים;
רירט נאָך מיט אַן אבר קוים,
שפּייט צומאָל נאָך ביסלעך שוים,
קנייטשט אויף זיך די הויט
ביי דעם גלעט פון זון.
— — — — — — — — —
וואַשן פורפור
וועשנס פיר
פאַר דער פעסטונג צור
און זיי זינגען שטיל אַ ליד.
לאַשטשען זיך די וועלן צו
שווייגן שטיל און הערן צו.
אין זייערע אויגן קוקט די זון,
שפּילט זיך אויף די ווייסע ציין,
וואָס זיי גלאַנצן
ווי פון אופיר
ערשט־געבראַכטער עלפענביין...
און די ערשטע זאָגט:
— „ווערט מיין פורפור גוט געראָטן
שענק איך דיר אים, זון,

זאָלסט מיט אים דיין אויג
פאַרפאַרבן
און די גרויסע הימלס־קאַרבן
ביי דיין אויפגיין פרי
און די שווערע טונקלע כמאַרעס
ביי דיין שפעטן אונטערגיין״.
און די צווייטע זינגט:
— „וועט מיין פורפור גוט
געראָטן —
שענק איך אונדזער מלכה אים,
זאָל זי זיך אַן אנהיל פאַרבן
פאַר איר גאָלדן לייב,
זאָל אין מלך פלאַם אַנצינדן
און אים שטאַרק צו איר צובינדן
אַז ער זאָל גאַרן זי...״
און די דריטע זינגט:
— „וועט מיין פורפור גוט
געראָטן —
שענק איך אים די יונגע מאַמעס,
וועלכע ווילן זינען האָבן,
ווייל מיין פורפור קען נאָר פאַרבן
בלוט פון העלדן,
וואָס זיי שטאַרבן
פאַר זייער מלך,
פאַר זייער לאַנד...״
— „נישט פאַר היינט
און נישט פאַר קיינעם,
איך וויל מיין פורפור נישט
פאַרשעמען,
באַהאַלט איך אין דער מדבר אים...
וועט אַמאָל, אין שפעטע דורות,
קרייען אין אַ נאַכט אַ האָן —
וועט מיין פורפור זיך צעפלאַמען
אין אַ פייעריקער פאָן.
אָבער וויי,
און וויי צו די וואָס וועלן פאַרבן
מיט מיין פורפור פאַלשע פאָן!״
— — — — — — — — —
טאָג.
ווי אַן אומגעהויערער ריז,
מיד פון קריג
מיט בייזע ווינטן,
ליגט צעשטרעקט דער ים,
רירט זיך מיט אַ אבר קוים,
שפייט צומאָל נאָך ביסלעך שוים,
קנייטש אויף זיך נאָך לייכט די
הויט
ביי דעם גלעט פון זון.

פאלטישען, 1914.

משה שטאַרקמאַן (ניו־יאָרק)

כה לחי!

די ייִדישע ליטעראַטור איז געגליכן צו אַ ים אין וועלכן עס פאַלן אַריין שטראָמען, וואָס ציִען צו אים פון אַלע טיילן וועלט, ווו עס וווינען ייִדיש־ריידנדיקע ייִדן. אַלע שטראָמען ציִען צום ים, און דער ים ווערט נישט פול. אָבער טיף זענען די אָפּגרונטן פון דעמדאָזיקן ים און שטורעמדיק זענען זיינע כוואַליעס. עס זענען פאַראַן ווינציק מייסטער־שווימערס און מייסטער־טויכערס, וואָס קענען „לייגן קלאַפּטער" אין ייִדיש־ים און נידערן צו זיינע תהומען. צו די דאָזיקע ווינציקע שווימערס־טויכערס געהערט יעקב באַטאָשאַנסקי, וואָס זיין נאָמען איז געוואָרן אַ סימבאָל פון דעם אַרגענטינער שטראָם, וועלכער יאָגט מיט אימפּעט צום ייִדישן ליטעראַטור־ים.

די ייִדיש־שאַפונג, סיי אין דער ליטעראַטור, סיי אין דער זשורנאַליסטיק, איז אַזוי רייך אין געביטן, אַז אירע שרייבערישע כוחות זענען צעטיילט אין ספּעציאַליטעטן. עס איז זעלטן צו געפינען אַ שרייבער, וואָס זאָל אַרויס פון די גרענעצן פון צוויי, העכסטנס דריי געביטן. יעקב באַטאָשאַנסקי געהערט צו די ווינציקע „מושלמים" אין ייִדיש־לאַנד. ער איז אַ דראַמאַטורג און טעאַטער־קריטיקער, אַ ראָמאַניסט און אַ ליטעראַטור־קריטיקער, אַ קולטור־היסטאָריקער און מעמואַריסט, אַ רייזנדער און פעליעטאָניסט, אַ רעפּאָרטאַזשן־שרייבער און פּובליציסט. און טאָמער זאָל אַן אויסגאַבע זיך נייטיקן אין מאַטעריאַל אויף אַנדערע, אַ חוץ די אויסגערעכנטע געביטן, וועט די פּרוכפּערדיקע באַטאָשאַנסקי־פּען שנעל דערפילן אַלע רעדאַקציע־גלוסטענישן.

ווען מען זאָל מיך פרעגן אויף וועלכן שרייבערישן געביט באַטאָשאַנסקי צייכנט זיך אויס צומשטאַרקסטן, וואָלט איך נישט געקענט געבן קיין באַשטימטן ענטפער, ווייל אויף יעדן געביט האָט ער געמאַכט אַ וועזנטלעכן ביישטייער, וואָס איז אַ סינטעז פון פאַכמאַנשאַפט און יצירה. צוויי מאָל אין מיין לעבן האָב איך באַטאָשאַנסקין שטאַרק מקנא געווען. דאָס ערשטע מאָל, — ווען איך האָב באַקומען די דריי בענד פון זיין ריזיק מעמואַרן־ווערק „די לעבנסגעשיכטע פון אַ ייִדישן זשורנאַליסט"; דאָס צווייטע מאָל,

— ווען איך האָב דערהאַלטן די צוויי בענד „בראשית פון מדינת ישׂראל", איך האָב מקנא געווען באַטאַשאַנסקין פאַר זיין מעמואַרן־ווערק, ווייל עס איז נישט בלויז אַ ליטעראַרישע דערגרייכונג פאַר זיך גופא, נאָר אויך אַ גרויסער ביטראַג ווי אַ מקור צו דער געשיכטע פון דער יידישער ליטעראַטור, זשורנאַליסטיק און קולטור־באַוועגונג אין דער נייער צייט. איך האָב אים מקנא געווען פאַר זיין רייזע־ווערק וועגן מדינת ישראל, ווייל פון אַלע יידישע שרייבערס, וואָס האָבן ווען עס איז געחלומט דעם חלום פון דער באַנייטער יידישער זעלבסטשטענדיקייט אין היסטאָרישן היימלאַנד, איז ער געווען פון די ווינציקע, וואָס האָבן זוכה געווען בייצוזיין, ווען דער דאָזיקער חלום איז געוואָרן אַ ווירקלעכקייט.

עס איז פאַראַן אַ פאַרש־געביט, וואָס איז מיר זייער נאָענט, — ביבליאָגראַפיע, דאָס אויפזאַמלען מאַטעריאַל וועגן יידישע שרייבערס. כמעט אַלע מאָל, ווען איך האַלט פאַר זיך אַ ביבליאָגראַפישע רשימה, — און אַזאַ רשימה איז תמיד אויסגעשטעלט לויטן אלף־בית פון די משפחה־נעמען פון די קריטיקער, וואָס האָבן געשריבן וועגן דעם באַטרעפנדיקן מחבר, — געפינט מען באַלד אין אָנהייב פון דער ביבליאָגראַפיע דעם נאָמען יעקב באַטאַשאַנסקי. יעדער בוך, יעדער זשורנאַל, וואָס פאַלט אַריין אין זיינע הענט אָדער ווערט אָנגעלייגט אויף זיין שרייבטיש, ווערט ביי אים פאַרוואַנדלט אין אַ טעמע פאַר אַ רעצענזיע אָדער פאַר אַן עסיי. ווען באַטאַשאַנסקי זאָל אַרויסגעבן צווישן טאָמען אַלע רעצענזיעס און געלעגנהייטס־אַרטיקלען, וואָס ער האָט ביז איצט געשריבן וועגן שרייבערס און זייערע ווערק, וואָלטן די דאָזיקע בענד מיט זיך פאַרגעשטעלט אַ פאַרלעסלעכן וועגווייזער צו דער מאָדערנער שאַפונג אויף מאַמע־לשון.

צווישן די יידיש־שרייבערס געהערט באַטאַשאַנסקי צום זעלטענעם מין. ער איז אַ בעל־אשכלות, אי ווי אַ פילזייטיקער שריפטשטעלער, אי ווי אַ בקי אין דער יידישער קולטור־שאַפונג. זאָל די צווייטע העלפט פון זיינע 120 יאָר לעבן זיין אַזוי רייך און פּראָדוקטיוו ווי עס איז געווען די ערשטע העלפט.

איך הייב אויף מיין קליינעם כוס און טרינק אַ טאָסט צום **חתן היובל**:

— כה לחי!

מרדכי שטריגלער (ניו־יאָרק)

דער מאַן אויפֿן וואַד־טורעם

עס איז מיר, ליידער, נישט אויסגעקומען צו באַקענען זיך מיט באָטאָשאַנסקין פֿון דער נאָענט און מיט אים כאַפּן אַ לאַנגן שמועס כמו שכתוב. אונדזער — אַזוי דוכט זיך — איינציקע באַגעגעניש איז פֿאָרגעקומען ערגעץ וווּ ביי אַ טיש, בציבור, צווישן אַ גאַנצן כאָר פֿון קולות.

און ס'איז שוין ביי מיר אַ קיימא לן — די פּראַקטיק פֿון די לעצטע יאָרן האָט אים ביי מיר נאָך מער פֿאַרשטאַרקט — אַז אַ שרייבער דערקענט מען נאָך נישט כדבעי מיט זיין בלויזן וואָרט שבכתב; מען דאַרף זיך נאָך דערצו איינהערן אין זיין קול, איינקוקן זיך אין זיין מראה, אין זיין אויג — שפּירן בחוש „מהיכן ירק זה חי"...

דעם לעצטן זאַץ באַנוץ איך נישט סתם לתפארת המליצה. פֿאַראַן שרייבער, וואָס אין זייער וואָרט — יאָ מסכים אָדער נישט — שפּירט זיך אַלעמאָל די פֿרישקייט פֿון גרינס, די צאַפּלדיקייט פֿון לעבן און איבער־לעבן. דאַרף איך דאָ אפשר גאָרנישט מאריך בדברים זיין, אַז יעקב באָטאָשאַנסקי געהערט צו זיי בכל רמ"ח אבריו. חלומט זיך מיר אַלץ, אַז ביי אַ נעענטערן קאָנטאַקט קען מען מער אַרויסשפּירן: פֿון וואַנעט אַזויפֿיל לעבן, אַזויפֿיל ליידנשאַפֿט, אַזויפֿיל אינטערעס צו אַלץ און צו אַלעמען?

איך מוז מודה זיין, אַז דער אינטערעס אין דער מסכת באָטאָשאַנסקי איז ביי מיר כמעט אַן „עגאָיִסטישער": כ'מיין, אַז מיר ביידע געהערן צו איין משפּחה — יענע פּראָבלעמאַטישע משפּחה אין דער יידישער ליטעראַטור, איבער וועלכער אַזויפֿיל קרומען מיט דער נאָז: נו, די וואָס שרייבן אַ סך... שטילערהייט וואַרפֿט מען „אונדז" פֿאָר — בעיקר אַזעלכע, וואָס טראָגן אויס לאַנגע חדשים אַ וואָרט — אַז מיר טרייסלען פֿון אַרבל און מיר ווייסן אַפֿילו נישט דעם „צער גידול בנים" ווי עס באַדאַרף צו זיין...

איך האָב זיך אליין איינגעשריבן אין דער משפּחה און ווייס נישט. ווער עס וויל צו איר אַלץ געהערן... אָבער פֿאַר זיך אַליין האָב איך זיך אָפּגעקליבן די „מיטגלידער" און פּרוּוו זיי נאָכבאַגלייטן ווי ווייט עס איז מיר מעגלעך.

און אויב זיך מודה זיין — זאָל שוין זיין מיט דער גאַנצער פּאַרע: ווען איך לייען עפּעס פֿון אונדזער רעקאָרד־שלאָגער „גיב אַלעס" און

האָב הנאה — איז די הנאה אַ טאָפּלטע: די גייסטיקע און די פּערזענלעכע. אין אַ סך פּרטים איז יעקב באַטאַשאַנסקי „אונדזער” אַדוואָקאַט און „רע־האַביליטירער” — — —

*
**

דוכט זיך מיר, אַז עס איז נישטאָ קיין איין ליטעראַרישער געביט, אויף וועלכן אונדזער בעל היובל האָט נישט „געצויגן די שרייבערישע פּעדער” און נישט, דוכט זיך, קיין טעמע אויף וועלכער באַטאַשאַנסקי זאָל נישט זיין קיין בעלן.

פאַראַן שרייבער, וואָס מאַכן זייער וואָרט פאַר די נשמה יתירה; אַנ־דערע ווידער מאַכן עס פאַר אייער זעלטענעם און פייערלעכן גאַסט. באַ־טאַשאַנסקי געהערט צו די געציילטע, וואָס האָט געמאַכט זיין וואָרט פאַרן אָטעם, אָן וועלכן מען קען קיין רגע נישט אויסקומען. אויף וויפל אַ מענטש פון דער ווייטנס קען זיך איינהערן אינעם קול פון אותיות ווייזט זיך מיר אויס כסדר, אַז באַטאַשאַנסקי איז דער גרויסער און ראָמאַנטישער ליב־האָבער פון יידישן אות, פון דער יידישער טעמאַטיק. נישטאָ ביי אים קיין איין שרייבער, וואָס זאָל נישט ראוי זיין צו קיין אָרט אין זיין מוח — וויל אויב נישט קיין לייבלעך קינד, איז ער אַ נאָענטער אָדער ווייטער קרוב צו זיין האַרץ־פּרינצעסין: די יידישע קולטור...

עס ווערט אָפּטמאָל וואַרעם אויפן האַרץ צו זען, ווי אַזוי באַטאָשאַנסקי פאַרגעסט נישט קיינעם; נישט דעם גרויסן גענעראַל פון יידישן וואָרט און נישט דעם גרויעם סאָלדאַט פון אַ יידישן פּרעסע־ווינקל. מען האָט נאָך אפשר ביז איצט נישט אָפּגעשאַצט וויפל התחזקות פאַרן יידישן וואָרט אַזאַ אייגנאַרטיק געדענקען ברענגט מיט זיך.

באַטאָשאַנסקי זעט, נישט בלויז, נאָר לעבט מיט יידישע ענינים; מיט יידישע ווערטער, מיט יידישע געפילן, פריידן און צערן, לויבן און תרעומותן. ער האָט זיך דערשלאָגן צו אַ טורעם, נישט בכדי אַריבערהויבן זיך איבער אַלעמען — נאָר בכדי, ווי אַ מאַן אויפן וואַך־טורעם, אַלץ און אַלעמען צו זען און צו באַמערקן.

בין איך זיכער, אַז מיט טענות קעגן אים איז ער פאַרזאָרגט עד מאה ועשרים — און אַזאַ „צופא לבית ישראל” האָט זיכער נישט איינע פון זיי ערלעך פאַרדינט. איך בין אים אָבער אויפריכטיק מקנא מיט יענע מצוות — פּערזענלעכע און נאַציאָנאַלע — וואָס ער האָט דערביי זיך איינגעקויפט אין זיינע 60 יאָר אָטעמען מיט יידישן אָטעם. כמה באַטאָשאַנסקיס איכא בשוקא?

*
**

יאָ, פון וואַנעט אַזאַ כוח? פון וואַנעט אַזאַ גבורה צו עסן און צו שלאָפן, צו גיין און צו שטיין מיט יידישער יצירה? דאָס שרייבן מיט

באָטאָשאַנסקישן אימפּעט — איז ווייט נישט בלויז מלאכה; נישט בלויז אַ מין קענען שרייבן אַ סך. ס'איז אויך חשק, תאווה צום וואָרט און הנאה פון אות; ס'איז אויך ברען און טיפע יערונג; ס'איז אויך אַ טראַכטן דער־פון בשכבך ובקומך... אַזאַ „אַרבל" וואַקסט גלייך און אוממיטלבאַר פון אַ האַרץ, רבותי... פון אַ פול האַרץ! דאָס מוז שטראָמען פון אַ קוואַל... דאָס מוז פריִער באַגוועלטיקייטן אַלע אינערלעכקייטן, טרייבן אָן אויפהער. דאָס איז גורל און פרייוויליקער מוז!

... איך וואָלט גרייט געווען עדות צו זאָגן מיט פאַרמאַכטע אויגן: ערגעץ ווו, בחדרי חדרים, דרייט זיך באָטאָשאַנסקי אַרום (אַפילו אין זיינע ברוגזע שעהן) ווי אַ גרויסער נגיד און באַטראַכט דאָס ייִדישע באַלעבאַ־טישקייט מיט גרויס הנאה: פּאָעזיע — מייך! פּראָזע — מייך! עסייאיסטיק — מייך! זשורנאַליזם — מייך! ייִדישע שולן — מייך! העברעיִשע — מייך! מדינת ישראל — מייך! „בונד" — מייך! און וואָס נישט? אַפילו די, קעגן וועלכע ער בייזערט זיך — בייזערט ער זיך נאָר דערפאַר ווייל זיי זענען זיינע; שלעכטע קינדער פון אייגענעם הויז. ביי אַלעמען האָט ער מקבל קנין געווען — ווייל יעדער וואָס באַטרעט דעם ייִדישן שטח, באַטרעט די טעריטאָריע פון זיין לעבן. מישט ער זיך דאָרט ווי אַן אייגענער, כאדם העושה בתוך שלו. וואָס דאַרף ער קוקן אויפן קינסטלעכן שילדל, וואָס איז דאָ און דאָרט אַרויסגעהאָנגען? מי ידמה לו?

און אויך פאַר זיין אָפטן אָפּטימיזם האָב איך אַ לייטישן תירוץ: אַז מען איז אַ מאַן אויפן וואַך־טורעם זעט מען אַ סך, זעט מען וואָס מען פאַרמאָגט אַפילו אין די ווייטקייטן. צוזאַמען — זעט מען אַ פאַרמעגן, אַן עשירות... דוכט זיך, אָרעם — האַ? אָבער כאַפּט ער אַ בליק אָט־אָ־דאָ, אָט־אָ־דאָ! און ער באַווייזט אַלעמאָל בכתב אַן אַנדער גאָלדענע מטבע!

באָטאָשאַנסקי, דער קולטור־ייִד, איז זייער אָפט אַ שמח בחלקו ווייל ער זעט „זיין" עשירות — און נישט פאַרקערט...

און עס איז פריילעכער מיט אים, האַרציקער.

אויף לאַנגע, לאַנגע יאָרן נאָך!

אינהאַלט

יעקב באָטאָשאַנסקי — אָט אַזוי זע איך זיך — — — — — — — — 7

אפרים אויערבאַך — די לויטערע טאמנע — — — — — — — — 17
שמואל איזבאַן — יעקב באָטאָשאַנסקי, דער זעכציקער — — — 19
ישראל אַשענדאָרף — אַליין אַן אָרקעסטער — — — — — — — 21
דוד פּינסקי — *** — — — — — — — — — — — — — 23
לייזער אייכענראַנד — אייביקייט — — — — — — — — — 23
יצחק איסאַקסאָן — יעקב באָטאָשאַנסקי אַ בן שישים? — — — — 24
שלמה ביקל — צום יום־טוב פון יעקב באָטאָשאַנסקיס זעכציק יאָר 25
הערץ בערגנער — דער אייביק שעפערישער און אומדערמידלעכער
יעקב באָטאָשאַנסקי — — — — — — — — — — — — 27
יעקב גלאַטשטיין — געפלויגן, געפלויגן אַ ייִדישער שרייבער — — 29
י. ל. גרוזמאַן — אַ באַגריסונגס־וואָרט צו יעקב באָטאָשאַנסקי — — 32
ברוך האַגער — די בעסאַראַביע גייט — זי גייט! — — — — — 33
אברהם זאַק — מיין באַגריסונג יעקב באָטאָשאַנסקין — — — — 36
מ. ווייַנרייך — פון אַ בריוו — — — — — — — — — — — 37
זרבבל — אַ לופט־באַגריסונג צו יעקב באָטאָשאַנסקין — — — — 38
דניאל טשאַרני — דער הירש פון אַרגענטינע — — — — — — 40
יצחק יאַנאַסאָוויטש — יעקב באָטאָשאַנסקי — — — — — — — 42
מרדכי יאָליס — אין אַ צייט פון קפיצת הדרך — — — — — — 46
ד"ר צבי כהן — באָטאָשאַנסקי דער קריטיקער — — — — — — 49
לייבוש לערער — באָטאָשאַנסקיס וואַכיקע חושים — — — — — 50
א. לעיעלעס — יעקב באָטאָשאַנסקי צו זעכציק יאָר — — — — — 51
ה. לייוויק — צו זעכציק זעט מען ליכטיקער — — — — — — 57
ד"ר א. מוקדוני — יעקב באָטאָשאַנסקי — — — — — — — — 59
נ. ב. מינקאָוו — באָטאָשאַנסקיס „פשט" — — — — — — — 64
ש. ניגער — דער קריטיקער וואָס הייבט אַרויס דאָס שעפערישע — 69
ג. סאַפּאָזשניקאָוו — אונדזער ראש המדברים וראש הסופרים — — 71
א. סוצקעווער — דריי בימער — — — — — — — — — — 73
שלמה סוסקאָוויטש — באָטאָשאַנסקיס באַגייסטערונג פאַר דער ייִדי־
שער ליטעראַטור — — — — — — — — — — — — — 74

ל. סיגאַל — באַטאַשאַנסקי, דער באַגאַבטער זשורנאַליסט און ליבער
חבר — — — — — — — — — — — — — — — 76
שלמה סיימאָן — דער קריטיקער וואָס זעט נישט בלויז שפּיצן — — 78
יעקב פּאַט — לחיים, ר' יעקב, ביז 120 יאָר! — — — — — — — 80
ל. פיינבערג — באַטאַשאַנסקי דער קריטיקער — — — — — — — 81
משה קנאַפּהייס — באַטאַשאַנסקיס שעפעריש־קריטישער מעטאָד — 82
א. א. ראָבאַק — אַ באַגריסונג — — — — — — — — — — — — 85
מלך ראַוויטש — באַטאַשאַנסקי — — — — — — — — — — — 86
ראובן רובין — די לעגענדע פון פורפור — — — — — — — — — 88
משה שטאַרקמאַן — כה לחי — — — — — — — — — — — — 90
מרדכי שטריגלער — דער מאַן אויפן וואַך־טורעם — — — — — — 92

Impreso por M. Goldfarb e Hijos, Pasteur 731, Bs. Aires, Rep. Argentina, 1955.